

OTDK-dolgozat

2025

DEBRECENI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

DEBRECENI
EGYETEM

A HATALOM PILLÉREI
PILLARS OF POWER

Kiss Zoltán

Konzulens: Dr. habil. Tókécs Tibor

DEBRECEN

2024.10.31.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	4
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	6
2.1 A geopolitika.....	6
2.1.1. <i>A szociáldarwinista iskola</i>	6
2.1.2. <i>Föld és tenger</i>	7
2.1.3. <i>„Realpolitik”</i>	9
2.2 A hatalom forrása	10
2.3. Bolygónk geopolitikai szemmel	12
2.4. A Hidegháború	15
2.5. Egy új világrend születése	16
2.6. A keleti blokk hagyatéka.....	17
2.7. A sivatagi vihar	18
2.8. 2001. szeptember 11.	19
2.9. A 2007-2009-es pénzügyi válság.....	19
2.10. A világtérkép a modern geopolitikában	20
2.10.1. <i>A Tengeri Nagyrégió</i>	20
2.10.2. <i>Észak- és Közép-Amerikai Régió</i>	21
2.10.3. <i>Dél-Amerikai Régió</i>	23
2.10.4. <i>Tengeri Európa és a Magreb Régió</i>	23
2.10.5. <i>Ázsia-Csendes-Óceán Gyűrű</i>	24
2.10.6. <i>Kelet-Ázsiai Nagyrégió</i>	26
2.10.7. <i>Eurázsiai Kontinentális Nagyrégió</i>	27
2.10.8. <i>Nagyrégióba nem tartozó térségek</i>	27
2.10.9. <i>Dél-Ázsiai Régió</i>	28
2.10.10. <i>Közel-Keleti Törésvonal</i>	29
2.10.11. <i>Szub-Szaharai Afrikai Törésvonal</i>	29
3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	30
4. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE	31
4.1. Hadsereg pillér.....	31
4.2. Gazdasági pillér	35
4.3. Ideológiai pillér	58
4.4. Kormányzati pillér.....	59
4.5. A négy pillér	69

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	74
6. ÖSSZEFOGLALÁS	77
7. IRODALOMJEGYZÉK	79
8. MELLÉKLETEK	81

1. BEVEZETÉS

Világegyetemünk egyik leglenyűgözőbb tulajdonsága, hogy létezésének első napjától az utolsóig mindig képes valami újat mutatni a világ számára. Számunkra felfoghatatlan nagyságának köszönhetően olyan lehetőségek sokaságát rejti magában, melynek a pusztá képzelet szabhat csak határt. Bár ez látszólag világunk egyes tulajdonságait igazán természetfelettivé, már-már mágikussá teszi, nem szabad elfelednünk, hogy a világegyetem tényekre és kézzel fogható igazságokra épül, ezáltal pedig jól behatárolható szabályrendszer szerint működik. Ezen szabályok közül a legfontosabb a változás szabálya. A változás jelensége konstans elem, mely az emberiség életét is hálóként szövi át megalapozva történelmünk alakulását. Ez a történelem mindaz, ami meghatározza azt a környezetet, melyben ma is élünk. Több ezer év során birodalmak emelkedtek fel és buktak el, egymás létezéséről nem is tudó népcsoportok sorsa kötődött össze, s ember által soha nem járt területek váltak virágzó élettérre. Ennek a történelemnek számos nagy kérdése van, amellyel azonban mi foglalkozunk az a hatalom kérdése. A Tigris és az Eufrátesz folyók völgyében, a civilizáció bölcsőjében az emberiség közösségként való szerveződésének első fennmaradt bizonyítékai is tisztán mutatják, hogy már történelmünk hajnalán létrejött a társadalmakon belül és azok között létrejött hierarchia, amelynek alapja és egyben eszköze a hatalom. A hatalomnak számos formája létezett és létezik ma is, függően mind az adott kor, mind az adott birodalom környezetétől, körvonalazva ezzel a politikai entitás erősségeit és gyengeségeit, illetve hatalmának lehetőségeit és a rá leselkedő veszélyeket is. Ebben a komplex környezetben minden hatalmat birtokló társadalomra vonatkozó legfontosabb kérdés, hogy hogyan is tudja azt megtartani vagy akár gyarapítani. Mint a világegyetem életében a változás itt is jelentős szereppel bír, ennek köszönhető, hogy különböző korszakok tanulmányozásakor más és más birodalmakkal találkozhatunk. Ezen korszakokban vizsgálható hatalmi környezet jellemzői azok, amelyek meghatározzák, hogy mely birodalmaknak van a legnagyobb esélyük felemelkedni és melyek azok, amelyeknek jelentős hátrányok közepette kell részt vennie a nemzetközi kapcsolatok színterén és érvényesíteni akaratát, legyen az akár az adott kor technológiai helyzete, a különböző földrajzi területek elszigeteltsége, a nemzetközi kooperáció, illetve rivalizálás szelleme, és az abban részt vevő hatalmak szerepe és célrendszere. Ebben a tanulmányban célom az lesz, hogy bemutassam a közelmúlt azon alakító eseményeit, amely a jelenkor globális hatalmi berendezkedését létrehozták, elemezni a jelenkor nemzetközi környezetét, bemutatva azt, hogy a világ különböző részein elhelyezkedő és eltérő lehetőségekkel és célokkal

rendelkező hatalmak számára milyen eszközrendszer áll rendelkezésre befolyásuk fenntartásához és gyarapításához, illetve, hogy ezen eszközrendszere előnyös avagy hátrányos módú kezelése milyen lehetőségeket és scenáriókat nyújt a jövő globális hatalmi berendezkedése számára. Ennek megfelelő bemutatásához számos interdiszciplináris tudományág áll rendelkezésünkre. Ezek közül a dolgozat alapját a geopolitika tudományága fogja adni, amelynek segítségével lefektethetjük azokat az alapokat, amely megmagyarázza a különböző hatalmak különböző korszakokban betöltött szerepét és útmutatást ad viselkedési formáik megértéséhez. Egy másik a természetföldrajz, illetve a politikai földrajz, melynek segítségével megmagyarázhatjuk, hogy a különböző politikai entitások milyen környezeti korlátok és lehetőségek között működnek, milyen nemzetközi kommunikációs csatornák állnak a rendelkezésükre és hogy milyen erőforrások állnak rendelkezésükre belső erejüket felhasználva. Ezen felül rendkívül nagy szerepet játszik a nemzetközi kereskedelem, a világgazdaság tanulmányozása és a fejlődésgazdaságtan, amely közelebbi megértést ad nekünk azokról a globális kommunikációs csatornák működéséről, melyen keresztül a hatalmak interakcióba lépnek egymással és lehetőség nyílik az említett erőforrások széleskörű elosztására. Elsősorban olyan nemzetközi irodalmak feldolgozásával zajlik ez, amellyel rávilágíthatunk az említett tudományágak alapvető vizsgált területeire, történetére és fogalmi keretrendszerére, illetve amellyel a múlt eseményei és jelen globális politikai állapot körülményei felvázolhatóak. A szekunder kutatás elvégzése után megvizsgálunk olyan hatalmi eszközöket, amelyek hatással lehetnek, avagy felhasználhatóak a nemzetközi politikai kapcsolatrendszer keretein belül, legyen az regionális, nemzeti, nemzetközi vagy nemzetek feletti. Ezen vizsgálatok eredményeit összevetve a szekunder kutatásban fellelhető eredményekkel következik a következtetések levonása, melynek során fényt derül arra, hogy különböző helyzetben lévő hatalmak számára melyek a leghatékonyabb eszközök érdekeik érvényesítésére saját célrendszerükön belül, illetve ezeket felhasználva scenárió elemzésekkel becsléseket végezni arra vonatkozóan, hogy ezen eszközök megfelelő, avagy téves felhasználása, az adott hatalom reális céljainak alul- vagy túlbecsülése milyen következményekkel járhat a jövőre nézve számukra.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A kutatás szekunder része, a szakirodalmi áttekintés, több különböző területre fog fókuszálni. Mivel a munka alapjául szolgáló tudományág a geopolitika, elsősorban ezen tudományág történelmének és fejlődésének rövid bemutatása következik, melyben egy, a további kutatás szempontjából fontos fogalmi alap felépítése fog megtörténni. Ezután következik egy rövid bemutatás a közelmúlt fontos nemzetközi politikai és történelmi eseményeiről, külön figyelmet fordítva a hidegháború és az azt követő időszakra. Végül, de nem utolsó sorban bemutatjuk Földünk jelenlegi jellemzőit, az abban helyet foglaló kis-, regionális-, nagy- és szuperhatalmak aktuális helyzetét az összes releváns szempontból, mint a gazdasági, illetve katonai befolyás vagy a politikai vagy ideológiai töke, érintve néhány, az említendő hatalmak országhatárain átnyúló kérdéseket, mint a nemzetközi kereskedelem, a fejlődésgazdaságtan vagy a környezetvédelem.

2.1 A geopolitika

A geopolitika alapjait tekintve a hatalom tudományának tekinthető. Sokoldalúságával próbálja számunkra lefesteni azt az elképesztően bonyolult, az egész világot behálózó rendszert, amelyben egymástól elkülönülő politikai entitások léteznek, törekednek befolyásuk fenntartására és kiterjesztésére és a hosszú távú fennmaradásra és fejlődésre. Mint interdiszciplináris tudományág, a geopolitika gyökerei rendkívül szerte ágazóak, azonban legfőbb előfutára a politikai földrajz, ennek nyomán nem meglepő, hogy az ezt az új ágazatot vizsgáló tudósok neve is eredetileg a politikai földrajzhoz tartozik. A geopolitika fejlődése, mint önálló tudományág több, mint egy évszázadot felölelő folyamat, mely a mai napig folyamatosan formálódik. Ezalatt az idő alatt számos különböző geopolitikai szemlélet alakult ki, melyek reprezentatívak az adott korokban uralkodó nemzetközi rendről és rendszerről, a technológiai fejlettségről vagy akár a domináns ideológiai szemléletekről (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018).

2.1.1. A szociáldarwinista iskola

Bár a geopolitika egy társadalomtudományi ágazatnak tekinthető, érdekesség, hogy történelmi gyökereit a természettudományok ihlették. A legelső iskola a tudományágban, az úgynevezett szociáldarwinista iskola, melynek legfőbb tanítói a német Friedrich Ratzel és a svéd Rudolf Johan Kjellén voltak és a XIX. század végén alakult ki. Ennek az iskolának a legfőbb jellemzője, hogy a hatalom, ezen belül leginkább értendő, az állam létezését és viselkedését egy biológiai organizmushoz hasonlítva helyezi természettudományi alapokra. Ennek szemléltetésére megjelennek olyan alapfogalmak, mint a magterület és a határterület. Az állam

magterületben találhatóak azok az erőforrások, amelyek az állam létezéséhez és fejlődéséhez elengedhetetlen, a határterület pedig az állam szélei, a nemzetközi interakció színhelye. Ebben az elképzelésben az államok a nemzetközi dominanciáért zajló küzdelemben hatalmi ciklusokat élnek át, tehát periodikus felszálló és leszálló ágak jellemzik. Ennek megtestesülése a határterületekben fejeződik ki. A hatalom felszálló ágában fölényét használva ki tudja terjeszteni befolyását a környező területekre, így határai kiterjesztődnek. Leszálló ágban a környező erősebb hatalmak képesek érdekszféráját visszaszorítani, így határai összezsugorodnak. Ebben az iskolában felfedezhető néhány érdekes korabeli tulajdonság. Az egyik legfontosabb, hogy az elmélet a hatalom kiterjesztését és összezsugorodását elsősorban kontinentális keretek között értelmezi, a tengeri dominancia nem játszik olyan jelentős szerepet, mint későbbi elméletekben. Egy másik, hogy a határterületek kiterjesztésének elméletével az iskola az adott hatalom területeinek közvetlen kiterjesztését helyezte előtérbe más hatalmak kárára. Ez alapvetően betudható annak, hogy a nemzetközi környezet ebben a korban a Vesztfáliai békerendszer alapjait hordozta magában, amelyben a fegyveres konfliktusok általi érdekérvényesítés és az államok expanzionista törekvései elsődleges politikai eszközöknek számítottak. Bár Ratzel az első, akinek a nevéhez a geopolitika tudománya köthető, az utána következő Kjellén volt az, aki a kifejezést elsőnek használta és a tudományát a „háború tudományának” nevezte (Szilágyi, 2018; Owens, 1999; Ratzel, 1887; Perényi, 2020).

2.1.2. Föld és tenger

Amint az a szociáldarwinista iskola bemutatásánál is említésre került, eddig nem esett szó a geopolitikai egyik legfontosabb eleméről, a hatalom különböző dimenzióinak összehasonlításáról. A dimenziók határozzák meg azokat a tereket, ahol a hatalom gyakorlása történhet és alapvetően földrajzi szempontból közelíti meg a nemzetközi kapcsolatokat. A XIX. és XX. század fordulóján a hatalomnak két dimenziója létezett, a szárazföld és a tenger. Különböző geopolitikai megközelítések különböző fontosságot tulajdonítanak egyes dimenzióknak, amely abból a szempontból meghatározó, hogy különböző hatalmak különböző dimenziókban dominálnak. A korszak egyik meghatározó geopolitikai kutatója az amerikai Alfred Thayer Mahan haditengerészeti tiszt volt, aki rendkívül nagy hangsúlyt fektetett a tengeri dominancia fontosságára. Az imperializmus és a Monroe-doktrína támogatójaként úgy vélte, hogy az olyan tengeri hatalmi potenciállal rendelkező hatalmak, mint az Egyesült Államok, a Brit Birodalom, a Német Birodalom és Japán, hatalmi dinamikai előnyben vannak az olyan szárazföldi hatalmakkal szemben, mint Oroszország vagy Kína. Elméletében

létrehozott egy kétpólusú világot a tengeri és a szárazföldi szférák között, melyben a tengeri hatalmak képesek a tenger feletti ellenőrzésüket biztosítani és a szárazföldi hatalmak terjeszkedését kordában tartani azáltal, hogy a tengereket és óceánokat kihasználva, haditengerészeti támaszpontok fenntartásával képesek őket körbe zárni, miközben a világtengereket összekötő fontosabb artériás csomópontokat, mint a Szezei- vagy a Panama-csatorna, kontrollálni (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Mahan, 1890; Owens, 1999; Sumida, 2000).

Bár Mahan elméletének sarokkövei a mai napig meghatározók a geopolitika fejlődése szempontjából, ebben a korszakban volt egy másik ugyancsak korszakalkotó elmélet, amely a világhatalmi egyensúly bonyolult egyenletét egy másik szemszögből világítja meg. A brit Sir Halford John Mackinder nevéhez fűződnek olyan neves geopolitikai elméletek, mint a „Heartland” és a „Lenaland” elméletek, melyeknek a tudós a XX. század első évtizedeiben több változatát is bemutatta annak fényében, hogy az aktuális világpolitikai helyzetben milyen meghatározó változások következtek be. Elméleteiben a kontinentális hatalom fontosságát hangsúlyozva, melynek ékes példája az Eurázsiai kontinens szívében lelhető fel. Ez a terület Kelet-Európa síkságaitól az Ural-hegységen át Szibéria tundráit öleli fel. Ezen terület központi elhelyezkedése, természeti erőforrásainak bősége és szinte áthatolhatatlan természeti határai olyan hatalmi központi szerepet tulajdonítanak neki, amelyet a világ bármely táján található hatalmi entitás sem hagyhat figyelmen kívül. A világ többi részét két, a magterület körül elhelyezkedő gyűrűként ábrázoltam melyek közül a belső gyűrű az eurázsiai kontinens tengerparti részeit ölelte fel, míg a külső gyűrű az amerikai kontinenst, szubszaharai Afrikát, Ausztráliát és a délkelet-ázsiai szigetcsoportokat. Elméletének első változata szerint, ha egyetlen hatalom képes lenne ezen területet a fennhatósága alá vonni, az egy globális nagyhatalom kialakulásához vezetne. Bár elméletének az évek során sok részletét finomította, beleértve a magterület határainak értelmezését és a technológiai fejlődés fényében annak fontosságának súlyát, a mai napig ez marad az egyik legmeghatározóbb kontinentális iskolának a geopolitika történetében (Szilágyi, 2018; Owens, 1999; Bernek, 2015; Kearns, 2009).

Az utóbbi két bekezdésben két olyan elméletet láthattunk, amely hasonló problémát írt le teljesen ellentétes megközelítésből. Ennek legfőbb oka az, hogy mind a szárazföldi, mind a tengeri hatalom rendelkezik meghatározó előnyökkel, amelyből hatalmi tőkét kovácsolhat. A szárazföldi hatalom olyan politikai entitás, amely bőséges erőforrásbázissal rendelkezik, melyet saját háterszága biztosít számára. Ezen erőforrásokat felhasználva saját szárazföldi határai

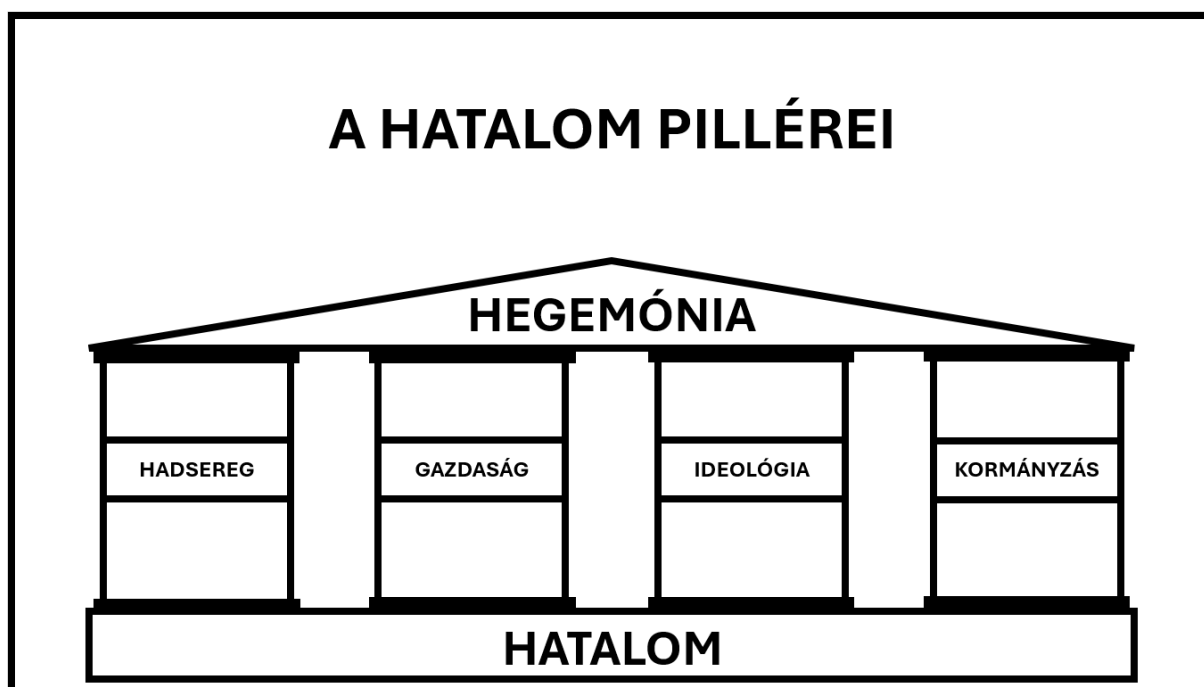
mentén igyekszik hatalmát kiterjeszteni, hogy akárcsak egy pajzs képében, biztonsági zónát húzhasson saját magterülete köré, melyet egy erős szárazföldi hadsereg megalkotásával biztosít. A tengeri hatalom tengeri potenciáljára támaszkodva igyekszik a világ tengerein és óceánjain hadiflottáinak segítségével hatalmát kiterjeszteni és a világ kereskedelmi artériáiban folyamatosan áramló erőforrásokat ellenőrizni. Egy későbbi fejezetben tovább vizsgáljuk, hogy a két hatalomnak milyen erősségei és gyengeségei vannak, illetve, hogy hogyan viszonyulnak egymáshoz (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Fischer, 2001; Owens, 1999; Kearns, 2009; Meinig, 1956).

Van azonban egy olyan elmélet, amely hídként szolgálhat a két említett elmélet között és a modern geopolitikai helyzetre és kifejezetten a hidegháborús korszak tulajdonságaira, tisztább képet alkothat. Ez az elmélet Nicholas Spykman nevéhez fűződik. Spykman „Rimland” elmélete összefűzi Mackinder „Heartland” elméletének elemeit a Mahan által hangsúlyozott tengeri hatalmi dominancia fontosságával. Ebben a világnézetben nem az eurázsiai magterület és nem is az Eurázsia kívül elhelyezkedő Újvilág területei a meghatározóak, hanem a köztük elhelyezkedő eurázsiai peremvidék. Ez magába foglalja Nyugat-Európát, a Közel-Keletet, Indiát, Délkelet-Ázsiát és Kínát. Elmélete szerint, az ezen térségekben fellelhető emberi és természeti erőforrások bősége olyan alapot nyújthat, az azt ellenőrző hatalomnak, melynek segítségével mind Eurázsia belső részére, mind a peremvidéken kívüli tengeri térségekre is kiterjesztheti befolyását. Felmerül azonban egy probléma, miszerint a peremvidék, tekintve, hogy földrajzilag be van szorulva az eurázsiai megterület és a külső perem közé, így gyakorlatilag lehetetlen egyetlen hatalomnak is kiterjeszteni befolyását ezen területek egészére a többi, az említett két térségben elhelyezkedő hatalmak beavatkozása nélkül. Ez megalapozta azt a világrendet, mely a hidegháború feltartóztatási politikájában teljesedett ki, és amely a térséget a bipoláris világ két szuperhatalmának versengési szférájává tette. Továbbá történelmi távlatban kirajzolódni látszik, hogy földrajzi közelségtől mérten kontinentális hatalmak rendelkezhetnek helyzeti előnnyel tengeri hatalmakkal szemben (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Meinig, 1956).

2.1.3. „Realpolitik”

Az elmúlt évszázad pusztító háborúi hagyatékaként egy új világrend formálódott. Ebben a világrendben, tükröződött egy álom, melyben a világ hatalmainak együttműködésének és nem pedig versengésének útján megelőzhetőek azok a borzalmak, melyek két háború alatt hozzávetőlegesen 70 millió áldozatot követelt. Olyan új nemzetközi normák, mint a vitás

kérdések diplomáciai úton való rendezése, a szolidaritás, a népek önrendelkezésének joga és az államok szuverenitása, karöltve az emberi jogok nemzetközi tiszteletben tartásával, új egyezmények és intézmények létrejöttének magjait ültette el annak érdekében, hogy ezek a normák hosszú távon meghatározhassák a világ sorsának alakulását. Az Atlanti charta, az ENSZ és sok más regionális egyezmény és szervezet a geopolitikai manifesztálódása ennek az álmoknak, azonban a geopolitikának van egy másik oldala is. A „realpolitik”, melynek egyik alapítója a német Karl Ernst Haushofer, lényegében azt jelenti, hogy egy adott hatalomnak pontosan ismernie kell saját lehetőségeit és határait, ebben a keretrendszerben megfogalmaznia céljait és saját erősségeit a lehető leghatékonyabb módon felhasználva azokat elérnie. A hangsúly itt a hatékonyságon van, amelynek következtében a „realpolitik” alkalmazásában az előbb említett, szolidaritásra alapuló ideálok másodlagos szerepet töltenek be és gyakorta ez a fajta nemzetközi politika zéró összegű játszmákban ölt testet (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Tuathail, Simon, & Paul, 1998).

Forrás: Saját készítés

2.2 A hatalom forrása

Bár számos szó esett arról, hogy egy politikai entitás célja hatalmának fenntartása és kiterjesztése, arról kevesebb szó esett, hogy milyen eszközök állnak rendelkezésre ennek a célnak az eléréséhez. Ennek szemléltetése négy hatalmi pilléren keresztül történik. Az első pillér az entitás katonai ereje és azon katonai erő bevetésére való hajlandóság. A második pillér

az entitás gazdasága, melyen keresztül más entitásoknak gazdasági befektetéseket és segélyeket nyújthat. A harmadik pillér az adott entitás ideológiai háttére, mely lehetővé teszi számára, hogy példát mutasson a többi szereplő számára, ezzel politikai tőkét kovácsolva. A negyedik pillér egy összhangban lévő kormányzati rendszer, mely stabil alapokat ad az entitás működése során. Az a hatalom, amely sikeresen tudja a négy pillér mindegyikét felhasználni és gyarapítani, annak jobb esélyei vannak a hegemonia elérésére. A hegemonia állapota, amikor egy hatalom gazdasági, katonai, társadalmi, technológiai és ideológiai tekintetben is a legmagasabb szintet képviseli. Tekintve, hogy mára a világ minden táján jelen vannak politikai entitások, amelyek kapcsolatban állnak egymással, a modern nemzetközi rendben a hegemoniára való törekvés szorosan egybefűződik a világhatalomra való törekvéssel. A világhatalom állapota azt jelképezi, amikor egy politikai entitás képes saját hatalmi súlyának jelentős részével a világon bárhol érvényesíteni érdekeit. Nem elég azonban a hatalom pillérjeivel rendelkezni, azokat megfelelő módon kell felhasználni ahhoz, hogy az azt felhasználó előnyére válhasson, ezt pedig a hatalom különböző dimenzióiban kell megtennie. A dimenziók közül az első kettőt, a szárazföldit és a tengerit, már említettük, azonban a modern geopolitikai elméletek között megjelenik az öt dimenziós geopolitikai térkép. Csatlakozik harmadik dimenzióként a légtér, melynek számos kutató, mint az ír Gearóid Ó Tuathail és az amerikai John Warden ezredes, is kiemelt jelentőséget tulajdonít a modern nemzetközi politikában (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Fischer, 2001; Owens, 1999; Metz, 1998). A negyedik dimenziót az űrtér képviseli, míg a XXI. században megjelent kibertér testesíti meg az ötödik dimenziót. Mindegyik dimenziónak megvannak a sajátos elemei, amelyek a mai napig relevánssá teszik őket. A szárazföldi dimenzió magától értetődő, hiszen a föld szárazföldi területei adnak életteret a 8 milliárd embernek, amely ma is éli. A tengeri dimenzió fontos összeköttetést jelent a világ különböző tájai között, hiszen tengerek és óceánok borítják a földfelszín több, mint 70%-át. Az első két dimenzió esetében érdemes megemlíteni azok alapvető dinamikáját a történelem során. Mobilitása és a világkereskedelmen keresztül a világ erőforrásaihoz való hozzáférés képességének köszönhetően a tengeri hatalom előnyösebb pozícióban van a szárazföldihez képest. Kereskedelmi ráutaltságuk miatt gyakorlatilag rá vannak kényszerülve a nemzetközi kapcsolatok kiépítéséhez, amely gazdasági specializációt és a technológiai fejlődés multiplikatív hatását eredményezi. Ennek köszönhetően a tengeri hatalmak esetében az urbanizáció és az iparosodás hamarabb következhetett be. Ezzel szemben a szárazföldi hatalmak hajlamosabbak az izolációs politikai berendezkedésre és az autark gazdaság felé való

törekvésre, melynek következtében a mezőgazdasági szektor nagyobb súllyal rendelkezik. A légtér dimenziója mellett, hogy fontos részét képezi az egymástól távol eső és elszigetelt földterületeket összekötő globális hálózatnak, hadászati szempontból sem elhanyagolható, a légtér feletti kontroll mára alapfeltételnek számít a modern hadviselésben való érvényesülésben. Az űr dimenziója míg hosszú távon új, eddig elérhetetlen erőforrásbázisok kiaknázását helyezte kilátásba, a hidegháború kezdetétől a nagyhatalmak kommunikációs és felderítő hálózatának szerves részét is képezi. A kiber dimenzió a globális hálózatok eddigi legkifinomultabb formájában ölt testet, ahol az információ áramlása távolságtól függetlenül szinte azonnal lehetséges. Ez azonban egy eddig nem látott támadási területet fed fel, amelyet hozzáférhetősége miatt kisebb hatalmak is rendkívüli hatékonysággal tudnak hasznosítani. Láthatjuk tehát, hogy bármely dimenzióról is legyen szó, egyik pillér fontossága sem elhanyagolható legyen szó akár békés nemzetközi interakcióról vagy a katonai felhasználás lehetőségéről. Ez kitűnően szemlélteti, hogy az elmúlt évszázadban a nemzetközi kapcsolatok komplexitása a többszörösére növekedett. Ebben a bonyolult környezetben való mozgás dinamikája két fő útvonalat foglal magába. Az úgynevezett „kemény” és „puha” hatalomgyakorlást. A „kemény” hatalom gyakorlása során kiemelkedő szereppel bír a katonai pillér. Ez a nemzetközi politikai gyakorlat gyakorta konfrontatív elemekre épül, mint az elrettentés vagy a közvetlen beavatkozás. Bár az Atlanti Charta által alkotott világrend a nemzetközi politikát a „kemény” hatalmi eszközöktől elfele igyekszik terelni, a mai napig meghatározó jelentőséggel bírnak. A „puha” hatalmi eszközök inkább a kooperációra építenek és legtöbb esetben a gazdasági, az ideológiai és a kormányzati pilléreket használja fel. A regionalizáció, a nemzetközi szerződések kötése, az alacsony jövedelmű országoknak való segítségnyújtás nemzetközi hitelek, segélyek és befektetések által, a hasonló politikai berendezkedéssel működő államokkal való jó kapcsolatok ápolása mind azt a célt szolgálja, mellyel a hatalom gyakorlója politikai tőkét kovácsolhat, szoros szövetségeket köthet és új erőforrásokhoz juthat hozzá. Bár ezen hatalmi eszközök gyümölcse lassan terem, hosszú távon is fenntartható partnerségek kialakulása révén újabb és újabb ajtókat nyithat meg a geopolitikai tér különböző részein (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Fischer, 2001; Owens, 1999).

2.3. Bolygónk geopolitikai szemmel

A hatalomért folyó küzdelem olyan ősi jelenség, mint az emberiség történelme. Évezredekken keresztül különböző birodalmak, királyságok, nemzetállamok és határok nélküli politikai entitások versengtek azért, hogy bolygónk értékeinek akárcsak egy apró szilánkját

megszerezhessek és ez a mai nap sincs másképp. Ennek következménye, hogy a világot geopolitikai szempontból nem lehet egységesnek tekinteni. A versengő nagyhatalmak befolyási körzeteket, ezáltal különböző földrajzi egységeket alkotnak, amelyek egymással határosak és a történelem alakulásának tekintetében dinamikusan változnak. Ezek a geopolitikai struktúrák különböző csoportokba sorolhatóak és úgynevezett „minták” és „funkciók” tartoznak hozzájuk. A „minták” írják le az adott geopolitikai egység fő belső jellemzőit, legyen az akár a mérete, a fizikai tulajdonságai és az azt egybeszövő hálózatok jelensége. A „funkciók” olyan elemek, amelyek a geopolitikai egység hatékonyságát, egységességét és egyediségét jellemzik. A geopolitikai struktúrák különböző alá-fölé és mellérendeltségi szintekbe sorolhatók. Ezek közül a legnagyobb, a makroszint, a geopolitikai nagyrégió. Ez alatt helyezkedik el a középszinten a geopolitikai régió, és mikroszinten a nemzetállamok, autonóm régiók, kvázi államok és kisebb területi részegységek. Ezek a struktúrák mind egy geopolitikai hierarchián belül helyezkednek el. Vannak azonban struktúrák a hierarchián kívül, amelyek nem sorolhatók be az előbb említett szintek közé. Vannak úgynevezett geopolitikai törésvonalak, amelyek olyan területet jellemeznek, ahol jelentős feszültség és konfliktus van jelen, amelyet két vagy több különböző nagyhatalmi szereplő versengése, külső beavatkozása fokoz, gondolhatunk itt például a hidegháború alatti versengés egyik megtestesüléseként létrejött proxy háborúk által sújtott területekre. Egy másik ilyen struktúra a kompressziós zóna, ahol még súlyosabb belső viszályok és regionális vetélkedések eredményeképpen destabilizált térség jön létre. Vannak úgynevezett „kapu” régiók, amelyek különböző nagyrégiók, régiók és államok közötti együttműködést tesznek lehetővé. A konvergens zónák olyan nagyrégiók között elhelyezkedő zónák, melyek szerepe és sorsa még nem meghatározott. De mi határozza meg ezeknek a régióknak és nagyrégióknak a természetét? Ezen struktúrák, mint az azokat alkotó államok is, folyamatos fejlődésre törekednek. Egy régió kialakulásának első stádiumában a fragmentáció a jellemző, azonban a folyamatos együttműködés és a régió belüli hálózatok kiterjedése a differenciálódás, a specializáció és az integráció útjára vezet, amely folyamat végén a régió egybefüggővé, a bennük rejlő entitások interdependenssé válnak. Alakító erejű történések természetesen vezethetnek a régió visszafejlődéséhez vagy széteséséhez és új régiók kialakulásához, ahogy azt a történelem számtalanszor bizonyította. Ennek fényében különböztetünk meg geopolitikai szempontból centripetális és centrifugális erőket. A centripetális erők a politikai egység irányába hatnak. Népcsoportok, országok és régiók láthatják az előnyeiket gazdaságuk, társadalmuk vagy biztonsági tevékenységük integrálásában,

amely szorosabb kapcsolatok kialakulásához, némely esetben akár politikai egyesüléshez is vezethet. A centrifugális erők ezzel szemben területek és államok eltávolodásához vagy széteséséhez vezethet. A mai napig számos etnikai és vallási feszültség által sújtott terület válik regionálisan elszigeteltté, amely meggátolja a potenciális geopolitikai struktúrák kialakulását vagy hatékony működését. Minden geopolitikai struktúrának, legyen az ország vagy régió, különböző alkotóelemei vannak. Rendelkezik egy történelmi maggal, ahol az adott kultúra, társadalmi berendezkedés vagy szervezeti alap létrejött. Rendelkezik hivatalos politikai maggal, ahol a struktúra politika és adminisztratív vezetése zajlik, amellet, hogy számos esetben szimbolikus jelentőséggel bír. Vannak az úgynevezett „ecumene”, avagy gazdasági centrum területei, ahol az adott struktúra gazdasági és technológiai tevékenységének zöme található. Ezekre a területekre magas fokú urbanizáltság és népsűrűség a jellemző, dominálnak a modern gazdasági szektorok, mint a szekunder és terciér szektorok, széleskörű kutatás és fejlesztési központoknak ad otthont és fejlett infrastruktúrával rendelkezik. Az effektív nemzeti terület (ENT) vagy effektív regionális terület (ERT) általában kisebb létszámú lakossággal és alacsonyabb gazdasági súllyal rendelkezik, mint az „ecumene” és nagyrészt a tradicionális gazdasági szektorok dominálnak, azonban az ezekben a területekben rejlő lehetőségek, legyen az földrajzi elhelyezkedés, a benne található természeti erőforrások, a potenciális demográfiai változások, földrajzi közelség a meglévő gazdasági centrumokhoz, infrastrukturális fejlettség és kereskedelmi potenciál lehetővé teszi számukra, hogy idővel csatlakozzanak a meglévő gazdasági centrumtérsegekhez vagy akár saját „ecumene” alakulhasson ki belőlük. Az ötödik alkotóelem az üres területek, amely földrajzi adottságai meggátolják a magas népesség koncentrációját, ezáltal „ecumene” vagy ENT/ERT nem alakulhat ki rajtuk. Ez nem jelenti azt azonban, hogy ezek értéktelen területek lennének. Az ilyen területek hasznossá válhatnak azáltal, hogy a geopolitikai struktúrák védelmi területének szerves részét képezik, vagy valamilyen speciális feladatra alkalmas területekké válnak, mint nyersanyagkitermelés, turizmus, nukleáris fegyvertesztelés vagy úrkutatási központoknak adhatnak helyet. Az utolsó alkotóelem az úgynevezett „eltérő” területek, ezek általában szeparatista és szakadár államok, amelyek a geopolitikai struktúra perifériáján helyezkednek el, így a gazdasági centrumok előnyeit nem élvezhetik. Ha van is ezekben a területekben rejlő kiaknázható forrás vagy haszon, annak gyümölcseit általában más centrumterületek élvezik (Cohen, Geopolitics, 2015; Cohen, Geopolitics: The geography of international relations, 2014).

2.4. A Hidegháború

Bár maga a geopolitika tudománya közel másfél évszázadra tekint vissza, ebből az időszakból az utóbbi 80 év eseményei hoztak kimagasló változásokat a tudományágat tekintve. A világ szerkezete és a nemzetközi rend a kétpólusú világ során teljesen új formát öltött. Míg a történelem során két vagy több fél közötti nézeteltérés rendezésének és mint maga a rivalizálás legfőbb nemzetközi manifesztációja a közvetlen konfrontáció volt, a nukleáris fegyver által biztosított kölcsönös megsemmisítés doktrínája ezt a nemzetközi politikai gyakorlatot a nagyhatalmak között effektíve ellehetetlenítette. Ennek köszönhetően, bár a négy és fél évtizedig tartó világhatalomért folyó versengés történelmünk legnagyobb fegyverkezési versenyével és számos úgynevezett „helyettesítő háborúval” karöltve folyt, relatíve egyre nagyobb szerepet kaptak a már említett „puha” hatalmi eszközök. A hadiflották, stratégiai bombázók és rakétabázisok kéz a kézben jártak a gazdasági segítségnyújtással, a kedvezményes nemzetközi hitelekkel és vissza nem térítendő segélyekkel vagy akár a technológiai segítségnyújtással. Ennek egyik legkésebb példája a hidegháború elején létrejött Marshall-terv, amely keretében a második világháborúból gazdaságilag és katonailag megerősödött Egyesült Államok gazdasági segítséget nyújtott Európa országainak, amennyiben igényt tartottak rá, közvetlen pénzügyi támogatás és kedvezményes hitelek segítségével. Ebben az esetben a gazdasági pillér szorosan összefűződött az ideológiai pillérrel. A Marshall-terv szerves részét képezte a feltartóztatási doktrínának, amely a kommunista ideológia és ezzel együtt a szovjet érdekszféra kiterjedését akarta megfékezni. a feltartóztatási doktrínának számos eleme közül az egyik egy elv, miszerint a radikális gondolatok és mozgalmak egyik legfőbb katalizátora a szenvedés és a nélkülözés, ezáltal a szegény régiók a kommunista ideológia terjedésének melegágyává vált. Ennek megakadályozása kulcsfontosságú volta egy másik elméletben a dominó elvben rejlik, miszerint, ha egy állam kommunista fennhatóság alá kerül, azt a rivális blokk bázisként használva a szomszédos országokba való ideológiai betörésre is felhasználhatja. Ebben a tekintetben tehát az országok gazdasági fellendülésének elősegítése nem pusztán az Atlanti Charta-ban megfogalmazott nemzetközi elveknek való megfelelés, hanem az amerikai érdekszféra megőrzésének eszközévé is vált. Természetesen a „puha” hatalmi eszközt együtt jártak a „kemény” hatalmi eszközökkel, az Egyesült Államok, eurázsiai kontinensen és a világ minden táján való, szövetséges államok szerzése hozzájárult egy olyan támaszpontokból álló védelmi gyűrű kialakításához, amely a feltartóztatási doktrína egyik legfontosabb elemét jelentette. Ebben felmerül a már említett tengeri és szárazföldi

hatalom közötti dinamika. Az Egyesült Államok, mint tengeri hatalom képes saját kontinensén túl befolyási körzetet kialakítani, amely számára létszükségg is válhat, hiszen, ha egy rivális hatalom fenyegeti a világkereskedelmi artériákat, amely az óceánokat szeli át, az a tengeri hatalom számára kritikus krízishelyzetet hozhat létre. Ezzel szemben a Szovjetunió, mint kontinentális hatalom, bár rendkívül nagy mennyiségű erőforráskészlettel rendelkezik, nagy kiterjedésű területének megvédése gyakorlatilag lehetetlen, ezért arra törekszik, hogy védelmi gyűrűt alakítson ki. Ennek érdekében szárazföldi területei mentén próbálja kiterjeszteni befolyási övezetét, egy olyan folyamat, amelyet a tengeren képtelen megtenni a másik hatalom dominanciája miatt. Tehát annak érdekében, hogy a hegemoniáért folyó küzdelemben aktívan részt vehessen, kénytelen önmaga is tengeri hatalommá válni. Ez határozta meg a hidegháború alapvető dinamikáját, melyben a Szovjetunió minden tőle telhetőt megtett, hogy a tengeri hatalom biztonsági gyűrűjét áttörve vagy megkerülve kiszabaduljon elszigetelt helyzetéből és kijusson a tengerre, ahol felveheti a versenyt a tengeri hatalommal, vele szemben az Egyesült Államok feladat volt megakadályozni, hogy a kontinentális hatalom tengeri hatalommá válhasson érdekszférájának védelme érdekében. A hidegháborúban lezajló fegyverkezési verseny gazdasági nyomása és a megreformálhatatlan központi szervezésű rendszer strukturális hibái a szovjet érdekszféra és végül maga a Szovjetunió összeomlásához vezetett. A tengeri hatalom saját pillérjeinek erősségeit hatékonyabban használta fel és felismerve riválisának gyengeségét, mégpedig a gazdasági pillérben rejlő hiányosságait, azt célozva egy olyan versengésbe hajszolta azt, melyből lehetetlen feladat volt győztesen kikerülni. A hidegháború ezáltal igazolta Spykman elméletét, miszerint a magterület nem feltétlenül garantálja a hegemonia megszerzésének sikerét. Az erőforrásbázis birtoklása önmagában nem volt elég. A pillérek lehetnek bármilyen erősek, azokat megfelelően kell felhasználni, és éppen ez a kihívás állt a hidegháborúból győztesen kikerülő tengeri hatalom előtt az 1990-es évek elején (Cohen, Geopolitics, 2015; Szilágyi, 2018; Fischer, 2001; Tuathail, Simon, & Paul, 1998).

2.5. Egy új világrend születése

A kétpólusú világ megszűnésével az Egyesült Államok vált a vitathatatlan hegemon hatalommá. Négy és fél évtized intenzív nemzetközi politikai játszmájának végeztével azonban a tengeri hatalom nem maradt kihívások nélkül. A világhatalom kiépítése csak az első része ennek a feladatnak, annak fenntartása egy teljesen másik kérdés. Sajnálatos módon a hidegháború végével a világ számos táján létező nehézségek, mint a mélyszegénység, a regionális konfliktusok és polgárháborúk nem szűntek meg és ezek mellé új megoldandó

problémák társultak, mint a környezetvédelem. Az Egyesült Államok hegemon hatalomként megpróbálta a „világ csendőrének” szerepét magára vállalva a világ minden táján ezen problémákat megoldani, azonban ezek sikere sok esetben megkérdőjelezhető volt. A világ számos pontján új konfliktusok születtek és a szegénység egy mai napig megoldatlan probléma. Ebben az alfejezetben ezen konfliktusok és forrópontok legmeghatározóbb példáit fogjuk látni (Cohen, Geopolitics, 2015; Tuathail, Simon, & Paul, 1998)

2.6. A keleti blokk hagyatéka

Bár a kontinentális hatalom pillérjeinek gyengeségének jelei már a hidegháború közepén, az 1970-es és 1980-as években is megjelentek, a keleti blokk 1989-es összeomlása és két évvel később a Szovjetunió megszűnése relatíve meglepetésként érkezett a világ számára. A Szovjetunió és az azt rendkívül rövid ideig követő Független Államok Közösségének hagyatéka azonban a mai napig érzékelhető. A közel egy évszázadon át tartó nehéz- és hadipari tevékenységet szorgalmazó tervgazdálkodás a régió hanyatlásához vezetett és az olyan strukturális problémák, mint a korrupció vagy a jelentős mértékű szegénység megoldása a megfelelő gazdasági tartalékok nélkül rendkívüli kihívásnak számított (Cohen, Geopolitics, 2015; Fischer, 2001; Kuran, 1991; Tuathail, Simon, & Paul, 1998). Oroszország, a Szovjetunió hagyatékának fő örököse sem volt érintetlen ezek által a problémák által és bár az összeomlást követő évtizedekben gazdaságilag sikerült talpra állnia és csatlakoznia a világgazdasági vérkeringésbe, szuperhatalmi státuszát elveszítette és volt érdekszférájának jelentős része, mint Kelet-Európa és a balti államok, a tengeri hatalom politikai vonzáskörzetébe került. Bár regionális hatalmi státuszát sikeresen megőrizte, ez közel sem volt egy egészséges metamorfózis. A Szovjetunió összeomlása és a Független Államok Közösségének megszűnése során a legtöbb tagországnak sikerült diplomáciai úton politikailag függetlenednie, azonban ez nem volt kivétel nélküli. Ezekre az államokra az egyik legismertebb ellenpélda a Csecsenföld függetlenedési kísérletének esete. A zömmel muszlim vallású csecsen népcsoport függetlenedési kísérlete Oroszországtól két, szinte egymást követő véres háborúba torkollott, mely átívelte az ezredfordulót. Sok utódállam problémája azonban a függetlenedéssel sem oldódott meg. Az Azerbajdzsán és Örményország közötti határviták, illetve a Grúziában tevékenykedő szeparatista mozgalmak a Kaukázus térségét egy globális nemzetközi forróponttá teszi, melyben a nagyhatalmak a térség stratégiai pozíciói és bőséges nyersanyagkészleteinek megszerzése céljából versengenek. Bár az elmúlt 30 év tapasztalatai arra a következtetésre vezethettek volna, hogy a hidegháború végeztével a volt „második világ” országai

„kapurégiók” szerepét betölthetve nem pusztán önmaguk csatlakozhattak a nemzetközi politikai és gazdasági vérkeringésbe, hanem hídként szolgálhattak a volt riválisok között, azonban a közelmúlt Ukrajnában bekövetkező eseményei ezt a világrendet erősen megkérdőjelezhetővé tette. Ez ismételten egy példája a „kemény” hatalmi eszközök és a „realpolitik” befolyásának relevanciájának a nemzetközi politikai környezetben és újabb nyomást gyakorol az Atlanti Charta által alkotott világrend fenntartásának és a nemzetközi kapcsolatok szorosabbra fonásának feladatára (Cohen, Geopolitics, 2015; Fischer, 2001; Tuathail, Simon, & Paul, 1998).

2.7. A sivatagi vihar

Az 1991-es sivatagi vihar hadművelet sok szempontból a hidegháború egyik megoldatlan ügyének tekinthető. A hidegháború során mindkét oldal a „realpolitik” eszközöként szorgalmazott baráti diktatúrák felállítását és megszilárdítását annak érdekében, hogy meghatározott régiókat a befolyási körzetükben tarthassanak. Ez a Szaddám Husszein által vezetett iraki rezsim esetében sem volt másképp. Az Egyesült Államok egyik legfőbb közel-keleti bástyájának, Iránnak az elvesztése a Pahlavi rezsim elleni állampuccs és az azt követő erősen az amerikai befolyást elutasító teokratikus rezsim létrejöttének következtében, arra készítette a tengeri hatalmat, hogy az 1980 és 1988 között zajló Irak-Iráni háború során a Szaddám rezsimet támogassa. Bár a háborúnak volt vallási és etnikai retorikája, egyik legfőbb célja az Irak és Irán déli határreszénél található olajmezők feletti irányítás. A véres állóháborúba torkolló konfliktus nem hozta el a várt eredményt a Szaddám rezsim számára, mely Irak országát hatalmas gazdasági nehézségek útjába terelte. Ennek ellenére ebben az időszakban Irak rendelkezett a világ egyik legnagyobb állandó hadseregével, ezért egy, a „realpolitik” által vezérelt döntés született, miszerint Szaddám katonai erejét felhasználva próbál új gazdasági erőforrásokat szerezni. A délkeleti, olajmezőkben gazdag szomszédjával Kuvaittal számos határvita alakult ki az ott található olajmezőkkel kapcsolatos használat kapcsán, amely ürügyként, „casus belli”-ként szolgált az iraki rezsim számára, hogy megszállja a kis országot. Ez sértette a tengeri hatalom a világ kereskedelmi és erőforrásáramlási

artériájához fűződő érdekeit, ezért a Bush adminisztráció a „kemény” hatalmi eszközre és az Egyesült Államok vitathatatlan erejű katonai pillérére támaszkodva, a közvetlen beavatkozás mellett döntött, melynek következtében 1991-ben zajlott le a világtörténelem katonai szempontból egyik legsikeresebb, politikai szempontból egyik legvitatottabb bevetése, mely demonstrálta nem pusztán a hegemon hatalmi kiterjedésének mértékét, de a modern hadviselés forradalmi újításait is (Szilágyi, 2018; Tuathail, Simon, & Paul, 1998; Metz, 1998).

2.8. 2001. szeptember 11.

A XXI. század hajnalán a világ számára sorsfordító esemény következett be. 2001. szeptember 11-én az Al Qaeda terrrorszervezet váratlan csapást mért az Egyesült Államok több pontjára, mely nem csak az Egyesült Államokat, de az egész nemzetközi közösséget sokként érte. Elkezdődött a nemzetközi politika egy új korszaka, mely nem ismert országhatárokat és teljesen új elemeket, új veszélyeket hozott létre a világ geopolitikai struktúráiban, ez a globális terrorizmus. A globális terrorizmus léte átírta a nemzetközi politika szabályait, ahol a politikai entitások hatalmi pillérjei, legyenek azok bármilyen erősek, bármely ponton sebezhetővé váltak. Ezen létfontosságú veszély megfékezése érdekében létrejött a globális terror elleni harc. Ebben a keretrendszerben fény derült arra a létező nemzetközi kapcsolatrendszer hiányosságaira. Ebben az asszertív környezetben az országok önálló biztonsági törekvései és a folyamatosan sűrűsödő globális hálózatok által nyújtott támadási felület egyre nagyobb hangsúlyt kapott. A hatalmi pillérek hagyományos szerepe ezáltal hatékonytalannak bizonyult és a nagyhatalmak nemzetközi politikai gondolkodásmódjának újra szervezésére volt szükség. Létfontosságúvá vált a „kemény” és „puha” hatalmi eszközök felhasználási módjának újragondolása (Leffler, 2005; Makinen, 2002).

2.9. A 2007-2009-es pénzügyi válság

Rengeteg szó esett arról, hogy világunkat milyen módon rajzolják meg különböző hivatalos és nem hivatalos határok, illetve a hálózatok, melyek bármely távoli területet képesek összekötni. A globalizációnak, a multinacionális vállalatoknak és nemzetközi kereskedelmi, befektetési és technológiai transzfer egyezményeknek köszönhetően a különböző geopolitikai régiókon belül és sok esetben azok között is egyre magasabb szintre lép a világ az integráció mércéjén. A 2007 és 2009 között zajló pénzügyi válság bemutatta számunkra, hogy az előnyös nemzetközi kapcsolatok érzékelhető kockázatot hordoznak magukban előnyeik mellett. Az Egyesült Államokban az ingatlanpiaci gazdasági buborék kipukkanása és annak tovagyrúzása a befektetési bankokra és azokon tovább a gazdaság egészére a világ minden politikai entitására

hatással volt bizonyos mértékben. A nemzeti és nemzetközi erőfeszítéseknek köszönhetően tompíthatóvá váltak ezen válság a hatásai, melynek köszönhetően a próbára tett nemzetközi gazdasági kapcsolatok képesek voltak azt átvészelni és regenerálódni, demonstrálva azt, hogy a modern világban a gazdaság hatalmi pillére alapköve nem pusztán a nemzetközi politikai fejlődésnek, de a már kialakult rendszerek fennmaradásának is (Cline, 2010).

2.10. A világtérkép a modern geopolitikában

Ahhoz, hogy képesek legyünk részletesebben megvizsgálni, hogy a hatalmi pillérek, Földünk erőforrásbázisa, a világkereskedelmi és infrastrukturális hálózat, az ezeknek köszönhető, folyamatosan változó globális integráció, regionalizáció és fragmentáció, illetve az ezeket befolyásoló centripetális és centrifugális erőhatások, hogyan állnak kölcsönhatásban egymással, először értelmeznünk kell világunk jelenlegi geopolitikai adottságait, mégpedig a geopolitikai struktúrákon keresztül. Bár a kétpólusú világ megszűnése után számos elmélet született, amelyek alkalom adtán teljesen ellentétes képet festettek jövőnkéről, legyen az a tartós világbéke kialakulása, vagy a civilizációs törésvonalak mentén kialakuló kibékíthetetlen ellentétek és konfliktusok, a jelenlegi helyzet egy többpólusú világot tár elénk, számos geopolitikai nagyrégióval, régióval és a világtörténelem legmagasabb számú nemzetállamával. Jelenleg a Földön három különböző geopolitikai nagyrégiót különítünk el, ezek a Tengeri Nagyrégió, a Kelet-Ázsiai Nagyrégió és az Eurázsiai Kontinentális Nagyrégió. Mindegyik nagyrégió tartalmaz további geopolitikai régiókat, számos nemzetállammal, történelmi és politikai központokkal, azonban fontos megjegyezni, hogy nem minden geopolitikai régió sorolható be nagyrégiók alá. Vannak olyan geopolitikai régiók, melyek önállóan nem képeznek elegendő hatalmi kibocsájtással, hogy nagyrégióknak számíthassanak, de elég belső hatalmi kapacitásuk van, hogy függetlenek maradjanak más nagyrégiók befolyása alól, illetve olyan régiók, melyek törésvonalak vagy kompressziós zónák szerepét töltik be, ezért még eldöntendő, hogy mely hatalmak befolyási körzetébe fognak tartozni a jövőben. Ebben az alfejezetben ezeket a nagyrégiókat és régiókat fogjuk részletes bemutatásban látni, melynek köszönhetően további kutatás végezhető azok erősségeiknek, gyengeségeiknek, lehetőségeiknek és a rájuk leselkedő veszélyeknek a feltárására (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.1. A Tengeri Nagyrégió

A Tengeri Nagyrégió talán a legrégebb ideje fennálló geopolitikai nagyrégió, hiszen alapvetően a hidegháborúban az „első világ” hatalmaiból tevődik össze, bár belső szerkezete jelentősen változott. Ebbe a nagyrégióba számos különböző geopolitikai régió tartozik. Ezek Észak- és

Közép-Amerika, Dél-Amerika, a Tengeri Európa és a Magreb, illetve az Ázsia-Csendes-Óceán Gyűrű. Ennek a geopolitikai nagyrégióknak az a sajátossága, hogy míg a másik két geopolitikai nagyrégióknak vitathatatlan vezető hatalma van, a Tengeri Nagyrégióban számos gazdasági, társadalmi és katonai nagyhatalom is helyet talál magának, így a hatalmi eloszlás a nagyrégió belül egyenletesebb a többi nagyrégióhoz képest. Három jelentős hatalmi befolyással rendelkező központot tudunk megkülönböztetni, az Egyesült Államokat, az Európai Uniót és Japánt. Érdemes megjegyezni, hogy bár mindhárom hatalom jelentős befolyással rendelkezik, ezen befolyás hatalmi pillérek közötti megoszlása nem egyenletes. Erről bővebben szó esik a különböző régiók részletes vizsgálatakor (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.2. Észak- és Közép-Amerikai Régió

A Tengeri Nagyrégió egyik központjaként szolgáló Észak- és Közép-Amerikai Régió jelentős hatalmi potenciált hordoz magában. Azon felül, hogy itt található a nagyrégió belüli egyik nagyhatalom, az Egyesült Államok, ehhez a régióhoz tartozik még Kanada, Mexikó, a karibi térség szigetvilága és Közép-Amerikán keresztül lefelé haladva a dél-amerikai kontinens északi részén található Venezuela és Guyana. A régió számos „ecumenevel”, ENT-vel és üres területtel rendelkezik, melyek alakító módon vesznek részt a globális gazdasági vérkeringés működésében. A régió vezető hatalma az Egyesült Államok az első és egyedüli szuperhatalomként lépett a XXI. századba és a mai napig a világ legbefolyásosabb hatalmai között tudhatja magát. Négy hatalmi pillére páratlan lehetőséget biztosít a tengeri hatalom számára. Az első pillér tekintetében az Egyesült Államok önmagában képviseli a világ teljes hadi költségvetésének egy harmadát, melynek köszönhetően hadászati szempontból minőségi és mennyiségi tekintetben is az élen jár, mely hatalmi pillér erősségéhez ezen felül jelentősen hozzátesz a kiterjedt szövetségi rendszere. A második pillér tekintetében az Egyesült Államok rendelkezik a világ országai közül a legmagasabb GDP-vel, és egy olyan gazdasági berendezkedéssel, ahol mind a primer, szekunder és terciér szektorok magasán szofisztikált és ez párosul egy kiforrott kutatás és fejlesztési szektorral. Az utolsó két pillér tekintetében az Egyesült Államok berendezkedése a történelem során többször is alapkőként szolgált újonnan létrejövő államok politikai és kormányzati felépítése szempontjából, bár természetesen, ahogy ez a gazdaság esetében is történni szokott, ezek alkalmazkodtak az adott régió körülményeihez. Amely lényegesen megkülönbözteti az Egyesült Államokat a többi nagyhatalomtól, hogy ez az ország az egyetlen nagyhatalom, amelynek mind a Csendes-, mind az Atlanti-óceánhoz közvetlen és nagy kiterjedésű tengerparti hozzáférése van. Ez alakító módon hatott az Egyesült

Államok gazdaságának és külpolitikájának az alakulására, hiszen míg az eredeti, Tizenhárom Állam partmenti földrajzi berendezkedés miatt tengeri fókusszal rendelkező hatalom volt, a kontinensen való terjeszkedés évtizedeiben ezt felváltotta a kontinentális fókusz, és a nyugati part területeit meghódítva ismét a tengeri fókusz került előtérbe. Ennek köszönhetően, bár az Egyesült Államok jelentős belső természeti erőforrásokkal rendelkezik, közvetlenül hozzáfér a világkereskedelem fő artériáihoz, és fejlett infrastruktúrájának köszönhetően kapuként szolgál az Atlanti-óceán és a Csendes-óceán között. Gazdasági centrumainak felépítése pontosan ennek megfelelően alakultak ki. Két fő „ecumene” az Egyesült Államokon belül, a keleti part mentén elhelyezkedő megalopolisz és kereskedelmi centrumok sorozata, mely mindegyike diverzifikált ipari és szolgáltatói szektorral rendelkezik, és olyan világszintű technológiai központoknak ad helyet, mint az MIT. Ez az „ecumene” magába foglalja az észak-keleti partvidék belső területeit és a Nagy Tavak partján elhelyezkedő iparvárosokat, mint Detroit. A másik a nyugati part, főként déli részén elhelyezkedő nagyvárosok, mint San Diego, Los Angeles vagy San Francisco. Ez a terület ad otthont a „Szilikon Völgy” nevet viselő információs technológiai és elektronikai ipar tömörülésének, mely a térség máig egyik legvirágzóbb iparága, olyan multinacionális vállalatokkal, mint a Google. Az ország Effektív Nemzeti Területe (ENT), az említett „ecumenek” mentén terjed ki az ország belső területein, mint a Középnnyugat hatalmas mezőgazdasági térségei. Az itt elhelyezkedő nagyvárosoknak köszönhetően lehetősége nyílt ezeknek a területeknek csatlakozni a meglévő „ecumenekhez”, vagy akár saját, új „ecumenet” alkotni. Annak ellenére, hogy nagy jelentőséget tulajdoníthat az ország tengerentúli nagy kereskedelmi partnereinek, nemzetközi kereskedelmének nagy része szárazföldi szomszédjaival, Mexikóval és Kanadával folyik. Ezen két ország bár nem rendelkezik akkora gazdasági súllyal, mint az Egyesült Államok, köszönhetően földrajzi közelségüknek, jelentős erőforráskészletüknek, mint a mexikói vizek mélyén található olaj vagy Kanada nagy mennyiségű fa és ásványkincsei, illetve a különböző iparágakban élvezett komparatív előnyöknek, ezek az országok képesek kölcsönösen előnyös gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat fenntartani, amelynek legékeesebb bizonyítéka a NAFTA, azaz az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Övezet léte. Volt gazdaságilag erős szomszédjuknak és saját földrajzi adottságaiknak egy kifejezetten érdekes hatása, miszerint a Kanada és Mexikó főbb gazdasági térségei az Egyesült Államok határa mentén alakultak ki. A közép-amerikai és a karibi országok gazdasági központjai legfőképpen a fővárosok körzetében tömörülnek. Bár a régió globális hatalmi befolyása jelentős, saját területén is kihívásokkal találkozik, mely a régió

kohézióját és a benne lévő erőforrások kiaknázását kockáztathatja. Ennek egyik legjobb példája Venezuela, amely totalitárius berendezkedése gátat szab a nemzetközi kereskedelembe való teljes értékű részvételben, mely a térség és az egész világ számára kritikusan hat, hiszen Venezuela partjai mentén található a világ egyik legnagyobb kiterjedésű nyersolaj lelőhelye. Egy másik ilyen kihívás Kanadához fűződik, mely a klímaváltozás miatt folyamatosan olvadó Északi Sarkkör, melynek részén hatalmas kiaknázatlan nyersanyaglelőhelyek találhatóak, bizonyos részeit saját felségterületének tekinti és ezek területi vitákhoz vezetnek már, a térségben jelentős befolyással bíró hatalmakkal, mint Oroszország. Ennek fényében fontos megjegyeznünk, hogy a térség országai között nem pusztán gazdasági, de a többi pillért is magába foglaló kölcsönös érdekek léteznek. Kanada földrajzi helyzetének köszönhetően elengedhetetlen eleme az amerikai kontinenst beburkoló légvédelmi ernyőnek és az Egyesült Államok számos módon támogatja déli szomszédjai törekvéseit a drogkereskedelem megfékezésében, amely évről évre egyre súlyosabb problémát jelent a térségben (Cohen, Geopolitics, 2015; Intelligence, 2024).

2.10.3. Dél-Amerikai Régió

A dél-amerikai régió kapcsolatrendszere olyan, amelyet sokkal könnyebben megérthetünk, ha megvizsgáljuk a térség földrajzi felépítését. A kontinens nyugati részén végig húzódó Andok hegység és a kontinens középső területeit beterítő esőerdők és fennsíkok rengetege akadályokat állít Dél-Amerika magas fokú infrastrukturális egybefonódásának. A térség fő regionális hatalma Brazília, mely fő demográfiai és gazdasági centrumként szolgál. Bár a gazdasági potenciál hatalmas, azok kiaknázása a történelem során akadályokba ütközött. Egy megfigyelhető jelenség Dél-Amerika gazdasági fejlődésének vizsgálatakor, hogy bár növekedés felfedezhető, a tartós, fenntartható fejlődés megvalósítása korántsem volt annyira sikeres, mint északi szomszédjaik esetében. Alapvetően, amikor egy új értékes erőforrás kiaknázásának lehetősége tárult fel, az gazdasági fellendülést hozott a térség országai számára, azonban ezen új potenciál kimerítése után gazdasági recesszió volt a jellemző. Ennek kiküszöbölésére új megoldást keresve a térség centripetális erői előtérbe kerültek és elindult a gazdasági integráció. Közös vízgazdálkodási és gátépítési projektek mellett erre a legfontosabb példa a MERCOSUR megalakulása (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.4. Tengeri Európa és a Magreb Régió

A Tengeri Európa és a Magreb Régió magába foglalja Skandinávia országait, innen határai dél felé Németország, Csehország keleti, Magyarország keleti és déli határait követve az Adriai-

tengerbe torkollik, melyet Görögország, Ciprus nyugati része követ a Földközi-tengeren és végül magába foglal Tunéziát, Algériát és Marokkót és Nyugat-Európa többi részét, az Egyesült Királyságot és Írországot is beleértve. A térség bár számos különálló országból áll, a modern történelem talán legkiválóbb példájával szolgál az integrációra. Az Európai Unió, mint a térség vezető gazdasági hatalma népesség és gazdasági potenciál szempontjából meghaladja az Egyesült Államokat. Az eredetileg stratégiai, nehézipari és nukleáris erőforrásokat szabályozni kívánó szervezet mára már egy Európa nagy részét egybefonó integrációs térséggé vált, ahol a közös piac a történelemben nem látott gazdasági együttműködést tesz lehetővé a termékek, a munkaerő, és a tőke szabad áramlásával, melynek köszönhetően országhatárokon átívelő „ecumene”, mint az Észak-Franciaországtól egészen a Skandináv-félsziget déli részéig tartó, az észak-olaszországi ipari vidék vagy Kelet-Spanyolország partvidékének területei, illetve szinte az egész kontinenst behálózó Effektív Regionális Terület alakulhatott ki. Az unió területén kívül is található „ecumene”, a brit szigetek déli részén, illetve az azt körül vevő ENT. Az egyik legfontosabb integrációs hajtóerő azonban nem a gazdaságipillérhez tartozik. A kontinens, mely évszázadokon keresztül oly sok belső viszályt és háborút tudhatott magáéva relatív békét élvezet a NATO szervezetének köszönhetően. Bár az Európai Unió politikai unió megalkotásának céljában szerepel egy közös stratégiai keretrendszer megalkotása, a védelmi feladatok nagy része a mai napig a NATO-ra és azon belül az Egyesült Államokra irányul. A közelmúlt eseményeinek eredményeképpen ezen régió országai is több erőforrást allokálnak a hadászati pillér megszilárdítására, amellet, hogy a NATO is értéke új tagokkal bővült, mint Svédország és Finnország (Cohen, Geopolitics, 2015; Malia, 2019). A Magreb térség országai bár nem Európa kontinensén helyezkednek el, földrajzi közelségük a Földközi-tenger partján, illetve a történelemben gyökerező kapcsolatok ezt a térséget Európa hatalmi vonzáskörzetébe helyezi. A főleg turisztikailag vonzó térség gazdasági helyzete nem elég erős ahhoz, hogy saját „ecumenevel” rendelkezzen, Effektív Regionális Területe a Földközi-tenger partjai mentén található, így fontos kereskedelmi szerepet játszik a térség gazdasági vérkeringésében (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.5. Ázsia-Csendes-Óceán Gyűrű

Az Ázsia-Csendes-Óceán Gyűrű magába foglalja Japánt, Dél-Koreát, Taiwan szigetét, Thaiföldet, Malajziát, a dél-kelet ázsiai szigetvilágot, Ausztráliát és Új-Zélandot, illetve a Csendes-Óceán nyugati és déli részén fekvő szigeteket. Demográfiailag és gazdaságilag egy rendkívül változatos térség tárul elénk, amely a világkereskedelem egyik legfontosabb

állomása. A térség országainak jelentős része fejlett gazdasággal rendelkezik, ahol Japán, Dél-Korea és Taiwan világszintű technológiai és ipari fellegrákok szerepét tölti be, Malajzia, Indonézia vagy a Brunei Szultánság gazdag nyersanyagkészletei pedig olyan tengeri kikötőkben csatlakoznak a világgazdasági vérkeringésbe, mint Szingapúr. A diverz kulturális gyökerek, a kolonializmus megoldatlan problémái, illetve a külső hatalmi érdekek azonban a térség fragmentációjával fenyegetnek. A belső centrifugális tényezők közé tartoznak az Indonéz szigetvilágban uralkodó széparatista mozgalmak, vagy a Fülöp-szigeteken zajló heves harcok a kormány erői és az vallási fundamentalista mozgalmak között. Külső érdekellentétek merülnek fel Japán esetében, akinek megoldatlan területi kérdései vannak, mind Kínával, mind Oroszországgal szemben. Ennél még fenyegetőbb probléma Taiwan kérdése és a koreai demilitarizált zóna menti feszültségnövekedés. A helyzet komplikációja abból adódik, hogy a térségnek nincs olyan szervezett stratégiai ereje, amely képes lenne konfliktus esetén hatékonyan fellépni. Ezen szerep betöltésére a legalkalmasabb Japán szigetországa lenne, amely, mint a világ negyedik legnagyobb gazdasági hatalma, stratégiai partnerségben a térség többi szereplőjével önálló védelmi ernyőt alkothatna, mind a külső hatalmi behatolások, mind a belső viszályok feloldására. Erre példa már született is, mikor Ausztrália békefenntartó misszió keretében segítséget küldött tengeri szomszédja, Pápua Új-Guinea széparatista problémájának megoldására. Bár az említett országok egymást stratégiai partnernek tekintik a „kemény” hatalmi eszközeik hatásossága korlátozott. Ennek egyik fő oka, hogy Japán a San Francisco-i egyezmény után folytatott politikája csak pusztán az ország területének védelme érdekében végrehajtott bevetéseket engedi. A térségben meglévő feszültség tovább fokozódása azonban Japánt ezen politikájának revíziójára kényszerítheti, amely új stratégiai elem jelentős mértékben tehermentesítené az Egyesült Államokat a térségben, akire jelenleg ezen védelmi ernyő fenntartásának feladata hárul. Ez azonban egy olyan szcenárió bekövetkezését feltételezi, amely figyelmen kívül hagyja a térségen belüli és a térségek közötti centripetális hatásokat. Azok az országok, melyek jelenleg egymással versengenek befolyási körzetük kiterjesztéséért és a még kiaknázatlan erőforrások megszerzéséért, pontosan azok az országok, amelyek egymás elengedhetetlenül fontos kereskedelmi és befektetési partnerei, így egy fokozódó konfliktus esetén számításba kell venni, hogy az adott eszkalációs lépések milyen ráfordításokat vonnak maguk után (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.6. Kelet-Ázsiai Nagyrégió

A Tengeri Nagyrégió után mélyebb betekintést nyerhetünk az eurázsiai kontinens jelenlegi geopolitikai felépítésébe. Ezen régió magába foglalja Kínát és Dél-Kelet Ázsia keleti részét. Kína a hidegháború után az exportorientált és nemzetközi befektetéseket támogató politikájának köszönhetően sikeresen kiemelkedett a Mao korszak által okozott gazdasági sebekből és csatlakozott a nemzetközi gazdasági vérkeringésbe. Ennek érdekében jelentős koncessziókkal és nemzetközi gazdasági övezetek kialakításával vonzóvá tette saját magát a nemzetközi tőkeáramlás számára. Az eleinte olcsó tömegárúk előállítójaként ismert ipari hatalom mára már önmaga is egy technológiai hajtóerővé vált, melynek köszönhetően a világ második legnagyobb gazdaságával rendelkező országává vált. Gazdasági politikája azonban nyomott hagyott saját belső gazdasági szerkezetén. az ország „ecumeneje” a tengerparti kereskedelmi és ipari nagyvárosokban húzódik, míg az ENT az ezekhez kapcsolódó folyóvölgyek mezőgazdasági területeivel zárja körbe a partmenti területek központjait. Ennek eredményeképpen Kína azon területei, melyek képtelenek voltak ezen gazdaságpolitika hasznait élvezni földrajzi elhelyezkedésük miatt a mai napig rendkívül elszegényedett térségeknek számítanak. Ennek tudható be, hogy annak ellenére, hogy Kína a világ második legnagyobb GDP szintjével rendelkezik, ez több, mint egymilliárd lakos között oszlik meg, az egy főre jutó GDP szempontjából közepes jövedelmű országnak minősül. Ez azonban nem ad okot arra, hogy alábecsüljük nemzetközi befolyását. Kína a Föld egyik legfőbb ritkaföldfém kitermelője és felhasználója, így szerepe az információs technológia és az elektronika iparágában nem elhanyagolható. Ez a fajta fejlődés Kínán belül több iparágban is fellelhető, melynek köszönhetően az ország maga is fontos szereplővé vált a nemzetközi befektetési piacon. Újonnan lelt hatalmi tőkéjének diverzifikálására és felhasználására is nagyobb figyelmet fordít, ennek bizonyítéka a Dél- és Kelet-Kínai tengeren zajló törekvései. Fontos azonban megemlíteni, hogy Kína gazdasági fellendülését a világkereskedelemben való magas szintű integrációja tette lehetővé és ez a helyzet ma sincs másképpen, amely limitálhatja a „kemény” hatalmi eszközök alkalmazásának eredményességét. Az ezen nagyrégióba tartozó többi ország, Vietnám, Kambodzsa, Laosz és Észak-Korea hatalmi függése Kínától földrajzi és történelmi gyökerekben lelhető fel. Ezek a térségek voltak a hidegháború forrópontjai közül a leghevesebbek egyikei és bár mára a régen fennálló ellentétek enyhülni látszanak Észak-Korea kivételével, Kína kontinentális hatalmi volta ellenére földrajzi közelségének köszönhetően tudja a leghatékonyabban befolyását kiterjeszteni a térségre a nagyhatalmak közül. Ezen

befolyással szemben Vietnám, mint regionális hatalom igyekszik ellenállni, ezt jelzi a tény, hogy ő is aktívan részt vesz a Paracel-szigetek feletti fennhatóság vitájában (Cohen, Geopolitics, 2015; Kissinger, 2017).

2.10.7. Eurázsiai Kontinentális Nagyrégió

Az Eurázsiai Kontinentális Nagyrégió világunk harmadik nagyrégiója, amely magába foglalja Oroszországot, Kelet-Európa országait, a Kaukázus térségét, Közép-Ázsiát egészen Afganisztán határáig és Mongóliát. A térség domináns hatalma Oroszország, amely bár elveszítette hatalmi súlyának jelentős részét a hidegháború végeztével, hatalmas erőforrás bázisára építkezve a világ kilencedik legnagyobb gazdaságát képviseli. Az ország gazdasági centrumai az európai területeire koncentrálódnak, amely egyben történelmi magterületének része, ezen felül az Ural-hegységen és a szibériai pusztaságokon keresztül épített infrastruktúrának köszönhetően a dél-oroszországi iparvidékek, bezárólag a Csendes-óceán partján lévő Vlagyivosztok kikötőjével, számottevő gazdasági potenciállal rendelkeznek. A világ legnagyobb szárazföldi területével rendelkező ország területének jelentős része üres területnek minősül és a mezőgazdasági programok ellenére főleg nyersanyagkitermelés és nukleáris kísérletek célját szolgálta. Befolyási körzetének zsugorodása ellenére földrajzi proximitására támaszkodva próbált az elmúlt 30 évben regionális hatalmi szerepet vállalni. A Kaukázus és Közép-Ázsia ásványkincsekben és más nyersanyagokban gazdag, illetve stratégiai szempontból fontos térségei a „Második világ” összeomlása után még máig is tartó politikai nyugtalanság áldozatai, erre példa az Örményország és Azerbajdzsán közötti konfliktus sorozatok vagy a Grúziában tevékenykedő szeparatista mozgalmak. Hogy hatalmi súlyának nagy részét megőrizze közvetve vagy közvetlenül beleavatkozott ezen térségek életébe, azonban más nagyhatalmak növekvő kihívása, mint az Egyesült Államok, Európa vagy Kína érdekeltsége Közép-Ázsiában, a Közel-Keleten és Kelet-Európában olyan rivalizáláshoz vezet, amely növeli az esélyét, hogy ezen térségek törésvonalakká alakulnak. Ennek legintenzívebb példája az Ukrajnában ma is zajló fegyveres konfliktus (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.8. Nagyrégióba nem tartozó térségek

Földünk három geopolitikai nagyrégiójának bemutatása után feltűnhet, hogy a leírások nem fedték le a bolygónk teljes egészét. A következő alfejezetekben ezt a három régiót fogjuk bemutatni, ezek a Dél-Ázsiai Régió, a Közel-Keleti Törésvonal és a Szub-Szaharai Afrikai Törésvonal (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.9. Dél-Ázsiai Régió

A Dél-Ázsiai Régió egy Indiát, Pakisztánt, Nepált, Butánt, Bangladeszt, Srí Lankát, és Myanmar nyugati részét magába foglaló, különleges terület, mely nem tartozik egyetlen geopolitikai nagyrégió alá sem, de nem is minősül törésvonalnak. Ez annak köszönhető, hogy a térség regionális hatalma, India, elég hatalmi súllyal rendelkezik, hogy független tudjon maradni más külső nagyhatalmak befolyása alól, azonban nem képvisel akkora globális hatalmi súlyt, hogy saját nagyrégiót alkothasson. A térség gazdasági szerkezete rendkívül különlegesnek mondható. A volt gyarmatterületek mára már szinte teljes értékűen funkcionáló, magasan specializált gazdaságoknak minősülnek, melyek integrált részeivé váltak a világ gazdaságnak. Ez a folyamat azonban másképpen zajlott le, mint az ázsiai vagy európai országok esetében. Az iparosodott államok kialakulása nem ment végbe oly módon, mint az említett példák esetében, ennek eredményeképpen a nagy népességű mezőgazdasági réteg az olcsó árucikkeket előállító iparral és a nagy gazdasági súllyal rendelkező szolgáltató szektorral párhuzamosan létezik, melynek következtében ennek a magas népsűrűségű térségnek legfőbb problémáivá a szegénység és a társadalmon belüli jövedelemkülönbségek váltak. Ennek következtében nagy kiterjedésű „ecumenek” létrejötté és összekapcsolódása még nem alakulhatott ki, ezek a centrumok a nagyvárosokra és a kereskedelmi központokra koncentrálódnak. Annak ellenére, hogy a térséget egységes geopolitikai régióként tekintjük, számot centrifugális hatás van jelen. Annak ellenére, hogy a térség országai Indiával az élen a hidegháború alatt a semleges nemzetközi politikai gyakorlatot szorgalmazó „harmadik világhoz” tartoztak, a politikai realitás arra készítette őket, hogy a belső feszültségek és közvetlen külső fenyegetések fényében nagyhatalmi pártfogókat találjanak. Ezek közül a hatások közül az egyik legfontosabb az India és Pakisztán között folyó területviták, melyek a mai napig gátló tényezőként hatnak a térség integrációjára. Külső politikai nyomást helyez Kína erőteljes hatalmi súlynövekedése és befolyási térségének kiterjesztésére való törekvései. Ezen törekvéseknek Nepál és India is célpontjai. Pakisztán területi integritását veszélyezteti az Afganisztáni konfliktus határon átnyúló hatásai, hiszen az ország jelentős Pasztun kisebbséggel rendelkezik. A térség gazdasági nehézségei és politikai kihívásai gátló tényezőként hatnak egy új, Dél-Ázsiai Nagyrégió kialakulására. Ha azonban ezen akadályokat sikerül legyőzni, egy olyan új nagyrégió jöhet létre, amely nem pusztán az Indiai-óceán, de Kelet-Afrika területeire is kiterjesztheti hatalmi ernyőjét (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.10. Közel-Keleti Törésvonal

A Líbiától Afganisztánig és Törökországtól Szudánig tartó Közel-Keleti Törésvonal az elmúlt évszázad egyik legfontosabb geopolitikai térségének tudható be. Bőséges természeti erőforráskészlete mellett földrajzi pozíciója, mint Ázsia, Afrika, Európa, illetve a Földközi-tenger és az Indiai-óceán összeköttetési pontja, a nagyhatalmi vetélkedés centrumtárságát alkotja. A hatalmas gazdasági potenciállal rendelkező, erőforrásgazdag, fejlett államok, a szegénység és a háborúk pusztításának martalékává váló államok egymás szomszédságában, egy etnikailag és vallásilag rendkívül változatos térségben a régiót önmagában egy puszkaporos hordóvá teszi. A nagyvárosok és nyersanyagkitermelő vidékek körül húzódó különálló „ecumeneket” és ENT-eket hatalmas üres területek övezik, melyek földrajzi adottságai nem teszik őket alkalmassá jelentős gazdasági és demográfiai koncentráció kiépítésére. A térség belső feszültségforrásait, mint az Arab-Izraeli konfliktus, a regionális hatalmak, mint Szaúd-Arábia vagy Irán vetélkedése és a számos vallási és etnikai alapú konfliktus által okozott instabilitást fokozza, hogy a világ minden nagyhatalmának jelentős érdekeltsége van a térség feletti befolyás megszilárdításában (Cohen, Geopolitics, 2015).

2.10.11. Szub-Szaharai Afrikai Törésvonal

A Szub-Szaharai Afrikai Törésvonal, mely Nyugat-Afrikát, Dél-Afrika térségeit, Közép-Afrikát és Afrika Szarvát foglalja magában a nagyhatalmi vetélkedés egyre fontosabb színterét alkotja. Mint a világ legszegényebb térsége „ecumenevel” és ERT-kkel néhány dél-afrikai és kelet-afrikai államon kívül egyáltalán nem rendelkezik. Mind az elterjedt szegénység, mind a belső etnikai és vallási konfliktusok, mind a térség államai közötti viták és a gyakori emberi jogi kihágások a régió nagy részét kompressziós zónává alakítják, amely önmagában nem képes ebből a helyzetből kilábalni (Cohen, Geopolitics, 2015; Todaro & Smith, 2012). Integrációs törekvések születtek az elmúlt egy évszázad folyamán, mint az Afrikai Unió szervezete, azonban ezek eredményessége sokszor elégtelennek minősül. Mint a világ egyik legnagyobb kiaknázatlan szénhidrogén és ásványkincskészletének térsége, fontossága a nagyhatalmi törekvések fokozott figyelmet igénylő színterévé tette. A nagyhatalmaknak esélyük nyílik, mind „kemény”, mind „puha” hatalmi eszközökkel elősegíteni a régió stabilitását és a kompressziós zóna feloldását, amellyel a térség világkereskedelmi súlya a többszörösére növekedhet. Ezen törekvésekre példa a francia közvetlen katonai beavatkozás Mali-ban a separatista erők felszámolására vagy Kína gazdasági és infrastrukturális beruházásai Angolában (Cohen, Geopolitics, 2015).

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

Bár az olyan komplex problémák, mint a világ politikai entitásainak nemzetközi gyakorlatainak, céljainak és eszközeinek vizsgálata empirikus formában nem egyszerűen kivitelezhető, és nem is létezik olyan komplex formula, amely egymagában minden kérdésünkre választ tudna adni, vannak olyan viselkedésminták és geopolitikai eszközrendszerek, melyeken keresztül be lehet mutatni a nemzetközi hatalmi együttműködés és vetélkedés sajátosságait. Ennek fontos elemeit már az előző fejezetben említettük. Az adott régiók gazdasági centrumainak teljesítménye, nyersanyagbéli ellátottsága, az ezekre specializált gazdasági szerkezetek vagy akár a hatalmi orientációs és a világkereskedelem közötti kapcsolat. Minden ilyen elem közül azonban talán a legérdekesebb és a legfontosabb a négy hatalmi pillér felhasználási módja és azok hatása a globális geopolitikai keretrendszerre. Ezen kérdések segítségével primer kutatást végezve olyan mutatókat alkothatunk, melyek eszközként szolgálhatnak annak feltárására, hogy milyen felhasználási módja van a „kemény” és „puha” hatalmi eszközöknek, különböző hatalmak milyen pilléreket priorizálnak saját hatalmi struktúrájuk menedzselése során és ezeket összevetve a történelmi és aktuális példákkal megvizsgálhatjuk, hogy mely eszközök vagy pillérek felhasználása mely esetekben a leghatékonyabb és, hogy azok milyen kapcsolatban állnak egymással, és ezen eredmények segítségével megpróbálunk a jelenlegi geopolitikai helyzetből kiindulva szcenárióelemzést végezni, mellyel feltárhatjuk, hogy a különböző, az előző fejezetben bemutatott hatalmaknak és az azokat magukba foglaló geopolitikai struktúráknak milyen erősségeik és gyengeségeik vannak, illetve milyen lehetőségek állnak rendelkezésükre és végül, hogy milyen veszélyek leselkednek rájuk a nemzetközi környezetben. Ezen feladat elvégzésére rendelkezésre álló adat mennyisége és minősége szereplőtől függően változó, ezért többféle megközelítést kell alkalmaznunk, mégpedig olyan formában, hogy a különböző entitások mutatóit nem pusztán egymással összevetve, de egyedi esetként is vizsgálni kell. Ez segítheti feltárni azt is, hogy nem pusztán a hatalmak eszközrendszere, de célrendszerük is különböző adott helyzetüktől függően. Elsősorban a szakirodalmi áttekintésben vizsgált régiók vezető hatalmainak helyzetét fogjuk vizsgálni olyan statisztikákon keresztül, mely mind nemzetközi forrásból, mint a World Development Indicators statisztikai adatbázisa, mind az adott hatalmak saját központi adatbázisaiból származik (Group, World Development Indicators, 2024; Group, World Governance Indicators, 2024; Group, World Integrated Trade Solutions, 2024). A különböző hatalmi pillérek vizsgálatához különböző adathalmazokat használunk fel. Az első hatalmi

pillért, mely a hadsereget és ezzel együtt az adott entitás „kemény” hatalmi eszközét reprezentálja, az adott hatalom központi hadászati kiadásain, illetve nemzetközi hadászati kereskedelmi tevékenységén keresztül fogjuk első sorban vizsgálni. Ahol releváns, ki fogunk térni arra is, hogy különböző hatalmak ezen erőforrása milyen formában testesül meg, különösképpen a hatalom különböző dimenziói tekintetében. A második pillér, amely a gazdaság pillére sok különböző aspektusban vizsgálható, azonban most mi nemzetközi politikai gazdaságtani megközelítésből kifejezetten arra vagyunk kíváncsiak, hogy a hatalmak a belső gazdasági erejüket hogyan tudják alkalmazni, hogy befolyási körzetüket bővítsék, miközben védelmezik saját ellátási láncukat és nyersanyagellátottságukat. Ennek érdekében Az itt használt statisztikában a nemzetközi kereskedelemre, a tőkeáramlásokra, illetve a bilaterális és multilaterális gazdasági segítségnyújtásra koncentrálunk. Az utolsó két pillér már érdekesebb kérdést vet fel. Míg a kormányzás minőségére léteznek indikátorok, az ideológiai pillér számszerű magyarázata már jóval nehezebb feladat. A demokrácia szintje mérhető egy országon belül, azonban ez nem reprezentatív, hiszen számos különböző ideológiai csoport létezik a demokratikus berendezkedéssel rendelkező államok csoportján belül és kívül is.

4. EREDMÉNYEK ÉS AZOK ÉRTÉKELÉSE

4.1. Hadsereg pillér

A hadsereg pillérének vizsgálatakor a fő indikátorunk az éves hadi költségvetés a GDP százalékában. A GDP arányos indikátorok vizsgálata segítségével pontosabb becslést kaphatunk arról, hogy az adott hatalom kormányzati prioritásainak fókuszja milyen tendenciát mutat. A vizsgálat entitások a bemutatott régiók vezető hatalmai, az Egyesült Államok, a Kínai Népköztársaság, Brazília, Ausztrália, Japán, az Európai Unió, India, az Orosz Föderáció és a Dél-Afrikai Köztársaság. Bár az adatok egymáshoz való hasonlítása is sokat elárulhat, fontos megjegyezni, hogy ezen indikátor esetében statikus viszonyítási alappal is rendelkezünk. A legfrissebb NATO politika szerint egy entitás és a szövetségi rendszer védelmi feladatainak ellátása érdekében a GDP 3%-át kellene hadi célokra fordítania, így ezt fogjuk határként alkalmazni vizsgálódásaink során. Az adathalmaz 1992-től 2022-ig terjedő statisztikát biztosít számunkra. Már a nyers adathalmazból is kiderül, hogy az említett 3%-os határértéket a 9 hatalom közül csak kettő éri el tartósan, ez pedig az Egyesült Államok és az Orosz Föderáció, ezek közül az Egyesült Államok az egyetlen, amely a vizsgált időszakban egyszer sem esik a határérték alá. Ami tisztán látszik azonban, hogy a szereplők jelentős része meghatározó mértékben alulmúlja a kijelölt célt. A számtani átlag Ausztrália esetében 1,9%, Brazília esetében

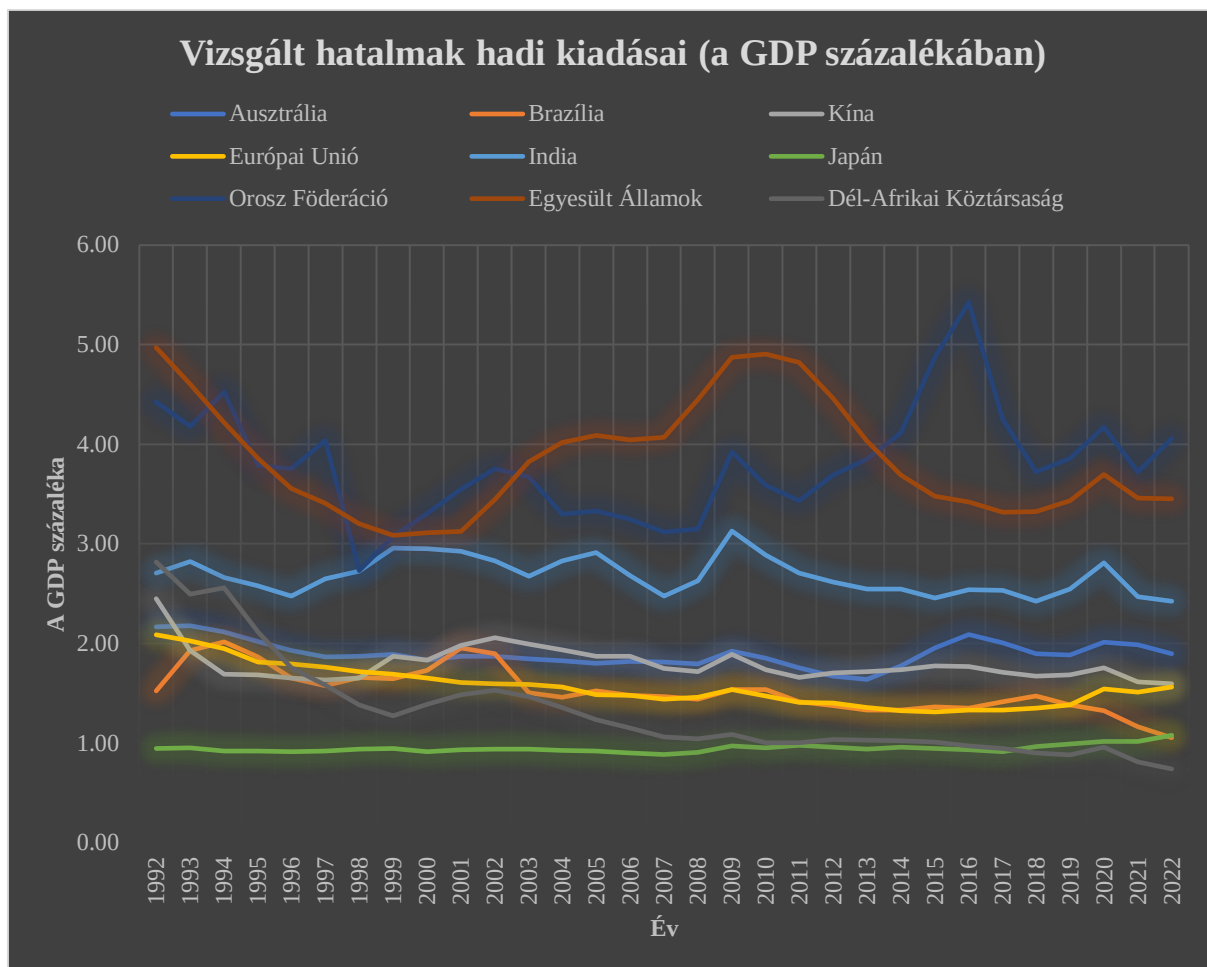
1,53%, Kína esetében 1,79%, az Európai Unió esetében 1,56%, India esetében 2,68%, Japán esetében 0,95%, az Orosz Föderáció esetében 3,79%, az Egyesült Államok esetében 3,85%, és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 1,33%. A különböző hatalmak medián értéke is ezt támasztja alá. Ez Ausztrália esetében 1,87%, Brazília esetében 1,48%, Kína esetében 1,74%, az Európai Unió esetében 1,53%, India esetében 2,66%, Japán esetében 0,94%, az Orosz Föderáció esetében 3,76%, az Egyesült Államok esetében 3,7% és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 1,09%. A terjedelem vizsgálatával láthatjuk, hogy szinte minden hatalom GDP arány hadi kiadásbéli változása 1%-os határon belül mozgott, ez alól kivétel az Orosz Föderáció 2,7%-kal, az Egyesült Államok 1,88%-kal, és a Dél-Afrikai Köztársaság 2,08%-kal. A hatalmak közül Japán hadi kiadásai a legegyszerűsebbek, a terjedelem itt mindössze 0,2%. A minimum értékek megmutatják számunkra, hogy a vizsgált időszakban Japán konzisztens módon alacsony hadi kiadással rendelkezett, 0,88%-os minimum értékkel, ezt a Dél-Afrikai Köztársaság a 2010-es évek végére alulmúlta és 2022-re elérte a 0,74%-os minimumot. A vizsgált időszakban az Orosz Föderáció éri el a legmagasabb maximum értéket 5,43%-kal, azonban ez kiugró értéként tekinthető, hiszen az átlag és medián értékek vizsgálata bizonyította, hogy hosszú távon az Egyesült Államok GDP arányosan nagyobb költséget szánt hadseregének, és a mintában a második legmagasabb, 4,97%-os, maximum értékkel rendelkezik. Az is kiderül, hogy az említett két ország mellett India hasonlóan átlépte a 3%-os határértéket, 2009-es 3,13%-os értékével, azonban ezt csak ebben az egy évben tartotta (1. táblázat). Vizsgáljuk meg a trendeket minden egyes hatalom esetében. Ausztrália adatainak vizsgálatánál láthatjuk, hogy az 1990-es évek elejétől a hadi kiadás egyenletesen csökkentő trendet mutat egészen a 2010-es évek közepéig, ahol ugrásszerűen, 3 év leforgása alatt szinte a 90-es évek szintjére emelkedik a kiadás. Brazília esetében a 90-es évektől a 2010-es évekig ingadozó volt a tendencia, azonban 2020 kezdetével kezdődött nagy mértékben és meredeken csökkenni a hadi kiadás hányada. Kína esetében bár az évezredfordulón tapasztalható egy kiugró érték, a kiadások 1,6-1,7% körül stabilizálódtak az időszakban. Az Európai Unió hadi kiadásai Ausztráliához hasonlóan az 1990-es évek kezdetétől folyamatos csökkenő tendenciát mutattak, amely a 2020-as évek kezdetével fordult meg. Bár India költségvetésében voltak ingadozások, hosszú távú változás nem tapasztalható a költségvetésében. Japán hadi kiadása konzisztensen alacsony, a vizsgált időszak alatt egyszer sem lépte át a GDP 1%-át sem. Az Orosz Föderáció kiadása az egész időszak alatt látványosan magasabb, mint a többi vizsgált országé az Egyesült Államok kivételével, észlelhető hadi kiadásbéli ugrás a Csecsen háború, a

Krím-félsziget elleni invázió és az 2022-es Ukrajna elleni invázió időszakában. Az Egyesült Államok a vizsgált időszak nagy részében minden szereplő közül a legmagasabb GDP arányos katonai kiadással rendelkezik és egyedülálló módon egyszer sem lép a 3%-os határérték alá. Kiugró értékek tapasztalhatók az 1990-es évek elején a Sivatagi Vihar és a hidegháború hagyatékaként, illetve stabil növekedés 2001-et követően a 2010-es évek közepéig, amikor is az afganisztáni és iraki missziók mérete marginalizálódott (1. ábra). Ahhoz, hogy megértsük, hogy ezen kiadások értékei és trendjei miért ennyire változóak meg kell értenünk a különböző hatalmak eszköz és célrendszerei közötti különbségeket, illetve a környezetüket. Példaként felhozható Ausztrália, az Európai Unió, illetve Japán, akik magas szintű katonai szövetségesei az Egyesült Államoknak, így számukra logikus lehet bizonyos szempontból „potyautas” magatartást folytatni, és az amerikai védelmi ernyő alatt azokat az összeget, amelyeket máskülönben saját honvédelmükre kellene költeniük más területekbe befektetniük. Ez a viselkedés azonban komoly alternatív költséggel jár. Kétségek merülnek fel azzal kapcsolatban, hogy az adott hatalom hadiipari kiadásainak alacsony szinten tartása bár összegeket szabadít fel a gazdaságpolitika többi területének felhasználására, hosszú távon negatív következményekkel járhat. Ez több formában is megtestesül. Először is, ezen kiadások elhanyagolása az adott hatalom önálló hadiipari komplexumának zsugorodásához vezethet, azonban ennek hatása nem egyértelmű. A NATO szervezetét alkalmazva példaként, számos tag és NATO szövetséges kiváló minőségű hadiipari vállalatokkal rendelkezik. Ezek zöme és krémje, az Egyesült Államokban található, mint a Lockheed Martin, a Raytheon, a Northrop Grumman vagy a General Dynamics. Ennek ellenére számos más NATO tag rendelkezik magas szintű haditechnikai kutató és gyártó szervezetekkel, mint a brit BAE Systems, a német Rheinmetall vagy a svéd Bofors. Ennek köszönhetően ezen szövetségesek technológiai transzfer útján multiplikatív hatást érhetnek el a haditechnikai fejlesztés és beszerzés területén, amely nem csupán a költségvetés hatékonyabb felhasználásához vezet, de esélyt ad azon tagoknak is a modern haditechnikai felszerelések beszerzésére, amelyek önerőből képtelenek lennének a XXI. század követelményeinek megfelelő hadiipari komplexumot létesíteni és fenntartani. Egy másik, már reálisabb aggodalom, hogy az alacsony hadiipari kiadások a honvédelem kritikus meggyengüléséhez vezethet. Az előző példához hasonlóan a NATO szervezetén belül a védelmi feladatok súlyának jelentős részét az Egyesült Államok cipelte, és révén, hogy a világ teljes hadi kiadásának egyharmadával ez a hatalom rendelkezik, a jövőben is hasonló szerepet fog betölteni, azonban a nemzetközi politikai közvéleményben egyre inkább

feltörekvő az igény, hogy a szövetség tagjai megerősítsék saját védelmi szerkezetüket, hiszen egy kiterjedt konfliktus esetén jelentős kockázati tényezőt jelent, hogy a szövetség legerősebb tagjai katonai hatalmi súlyának intenzitása és alkalmazásának gyorsasága megfelelő lesz-e a tagok területi védelme szempontjából. Éppen ezen okból született meg a már említett 3%-os hadi kiadás határértéke a NATO keretein belül, amely megfelelő biztonsági szintet nyújthat hosszú távon a tagok számára abban az esetben, ha ezt a kötelezettségvállalást képesek és hajlandók tartani. Ez önmagában felvethet a hadászati pillérhez való hozzáállásban fellelhető különbségeket attól függően, hogy milyen hatalmakat vizsgálunk. Ezt a hidegháborúról folytatott kutatás is alátámasztja. Míg bizonyos szövetségi rendszerekben belül a tagok nyitottak a hadászati pillér, és az abból származó előnyök, megosztására a belső stabilitás és külső biztonság legmagasabb fokának eléréséhez, addig más szövetségi rendszerekben a domináns szereplők hajlamosak lehetnek saját stratégiai fölényüket őrizni annak érdekében, hogy ezt politikai adóásként alkalmazhassák a szövetségi rendszert fenyegető külső és belső feszültség megfékezése érdekében. Ez rávilágít arra, hogy egyes szövetségi rendszerek célja és természete eltérő, egyes esetekben találkozunk olyan „blokkokkal”, ahol a tagok önálló akaratukon kívül kénytelenek a rendszer részét képezni.

1. táblázat: Leíró statisztika a hadászati kiadásokról									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,90	1,53	1,79	1,56	2,68	0,95	3,79	3,85	1,33
Medián	1,87	1,48	1,74	1,53	2,66	0,94	3,76	3,70	1,09
Átl. v. eltérés	0,13	0,23	0,17	0,21	0,18	0,04	0,56	0,58	0,53
Terjedelem	0,54	0,97	0,85	0,78	0,71	0,20	2,70	1,88	2,08
Minimum	1,64	1,05	1,60	1,31	2,42	0,88	2,73	3,09	0,74
Maximum	2,18	2,02	2,45	2,09	3,13	1,08	5,43	4,97	2,82

Forrás: Saját készítés

1. ábra: Vizsgált hatalmak hadi kiadásai (a GDP százalékában)

Forrás: Saját készítés

4.2. Gazdasági pillér

A gazdasági pillér egy meglehetősen komplikált, azonban páratlan fontossággal bíró pillér. Megfelelő alkalmazása elengedhetetlen a XXI. századi nemzetközi környezetben való érvényesülésben. A kereskedelem, az erőforrások hatékony elosztása és a specializáció olyan célok, melynek vizsgálata évszázadokra nyúlik vissza és a hidegháború alatt és után a nemzetközi protekcionizmus és az izolációs hozzáállás csökkenésének köszönhetően a történelemben soha nem látott méreteket öltött. Mivel a nemzetközi környezetben való politikai viselkedés tanulmányozása a célunk, ennek megfelelően az ebben a környezetben legmeghatározóbb tényezőket vizsgáljuk, mint a nemzetközi kereskedelem, tőkeáramlás és a politikai entitások közötti erőforrásmozgás. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok a globális hálózatok talán legszofisztikáltabb és legszövevényesebb hálóját képes alkotni, melynek segítségével az adott hatalmak saját jólétük és fejlődésük elősegítése érdekében másképpen hozzáférhetetlen tartalékokra támaszkodhatnak, azonban ennek alternatív költségként

nővekedhet kiszolgáltatottságuk a váratlan nemzetközi gazdasági események felé. Célunk megvizsgálni, hogy ezen meghatározó pillér használata milyen formát ölt, milyen fontossággal bír, illetve milyen trendek figyelhetők meg vele kapcsolatban a vizsgált hatalmak körében. Mind import, mind export tekintetében a legnagyobb változást az időszakon belül az Európai Unió tapasztalta, mely a vizsgált harminc év alatt mindkét mutatót megduplázta számos olyan esemény ellenére, mely az egész világon gazdasági sokkok sorozatát eredményezte. 1990-ben mind az import, mind az export 25% körül mozgott, és mindkettő 2023-ra 50% körüli értékre növekedett. Az adathalmazban megfigyelhetünk egy jelentős kiugró értéket, az Orosz Föderációt, mely import és export GDP arányos értéke 1992-ben a többszörösére növekedett, majd a következő évben visszaesett, bár 1991-hez képest magasabb szinten maradt. Érdekes megemlíteni India és Kína esetét, mely országok import és export hányada növekedésnek indult a kétezres évek elején, majd a kétezres tízes évektől kezdve stabil csökkenés tapasztalható. Számszerű adatokkal alátámasztva, a vizsgált időszakban az országok GDP arányos importértékének számtani átlaga Ausztrália esetében 20,31%, Brazília esetében 12,21%, Kína esetében 19,5%, az Európai Unió esetében 36,22%, India esetében 19,28%, Japán esetében 13,05%, az Orosz Föderáció esetében 22,47%, az Egyesült Államok esetében 14,04%, és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 24,05%. Ugyanezt levetítve a medián értékkel Ausztrália esetében 20,72%-ot, Brazília esetében 12,07%-ot, Kína esetében 18,22%-ot, az Európai Unió esetében 35,87%-ot, India esetében 20,92%-ot, Japán esetében 12,41%-ot, az Orosz Föderáció esetében 21,14%-ot, az Egyesült Államok esetében 14,45%-ot, a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 24,6%-ot kapunk. Láthatjuk, hogy a különböző hatalmak importfüggősége eltérő, és elhamarkodottan azt a megállapítást tehetnénk, hogy néhány ország közel autark helyzetet volt képes kialakítani, azonban ez a valóságot távolról sem tükrözi. Például az egyik legalacsonyabb átlag és medián értékkel rendelkező hatalom Japán, amely számára földrajzi adottságait tekintve autark gazdaság ilyen minőségű kiépítése lehetetlen. Terjedelem szempontjából a már említett Európai Unió 30,51%-os és az Orosz Föderáció 35,26%-os terjedelme jelentős változásokra utal, bár ezek iránya és tartóssága számottevően eltérő. A legstabilabb importmutatóval az Egyesült Államok és Ausztrália rendelkezik, sorrendben 7,31%-kal és 6,57%-kal. Bár átlagosan Japán nem a legalacsonyabb importszinttel rendelkező ország, az abszolút legalacsonyabb értékkel ő rendelkezik, 6,81%-kal. Ez a trendvonalak megfigyelése alapján abból következik, hogy Japán importhányada az 1990-es évek elején alacsony szintről indult és onnan egyenletesen növekedett a következő három évtizedben. Az abszolút

legmagasabb értékkel az Európai Unió rendelkezik, amely, mint az átlag, medián és terjedelem értékekből megfigyelhető, harminc év alatt jelentős importhányad növekedést tudhatott magának (2. táblázat). A GDP arányos exportérték tekintetében az átlag Ausztrália esetében 19,96%, Brazília esetében 12,13%, Kína esetében 22,43%, az Európai Unió esetében 38,29%, India esetében 16,87%, Japán esetében 13,55%, az Orosz Föderáció esetében 30,87%, az Egyesült Államok esetében 11,05% és végül a Dél-Afriai Köztársaság esetében 25,35%. A medián érték Ausztráliánál 19,85%-os, Brazíliánál 11,88%-os, Kínánál 20,31%-os, Az Európai Uniónál 37,44%-os, Indiánál 18,68%-os, Japánnál 13,82%-os, az Orosz Föderációnál 29,22%-os, az Egyesült Államoknál 10,75%-os és a Dél-Afriai Köztársaságnál 26,1%-os. Az értékeket megfigyelve feltűnhet, hogy az import és export értékek minden ország esetében hasonlóságot mutatnak egymáshoz, ezért a későbbiekben korrelációs analízissel megvizsgáljuk, hogy ez az együtt járás statisztikailag is kimutatható-e. A terjedelem tekintetében az importhoz hasonlóan az Európai Unió 31,28%-os és az Orosz Föderáció 49,05%-os terjedelme számít kiemelkedőnek a sokaságból, míg ugyanitt az Egyesült Államoknál található a legstabilabb exportérték, 4,6%-kal. Az exportérték tekintetében bár Brazília rendelkezik a 6,73%-os abszolút minimummal, ez nem reflektálja a hosszú távú tendenciát, melyben az adatok arra mutatnak, hogy a vizsgált időszak teljes egészét vizsgálva GDP arányosan az Egyesült Államok rendelkezett a legkisebb exportértékkel. Ehhez hasonlóan az Orosz Föderáció 62,32%-os abszolút maximum értéke sem reprezentatív, hiszen amint azt láthattuk, ez egy 1992-es kiugró értéknek köszönhető, amely aztán alacsonyabb szinten stabilizálódott (3. táblázat). A vizsgált időszakban a különböző hatalmak GDP arányos import és exportértékének Spearman-féle kétoldalú korrelációs analízissel való összehasonlításának eredményeképpen láthatjuk, hogy az import és az export között minden esetben szignifikáns pozitív irányú sztochasztikus kapcsolat van, azonban ennek intenzitása változó. Ausztrália esetében a korrelációs együttható értéke 0,518, amely egy közepes erősségű pozitív kapcsolatra utal. Ez az egész minta vizsgálatánál talált legalacsonyabb érték, így az export és az import együtt járása itt tapasztalható a legkisebb mértékben. Brazília esetében a korrelációs együttható értéke 0,755, az Orosz Föderáció esetében 0,715 és az Egyesült Államok esetében 0,739, így ezen országok esetében magas korrelációs kapcsolat figyelhető meg. Kína esetében 0,915, az Európai Unió esetében 0,994, India esetében 0,991 és Japán esetében 0,958 a korrelációs együttható értéke, tehát ezeknél a hatalmaknál erős függő, pozitív kapcsolat van az import és az export értéke között (4. táblázat). Kijelenthetjük tehát, hogy bár ezen hatalmak mindegyikénél az import adott irányú változása az export azonos irányú

változásával együtt jár, ezek mértéke a különböző hatalmak esetében eltérnek. Ez Ausztrália esetében a leginkább meghatározó, ugyanis láthattuk, hogy itt a leggyengébb a kapcsolat a két mutató között. Korábbi vizsgálatok megmutatták, hogy Ausztráliában az import terjedelme a vizsgált időszakban 6,57%, míg az export terjedelme 10,31% volt és hasonló átlag, illetve medián értékekkel rendelkeznek. Ebből következtethetünk arra, hogy Ausztrália földrajzi adottságaiból tekintve a nemzetközi kereskedelemre olyan mértékben rá van szorulva saját igényeinek ellátása érdekében, hogy az import flexibilitása az exporthoz képest alacsonyabb. Ennek következményeképpen a gazdasági pillér felhasználási módjában és mértékében nem csupán a gazdaság mérete játszik szerepet (2-3. ábra).

2. táblázat: Leíró statisztika az importról									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	20,31	12,21	19,50	36,22	19,28	13,05	22,47	14,04	24,05
Medián	20,72	12,07	18,22	35,87	20,92	12,41	21,14	14,45	24,60
Átl. v. eltérés	1,73	2,79	4,71	7,75	7,15	4,67	5,55	2,15	4,86
Terjedelem	6,57	12,23	17,78	30,51	22,81	18,49	35,26	7,31	18,35
Minimum	16,16	6,96	10,66	23,98	8,45	6,81	12,99	10,13	15,37
Maximum	22,73	19,19	28,44	54,49	31,26	25,30	48,25	17,44	33,72

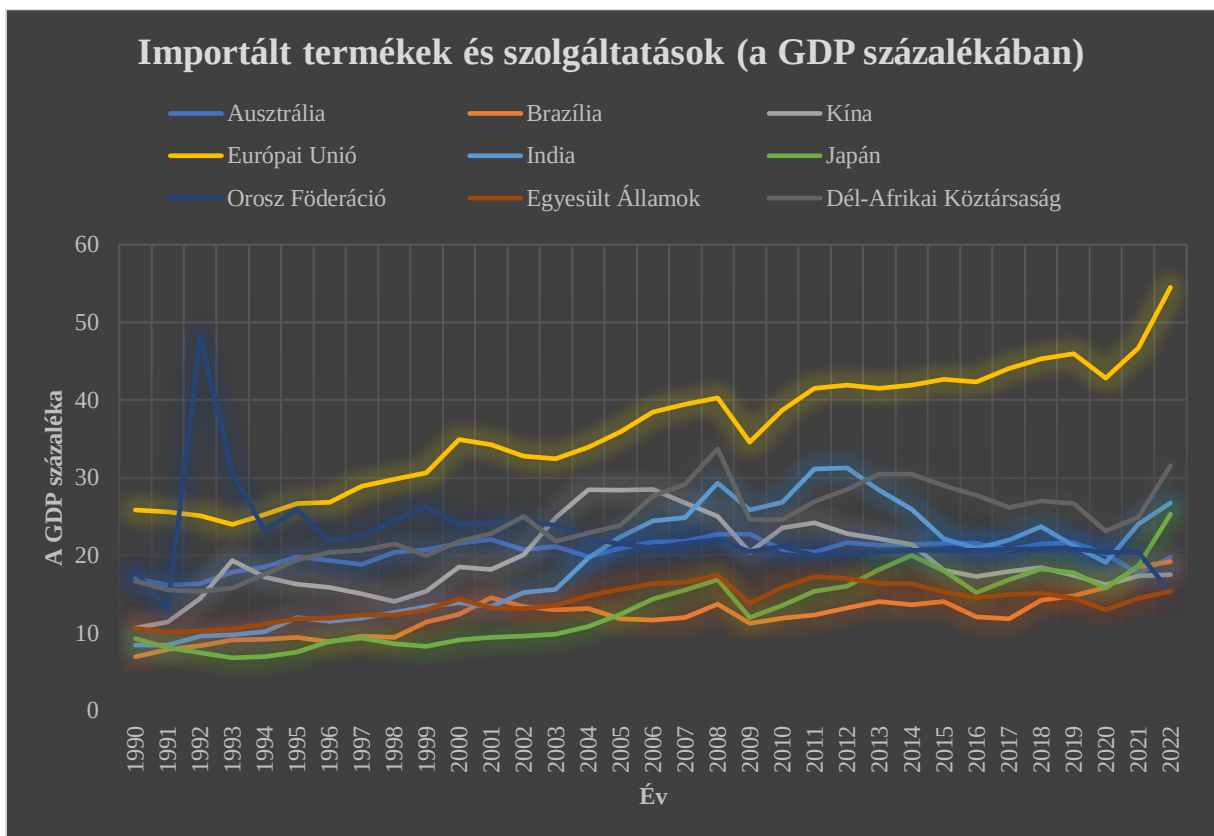
Forrás: Saját készítés

3. táblázat: Leíró statisztika az exportról									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	19,96	12,13	22,43	38,29	16,87	13,55	30,87	11,05	25,35
Medián	19,85	11,88	20,31	37,44	18,68	13,82	29,22	10,75	26,10
Átl. v. eltérés	2,33	3,27	5,96	8,69	5,63	3,61	8,29	1,38	3,82
Terjedelem	10,31	12,90	22,43	31,28	18,38	12,72	49,05	4,60	14,58
Minimum	15,12	6,73	13,61	25,01	7,05	8,82	13,27	9,04	18,96
Maximum	25,43	19,63	36,04	56,29	25,43	21,54	62,32	13,64	33,54

Forrás: Saját készítés

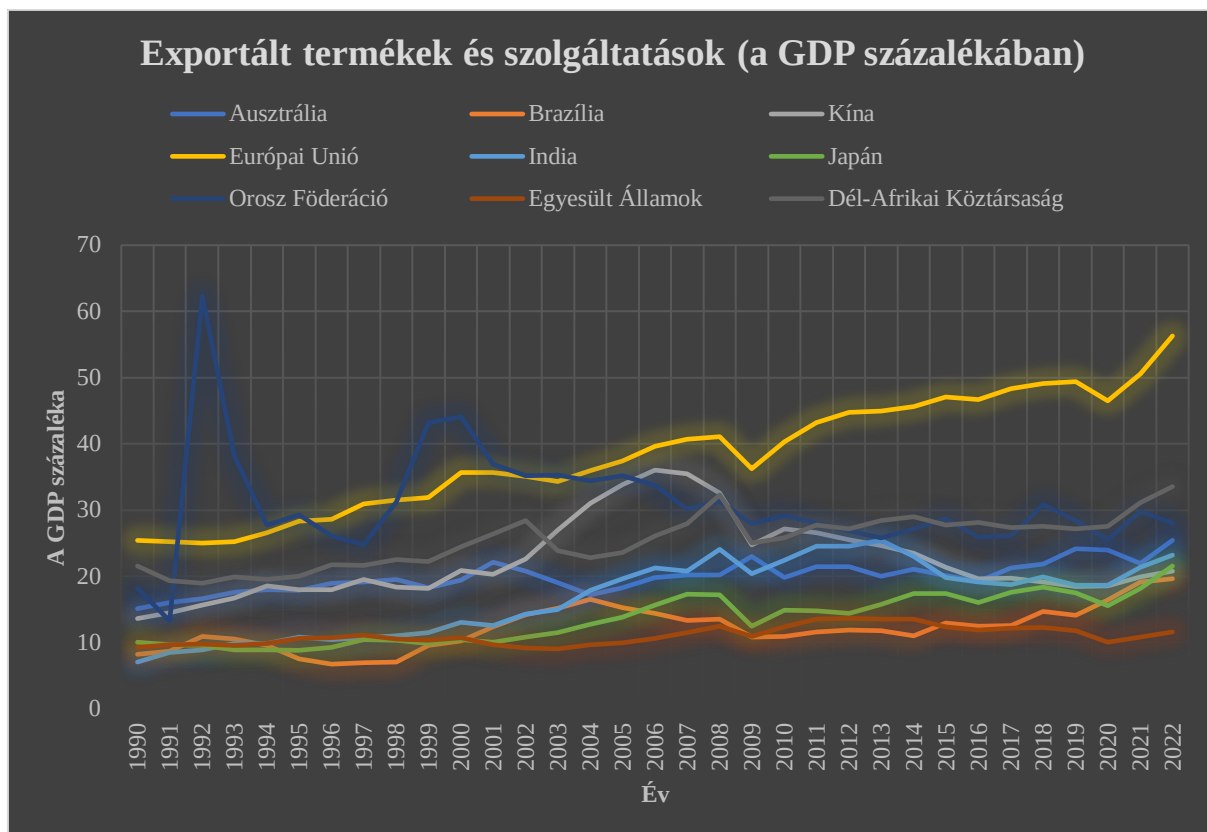
4. táblázat: Import és export érték közötti kétoldali Spearman-féle korreláció		
Ország	Korrelációs együttható értéke	Szignifikancia szint
Ausztrália	0,518	0,002
Brazília	0,755	0,000
Kína	0,915	0,000
Európai Unió	0,994	0,000
India	0,991	0,000
Japán	0,958	0,000
Orosz Föderáció	0,715	0,000
Egyesült Államok	0,739	0,000
Dél-Afrikai Köztársaság	0,91	0,000

Forrás: Saját készítés

2. ábra: Importált termékek és szolgáltatások (a GDP százalékában)

Forrás: Saját készítés

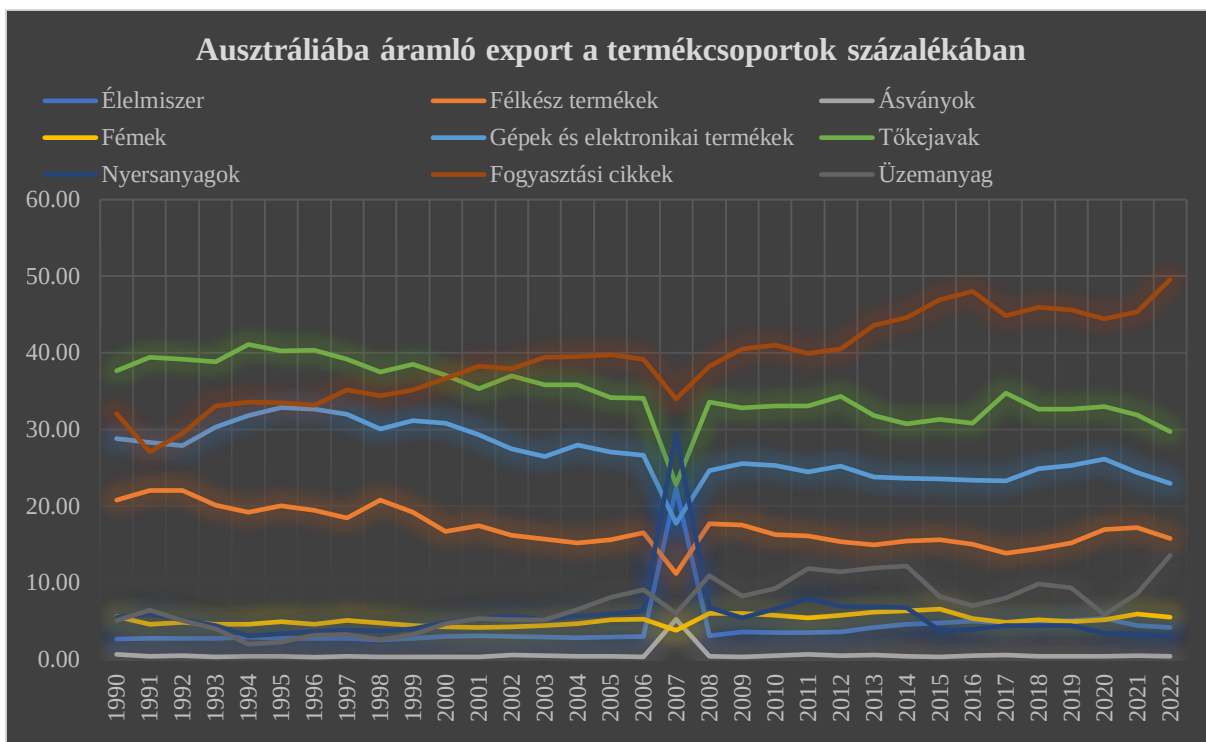

3. ábra: Exportált termékek és szolgáltatások (a GDP százalékában)

Forrás: Saját készítés

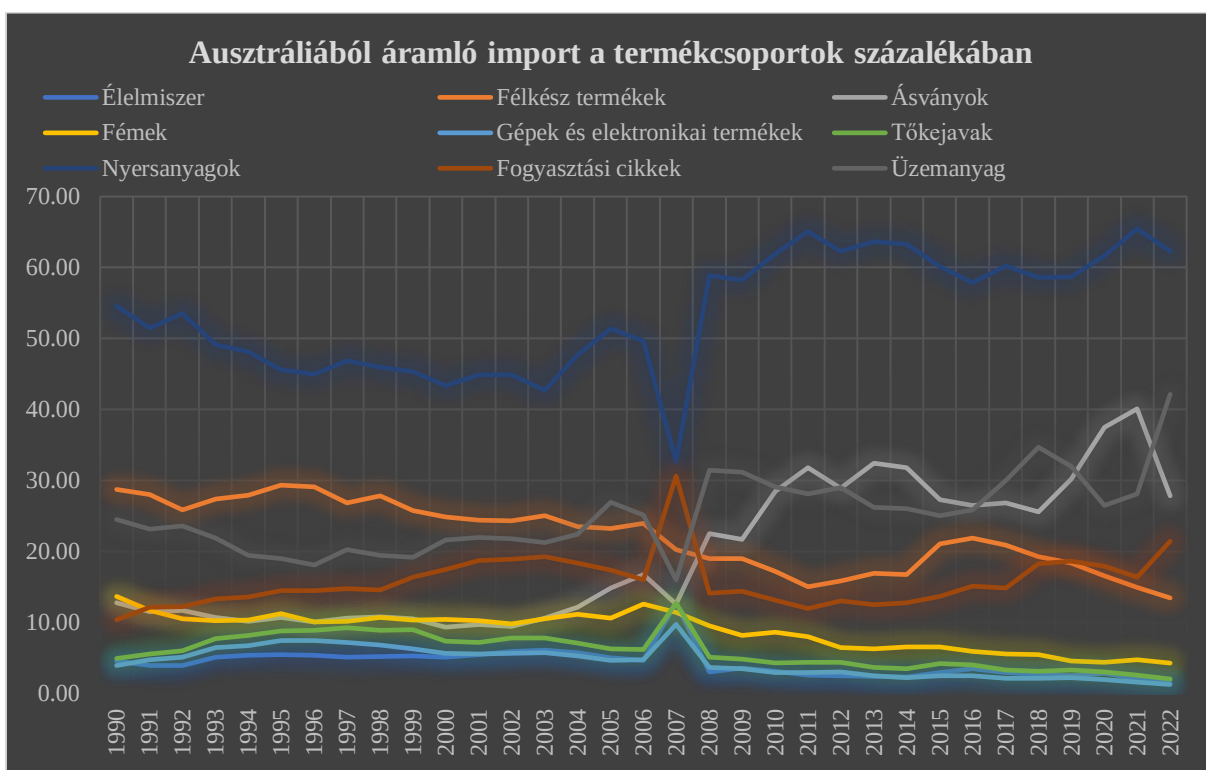
Bár a nemzetközi kereskedelem számszerűen sok mindent elárul arról, hogy a vizsgált hatalmak gazdaságában mekkora befolyással bír az említett kereskedelem, ezáltal pedig, hogy az interdependencia, a specializáció és más, a nemzetközi termékek és szolgáltatások áramlásából származó, előnyök és hátrányok, milyen mértékben befolyásolják az adott hatalom gazdasági pillérjének mozgásterét és hatékonyságát, rengeteg információval szolgálhat számunkra, hogy ezen kereskedelem milyen formában valósul meg. Mint említettük, a gazdasági pillér egyik leghasznosabb tulajdonsága, hogy felhasználásával olyan nemzetközi gazdasági kapcsolatok építhetők ki, melyek lehetővé teszik, másképpen nehezen elérhető vagy akár elérhetetlen, erőforrások bevonását az entitás gazdasági vérkeringésébe. A nemzetközi kereskedelem ezen elemét figyelembe véve vizsgáljuk meg, hogy a különböző hatalmak kereskedelmi szerkezetében a vizsgált időszakban mekkora szerepet töltöttek be a késztermékek mellett az olyan stratégiai jelentőségű erőforrások, mint az üzemanyag, a nyersanyagok és ásványkincsek, vagy akár az élelmiszer. Ennek vizsgálatához az adott hatalom és a világ többi része közötti teljes kereskedelmi forgalmat fogjuk számszerűsíteni olyan módon, hogy az élelmiszer, a félkész termékek, az ásványok, a fémek, a gépek és elektronikai eszközök, a tőkejavak, a

nyersanyagok, a fogyasztási cikkek és az üzemanyag kereskedelmének, a teljes kereskedelemhez mért arányát hasonlítjuk az 1990-től 2022-ig tartó időszakban, mind az export, mind az import oldalon. A felsorolt termékkategóriákban vannak átfedések, viszont ezen alkategóriák vizsgálata olyan betekintést nyújt a különböző hatalmak stratégiai erőforrásokhoz fűződő kereskedelmi szokásaiba, amelyet pusztán a főbb kategóriák vizsgálata nem tudna elégségesen biztosítani. Az ezen vizsgálat eredményeiből kiolvasható tendenciák szemléltetik, hogy az adott hatalmak gazdasági szerkezetéből manifesztálódó pillér milyen lehetőségeket biztosít számukra a nemzetközi gazdaságpolitikai kapcsolataik kiépítése során. Erre ékes példaként szolgálnak az Orosz Föderáció rohamosan növekvő üzemanyag exportképessége, mely a 2010-es évek közepére az ország exporthányadának közel 70%-át tette ki. Látható ugyanebben a kategóriában az Egyesült Államok külkereskedelmi igényeinek változása, mely üzemanyag importigénye a 2000-es évek végére teljes termékbehozatalának több, mint 16%-át tette ki, azonban a technológiai és piaci környezet változásainak köszönhetően a 2010-es évek végére üzemanyag exportórrá vált. Felfedezhető Kína helyének változása a nemzetközi gazdasági szerkezetben, mely az 1990-es évektől kezdődően a mai napig a fogyasztási cikkek tömeges exportőréből a csúcstechnikás elektronikai eszközök és gépek eladójává vált. Ezek a fajta kereskedelmi szerkezetváltások nem elhanyagolhatóak geopolitikai szempontból, hiszen az interdependencia okán potenciális politikai ütőkártyaként szolgálhatnak a hatalmi rivalizálás során (4-21. ábra).

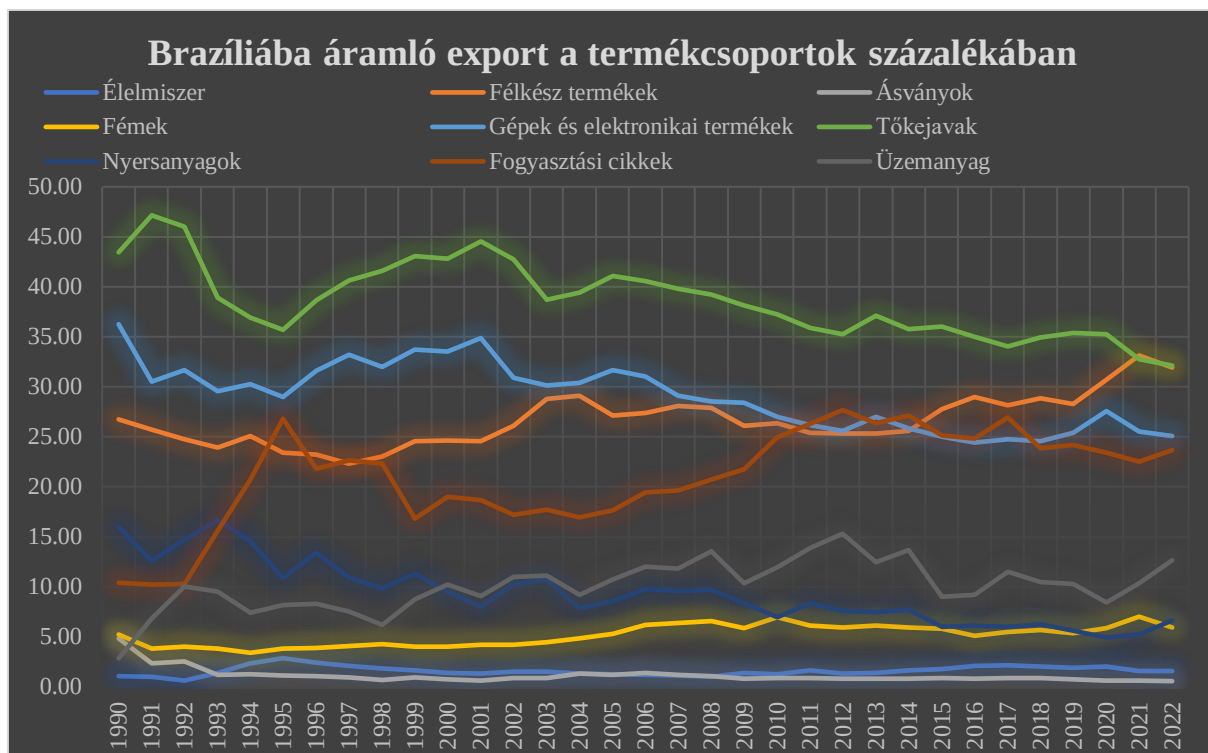
4. ábra: Ausztráliába áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

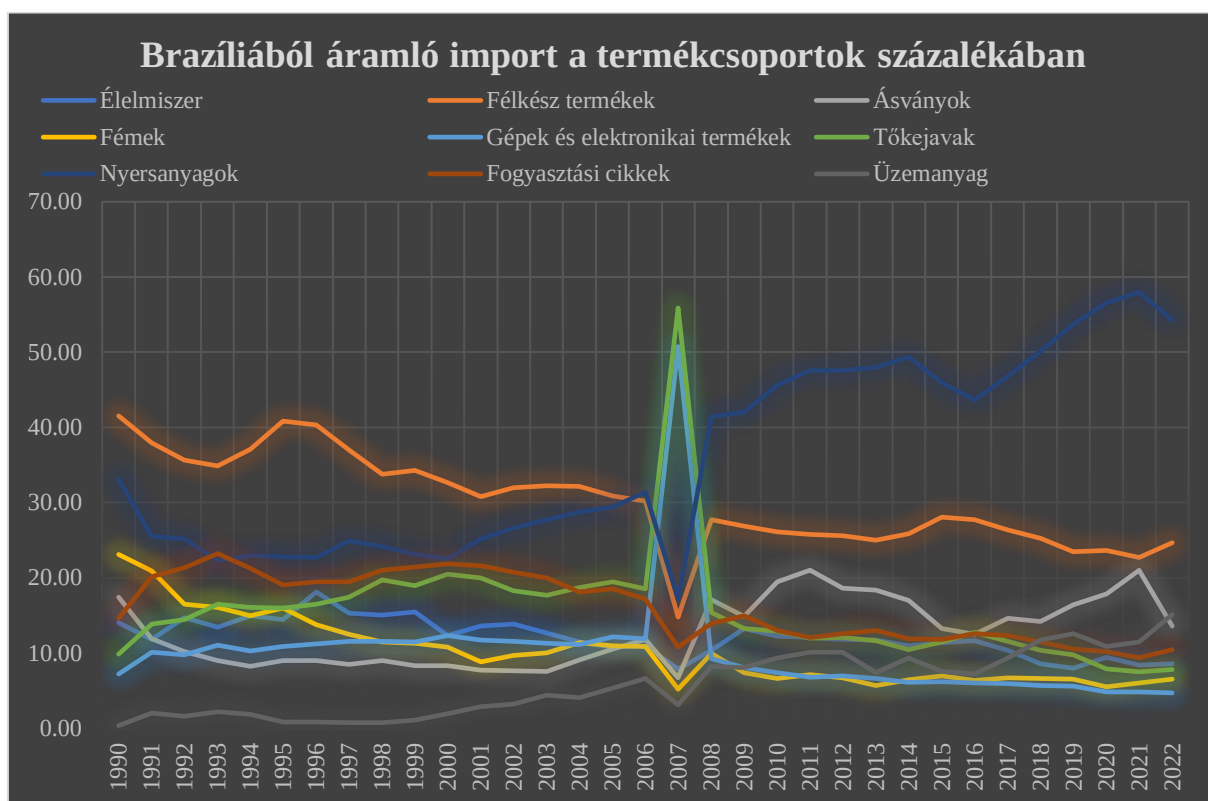
5. ábra: Ausztráliából áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

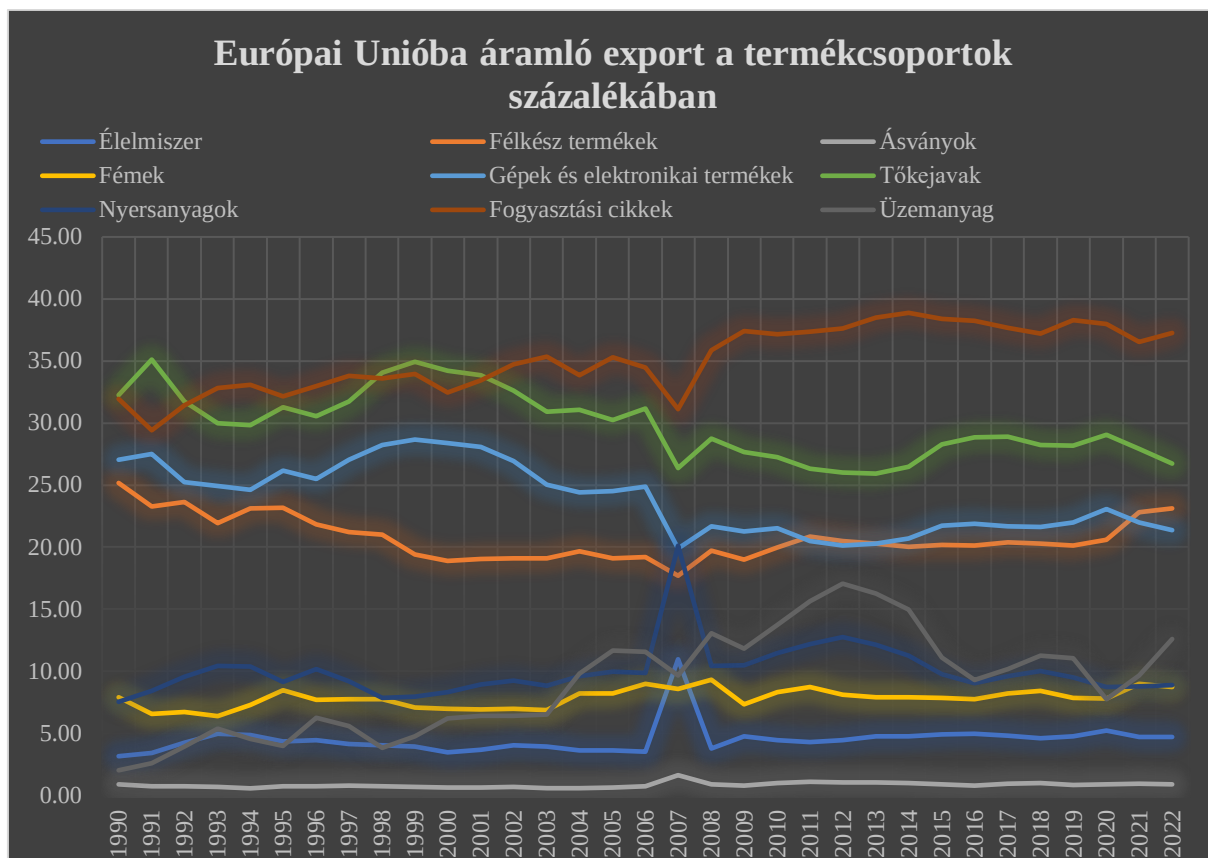
6. ábra: Brazíliaába áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

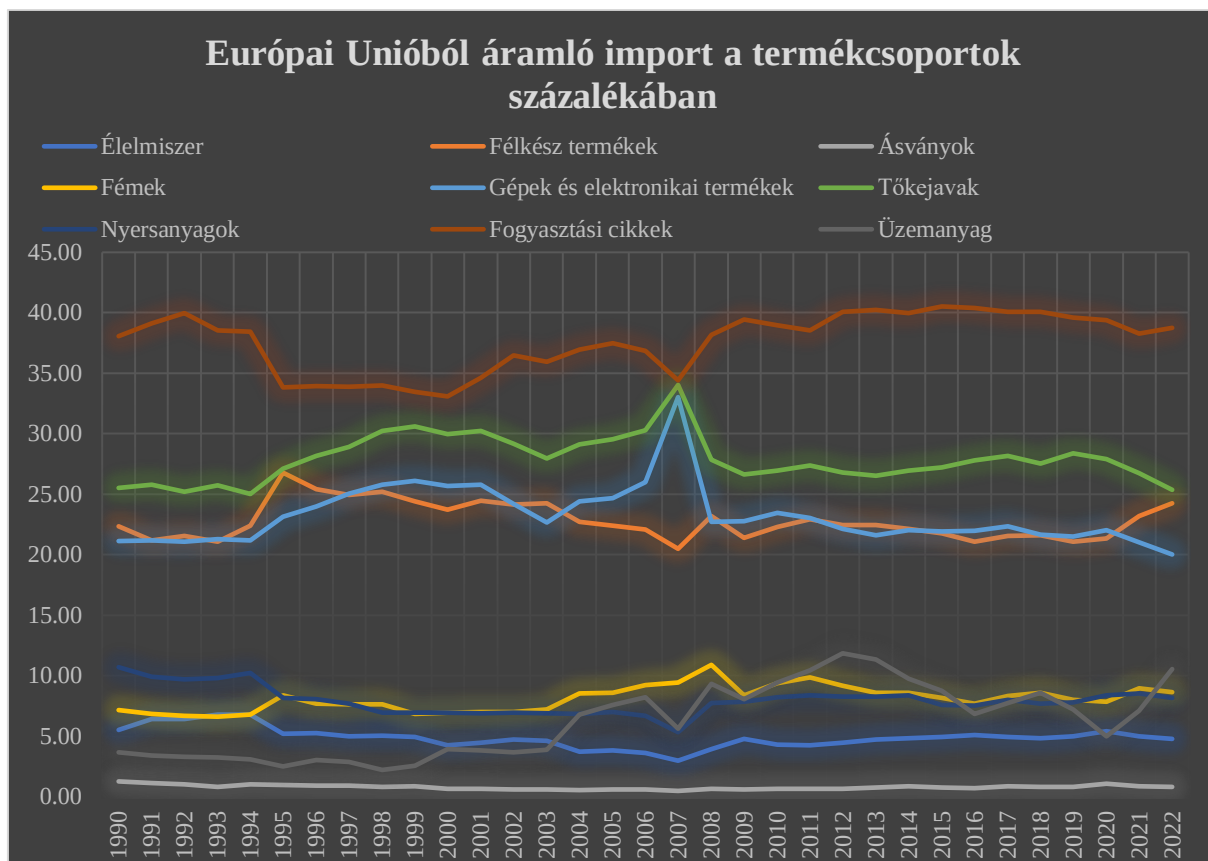
7. ábra: Brazíliaából áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

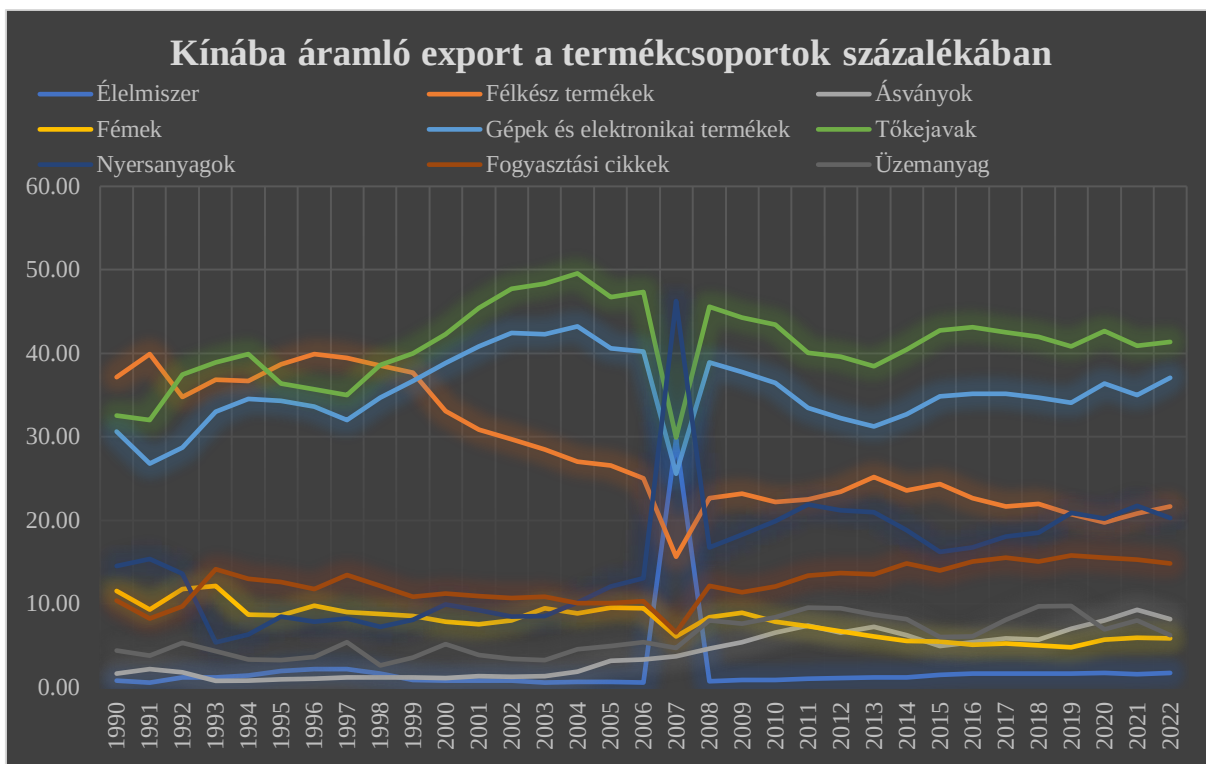
8. ábra: Európai Unióba áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

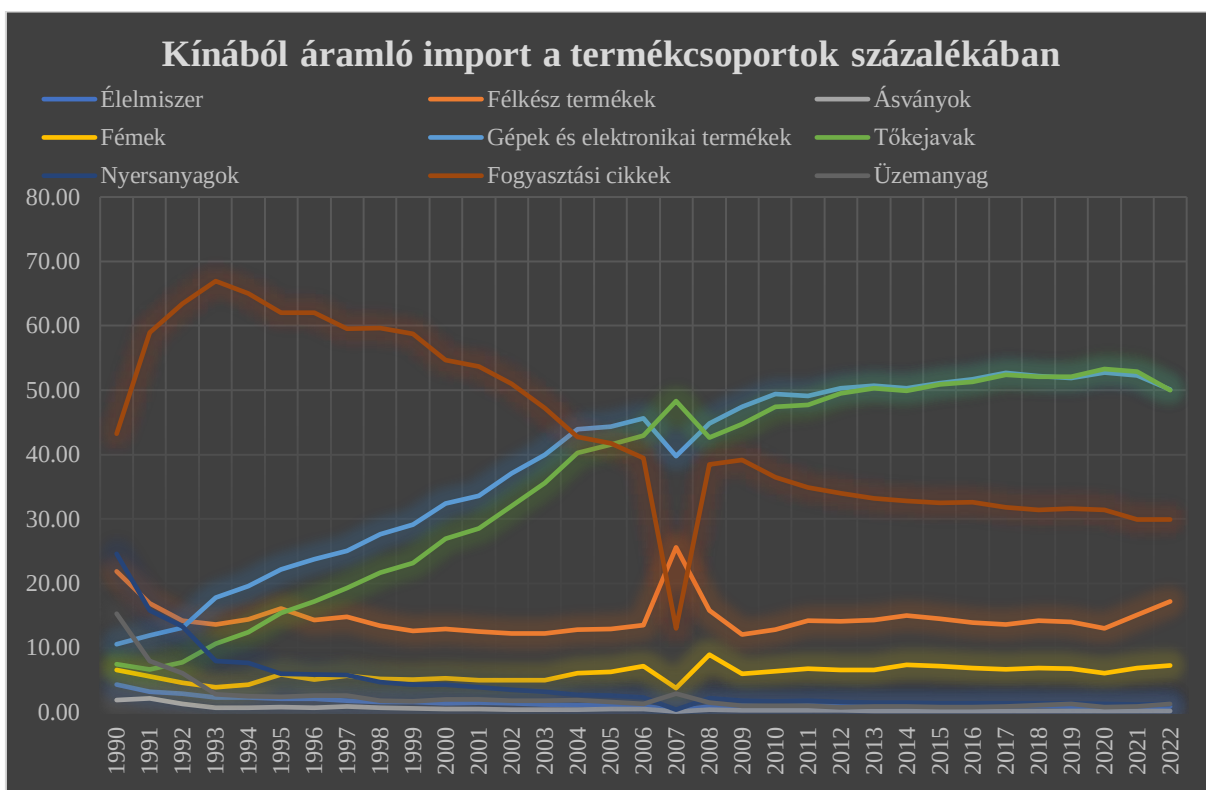
9. ábra: Európai Unióból áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

10. ábra: Kínába áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

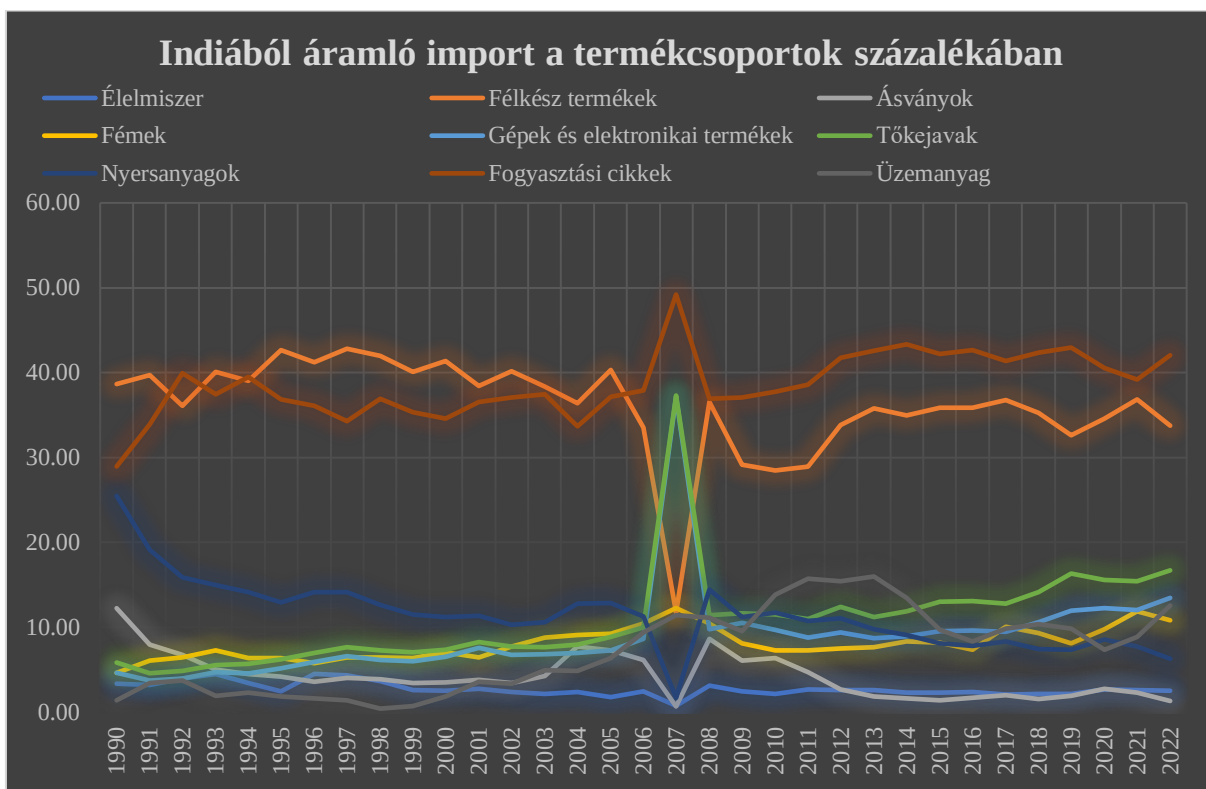
11. ábra: Kínából áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

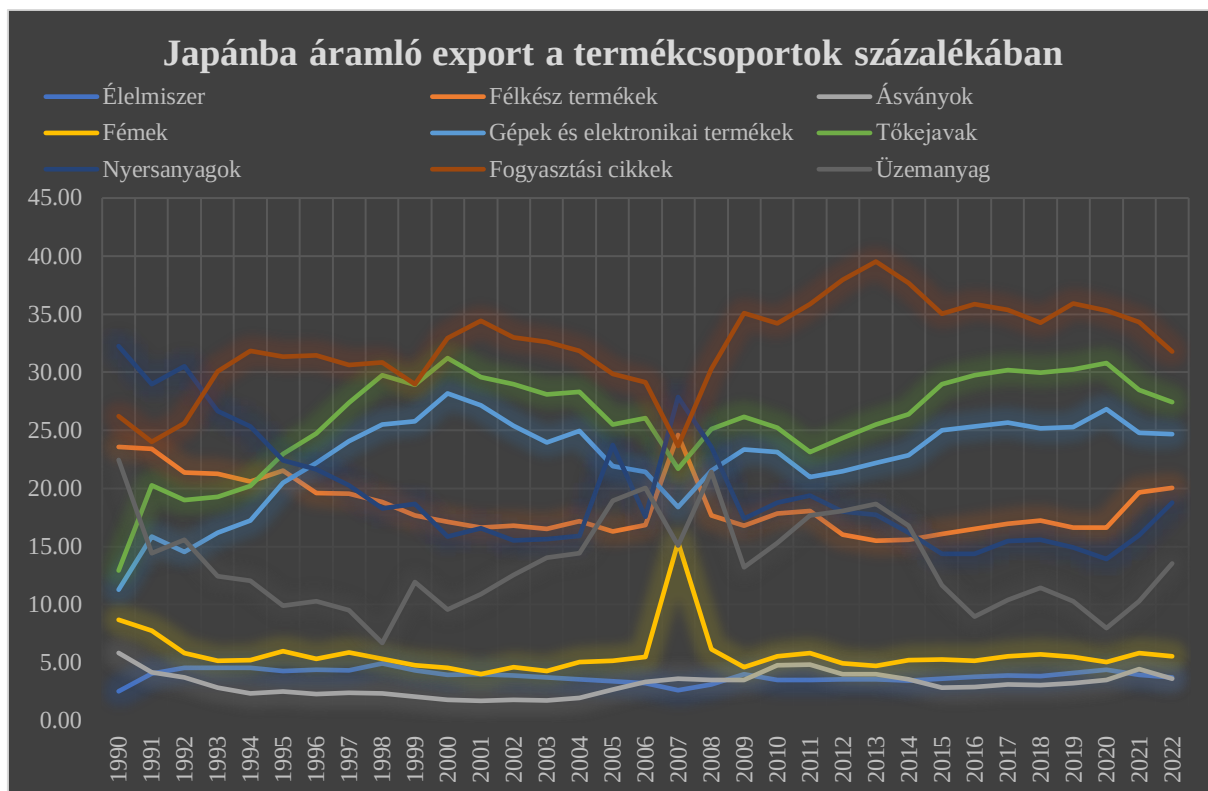
12. ábra: Indiába áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

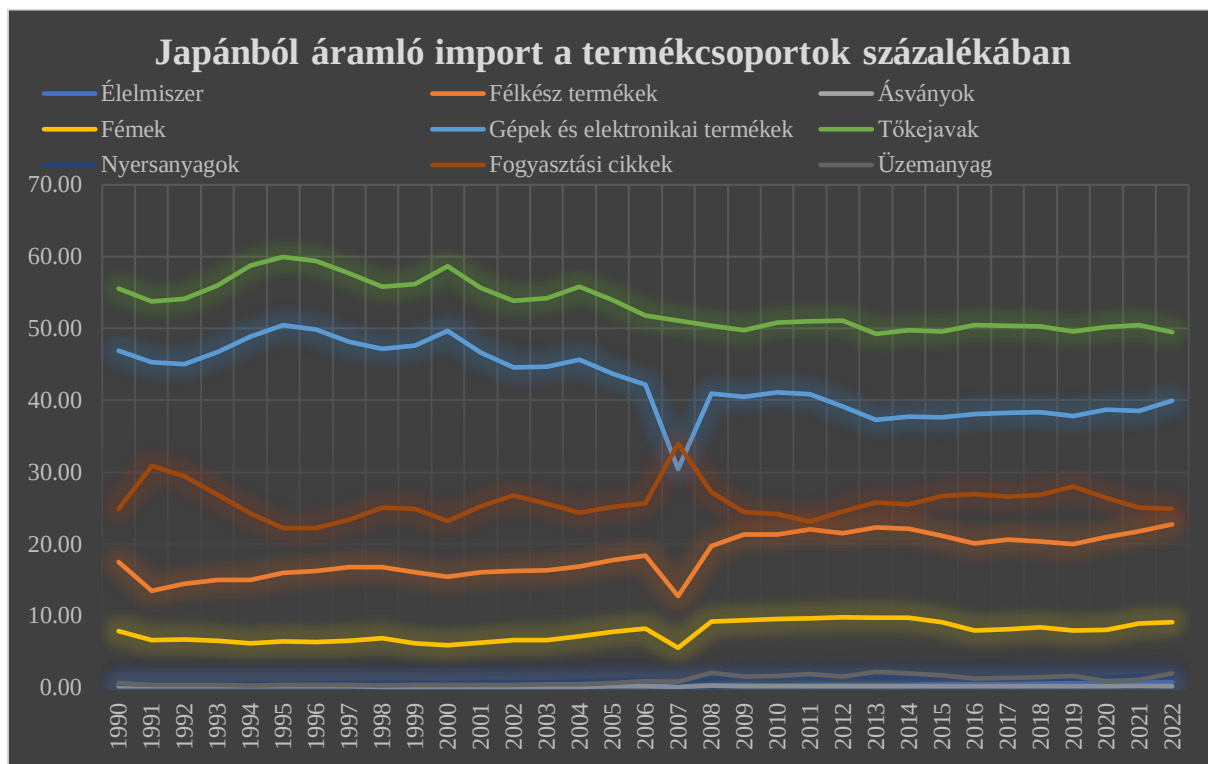
13. ábra: Indiából áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

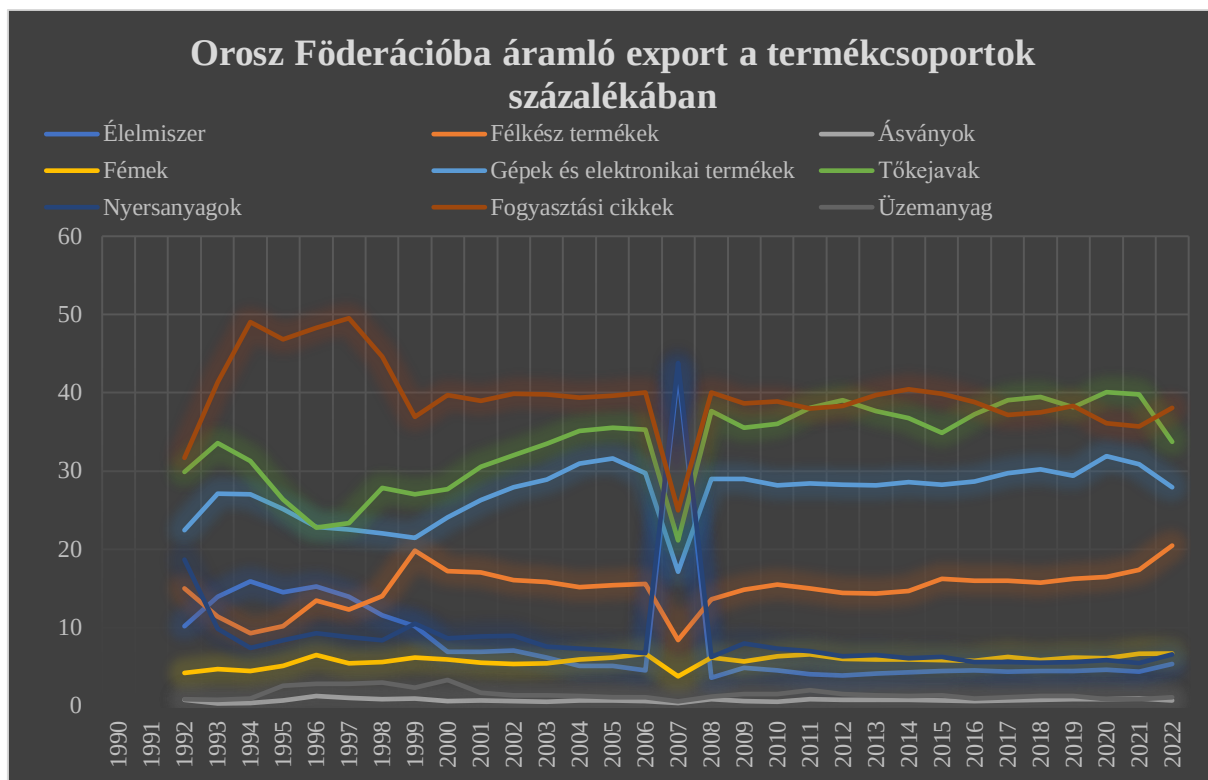
14. ábra: Japánba áramló export a termékcsoporthoz százalékosan

Forrás: Saját készítés

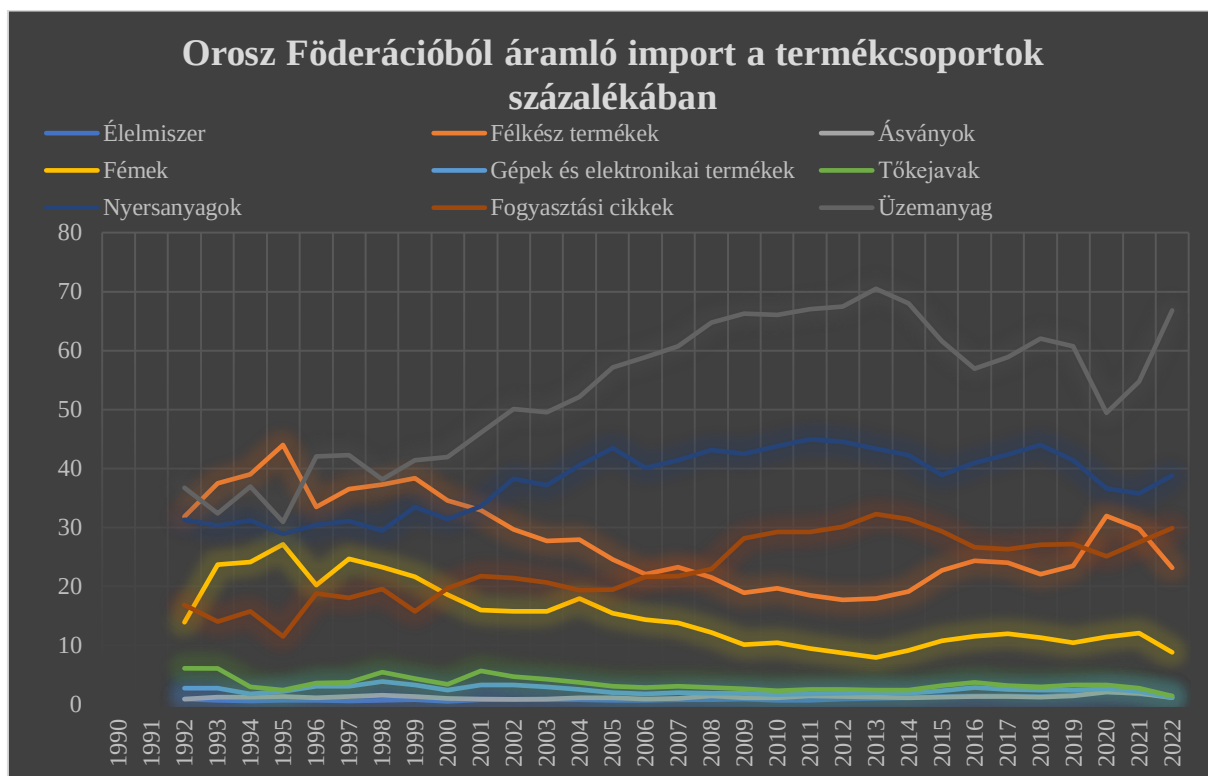
15. ábra: Japánból áramló import a termékcsoporthoz százalékosan

Forrás: Saját készítés

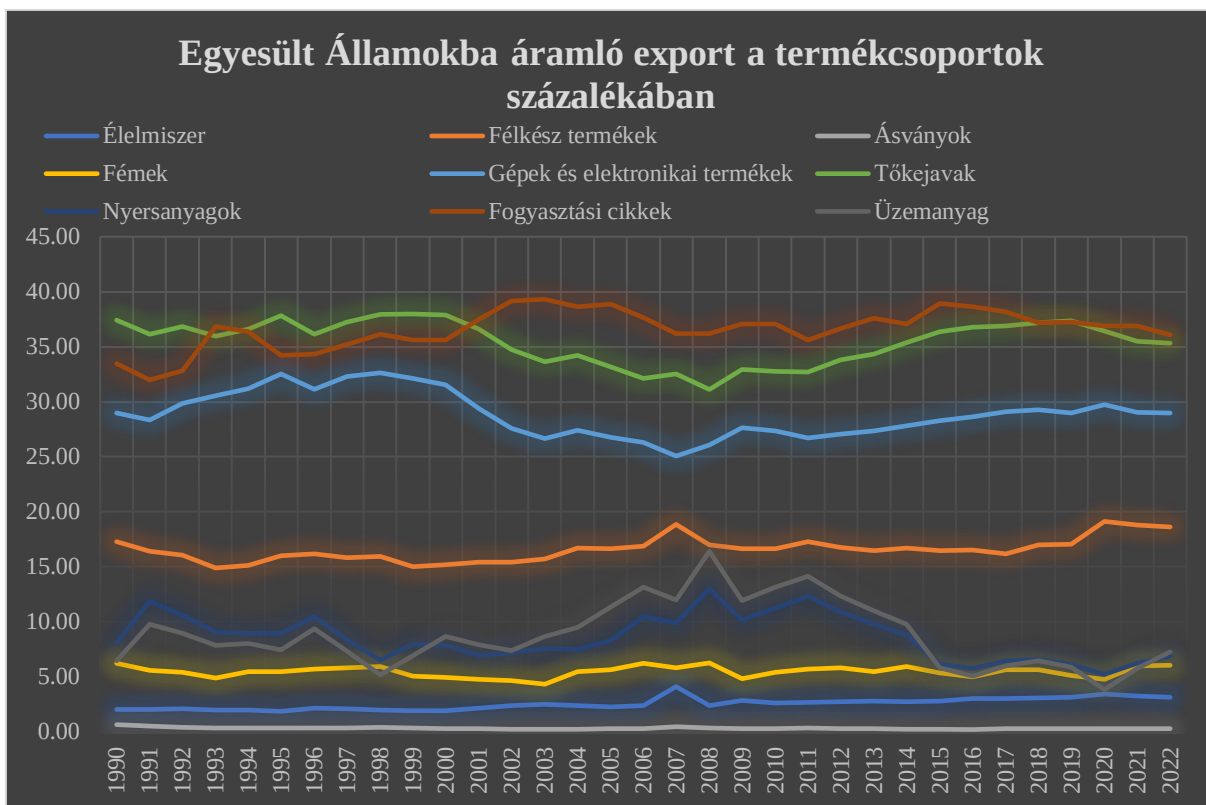
16. ábra: Orosz Föderációba áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

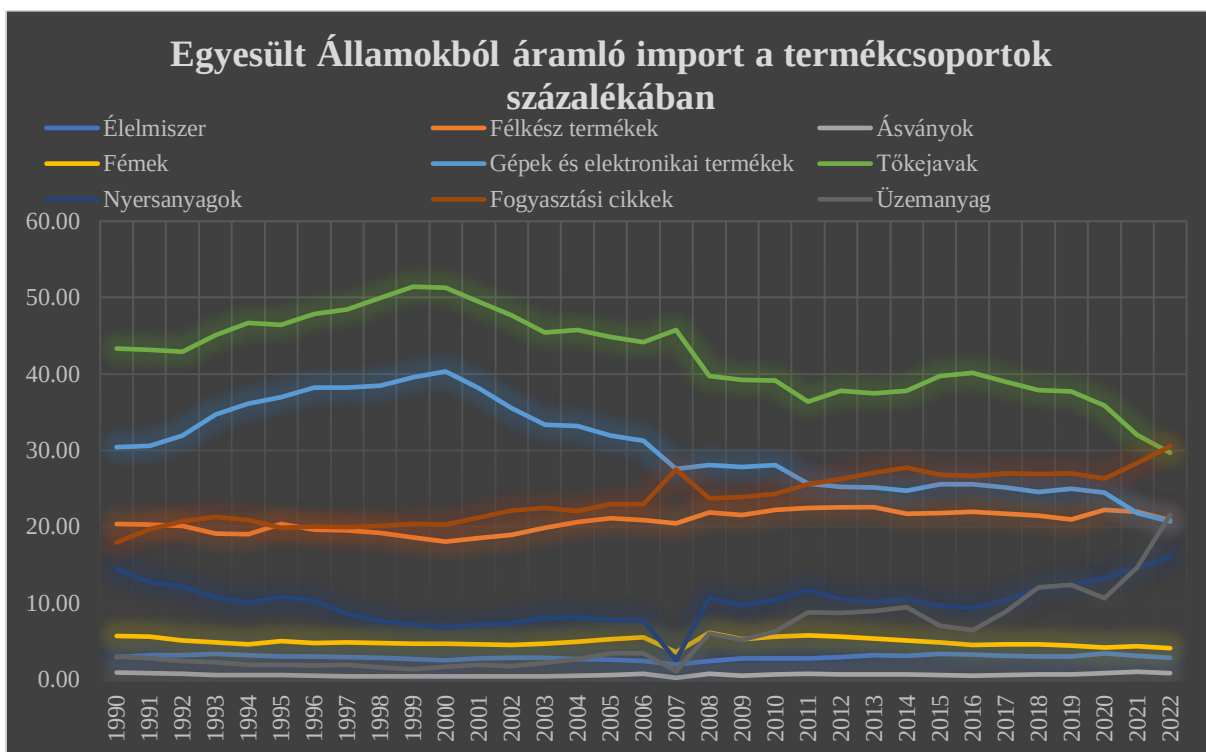
17. ábra: Orosz Föderációból áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

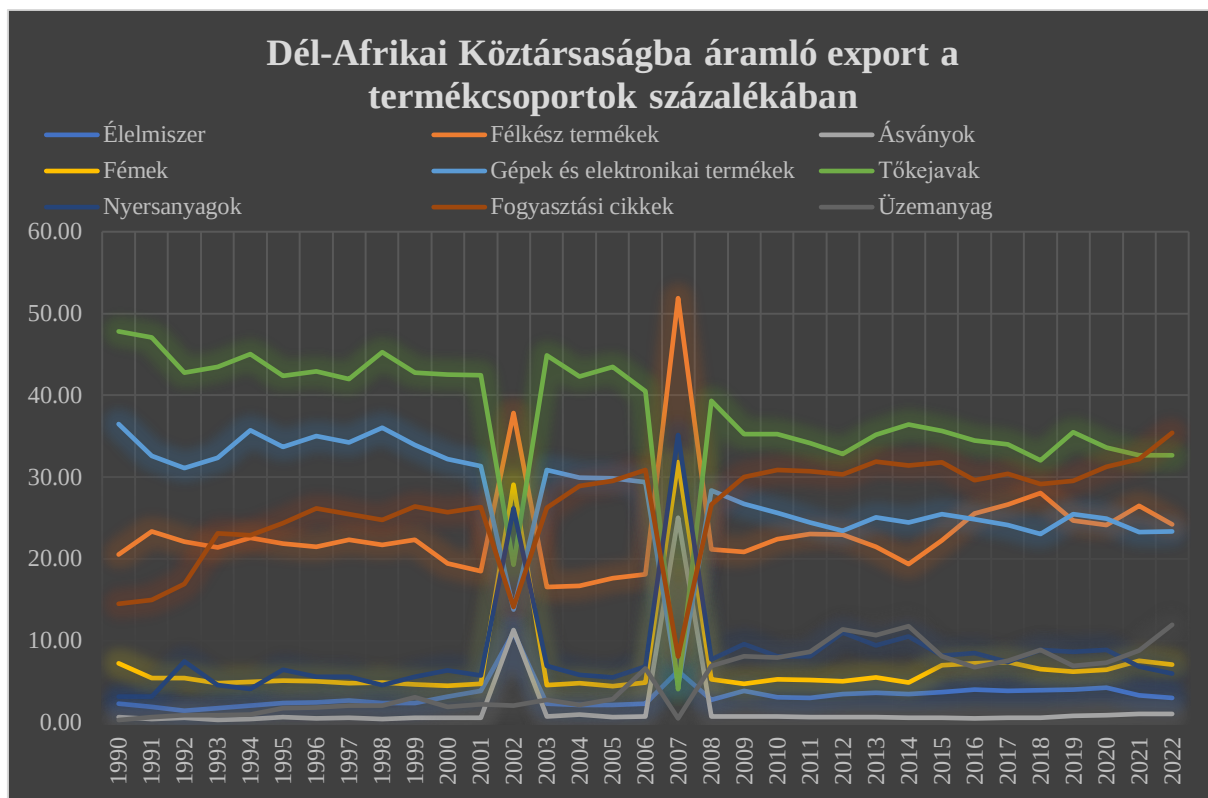
18. ábra: Egyesült Államokba áramló export a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

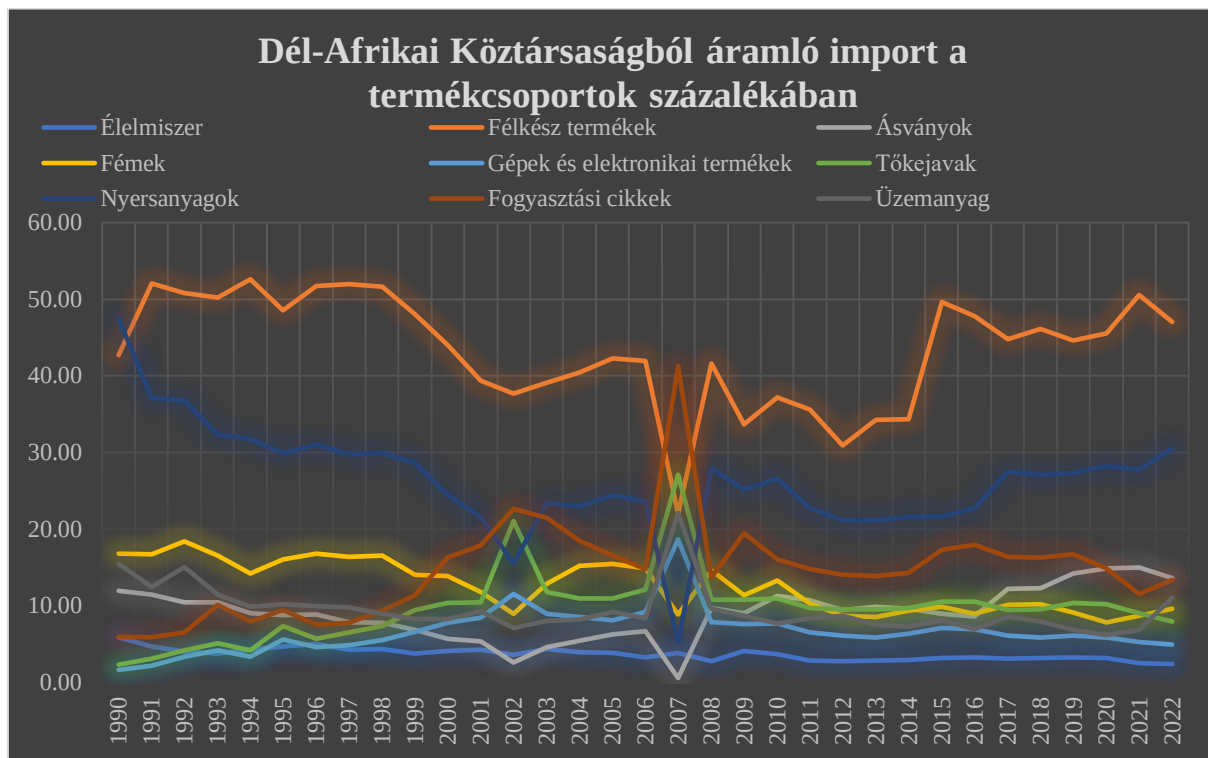
19. ábra: Egyesült Államokból áramló import a termékcsoportok százalékában

Forrás: Saját készítés

20. ábra: Dél-Afrikai Köztársaságba áramló export a termékcsoporthoz százalékosan

Forrás: Saját készítés

21. ábra: Dél-Afrikai Köztársaságból áramló import a termékcsoporthoz százalékosan

Forrás: Saját készítés

A gazdasági pillér vizsgálatára használt egy másik mutatószámunk a Külföldi Közvetlen Tőkebefektetés, innentől FDI (Foreign Direct Investment), legalább olyan fontossággal bír, mint a nemzetközi termékek és szolgáltatások áramlása. Elég visszanezünk a II. világháború utáni újjáépítési programok, legfőképpen a Marshall-terv eredményére, hogy lássuk az országok közötti tőkeáramlás milyen meghatározó változást képes előidézni és teljes régiók sorsát befolyásolni. Vizsgáljuk meg, hogy ezen eszköz milyen szerepet tölt be a modern nemzetközi politikában. Két fő mutatónk a közvetlen tőkebefektetés nettó be- és kiáramlása a GDP százalékában, amely megmutatja, hogy az adott hatalom milyen mértékben vesz részt a nemzetközi tőkeáramlásban, akár mint befogadó, akár mint forrás. A közvetlen tőkebefektetés GDP arányos nettó beáramlásának átlaga a vizsgált időszakban Ausztráliában 2,83%, Brazíliában 2,7%, Kínában 3,2%, az Európai Unióban 3,5%, Indiában 1,27%, Japánban 0,28%, az Orosz Föderációban 1,65%, az Egyesült Államokban 1,6% és a Dél-Afrikai Köztársaságban 1,41%. Ezzel együtt a medián érték Ausztrália esetében 3,12%, Brazília esetében 3,04%, Kína esetében 3,48%, az Európai Unió esetében 3,23%, India esetében 1,31%, Japán esetében 0,15%, az Orosz Föderáció esetében 1,66%, az Egyesült Államok esetében 1,51% és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 0,9%. A terjedelem vizsgálatával nyilvánvalóvá válik, hogy bizonyos területeken számottevő kiugró értékekkel találkozhatunk. Az Európai Unió esetében például a legmeredekebb növekedés a 2004-es bővítés utáni időszak során tapasztalható. A terjedelem legmagasabb értékei az Európai Unióhoz 10,51%-kal, Ausztráliához 10,59%-kal és a Dél-Afrikai köztársasághoz 9,74%-kal köthető. Stabilabb adatsorral találkozhatunk az Egyesült államok esetében 2,95%-kal, Japánnál 1,29%-kal és Indiánál 3,59%-kal. A minimum értékek több hatalom esetében is negatív értéket mutat, melyek közül a legalacsonyabb Ausztrália - 3,61%-kal. Láthatjuk tehát, hogy bár a termékek és szolgáltatások nemzetközi áramlása is rendkívül változékony tud lenni. A tőke áramlása még komolyabb kérdéseket vethet fel a gazdasági recessziók, sokkok és a protekcionizmus tekintetében. A vizsgált maximum értékkel a már említett Európai Unió rendelkezik a 2007-ben mért 10,03%-kal (5. táblázat)(22. ábra). A közvetlen tőkebefektetés GDP arányos nettó kibocsátásának átlaga a vizsgált időszakban Ausztrália esetében 1,15%, Brazília esetében 0,56%, Kína esetében 0,75%, az Európai Unió esetében 4,16%, India esetében 0,4%, Japán esetében 1,76%, az Orosz Föderáció esetében 1,76%, az Egyesült Államok esetében 1,69% és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 0,61%. A medián érték Ausztráliánál 0,98%, Brazíliánál 0,33%, Kínánál 0,76%, az Európai Uniónál 3,88%, Indiánál 0,26%, Japánnál 1,38%, az Orosz Föderációnál 1,75%, az Egyesült Államoknál

1,66% és a Dél-Afrikai Köztársaságnál 0,64%. A nemzetközi kereskedelmi mutatóhoz hasonlóan itt is korrelációs analízissel vizsgáljuk a tőke beáramlás és kibocsátás közötti potenciális kapcsolatot. A terjedelem tekintetében hasonlóan a tőke beáramláshoz Ausztrália 12,05%-kal és az Európai Unió 10,2%-kal rendelkezik a legmagasabb terjedelemmel, azonban a többi hatalom hozzávetőlegesen stabil tőke bocsátással rendelkezik, a terjedelem India esetében a legalacsonyabb 1,61%-kal. A legalacsonyabb minimum érték ismét Ausztráliához tartozik -4,7%-kal, míg a legmagasabb maximum érték az Európai Unióhoz 11,12%-kal (6. táblázat)(23. ábra). Az FDI-hoz kapcsolódó korrelációs vizsgálat, mely a vizsgált időszakban az adott hatalom GDP arányos FDI nettó beáramlási értéke és FDI nettó kibocsátási értéke között keresi a sztochasztikus kapcsolatot, már kevésbé egyértelmű választ ad az ezen két mutató között fennálló kapcsolatról. Két hatalom, Brazília és a Dél-Afrikai Köztársaság, esetében a két mutató között sztochasztikus kapcsolat nem volt fellelhető a vizsgált időszakban, szignifikancia szintjük sorrendben 0,208 és 0,344 volt. Az ő esetükben az FDI beáramlás és kibocsátás között együtt járás nincs. Bár a többi hatalom esetében a kapcsolat fennáll, ezek iránya és erőssége is jelentős eltérést mutat. Ausztrália esetében a korrelációs együttható értéke 0,39, itt tehát a pozitív kapcsolat meglehetősen bizonyítható, azonban gyenge. Az Európai Unió a nemzetközi kereskedelmi analízishez hasonlóan abszolút értékben a legmagasabb korrelációs együtthatóval rendelkezik 0,939-es szintjével, amely ezt jelenti, hogy egy erős pozitív irányú kapcsolat mutatható ki az FDI beáramlás és kibocsátás között. Ez, tekintve, hogy a termékek és szolgáltatások áramlásának vizsgálatakor is az Európai Unió a legmagasabb pozitív értékű korrelációs együtthatóval rendelkezett, arra enged következtetni, hogy ezen hatalom az egyik legkiegyensúlyozottabb nemzetközi gazdaságpolitikával rendelkezik. India 0,868-as korrelációs együtthatója és az Orosz Föderáció ugyancsak megegyező 0,868-as értéke is erős pozitív kapcsolatot mutat. Japán és az Egyesült Államok esetében is pozitív kapcsolatot vizsgálhatunk, azonban ezek erőssége már csak közepes korrelációt mutat az Egyesült Államok 0,64-es és Japán 0,654-es értékével. A legérdekesebb eredményt Kína esetében láthatjuk, ahol a korrelációs együttható értéke -0,356, tehát egy biztos, bár gyenge, negatív kapcsolat fedezhető fel. Ez összevetve a leíró statisztikában tapasztaltakkal jelezheti számunkra, hogy míg Kína az 1990-es évek elejéhez köthető gazdasági nyitását követően rendkívül vonzó piac volt a külföldi befektetések számára, mára ez a trend marginalizálódott és gazdasági fejlődésének köszönhetően már maga Kína is tőke kibocsátó szerepét kezdi felvenni (7. táblázat). Összességében láthatjuk, hogy az FDI vizsgálata sokkal inkább reprezentatív lehet a különböző

hatalmak gazdasági pillérbéli különbségeit tekintve, joggal, ugyanis a nemzetközi tőkeáramlás az egyik leghatékonyabb módja a tartós nemzetközi gazdasági kapcsolatok kiépítésének. Ennek több hatása is tapasztalható. A különböző hatalmak közötti tőkeáramlás a nemzetközi kereskedelemhez hasonló gazdasági interdependenciát eredményezhet, azonban kevésbé likvid módon. A nemzetközi beruházások hosszú távú befektetés során térülnek meg, így a két hatalom közötti potenciális konfliktus ezen befektetés veszélyeztetésével jár együtt. Az instabil politikai rendszerekkel rendelkező államokat, vagy azon térségeket, amelyeket akár belső, akár határon átnyúló konfliktusok sújtanak, a nemzetközi tőke elkerül, hiszen a kisajátításnak, vagy akár a tőke megsemmisülésének kockázata túlságosan magas a potenciális haszonhoz képest. Az egyik legveszteségesebb helyzet akkor alakul ki, ha gazdaságilag összefonódott térségek között alakul ki konfliktus. Ebben az esetben a befektetett tőke elsüllyedt költséggé válhat az említett módon, illetve meggátolhatja a további együttműködést is, függetlenül a konfliktus hosszától vagy végkimenetelétől, ezáltal nem pusztán pillanatnyi jólétvesztéshez vezet, hanem jövőbeni haszontól is megfoszthat bennünket. Ilyen esetekben a hatalmak célrendszere meghatározó szerepet játszik döntéshozatali folyamataikban. Saját politikai álláspontjuk, vagy akár pusztán biztonságuk megőrzése érdekében kénytelenek átváltással szembesülni hatalmi pillérjeik használatakor, és egyes pillérek előtérbe kerülhetnek másokkal szemben. Erre az egyik legfrissebb példa a 2022 februárjában az orosz-ukrán háború kiteljesedése, melynek nyomán a gazdasági pillér bizonyos mértékben kénytelen volt háttérbe szorulni és teret adni a másik három pillér tevékenységének. Ahogy láthatjuk az Orosz Föderáció FDI értéke, mind a beáramlási, mind a kibocsájtási oldalon negatív értéket vett fel 2022-ben. A közvetlen tőkebefektetés kérdése még fontosabbá válik, ha megértjük milyen célokat szolgálhat. Bár sok esetben a piac és a hozzá tartozó részesedés megszerzése is megfelelő indok a tőkeáramlásra, geopolitikai szempontból páratlan fontosságú megemlítenünk, az FDI-al szerezhető erőforrások sokaságát. A világ erőforráskészletének sokszínűségénél egyetlen dolog van, amely bonyolultabbá teszi ezek felhasználását, mégpedig az hozzáférhetőségük. Különböző stratégiai erőforrások, legyenek azok akár szénhidrogének, ritka földfémek, vagy a pusztán ivóvíz, nem mindenhol és nem egyenlő mennyiségben lelhetőek fel. Bár a modern nemzetközi kereskedelem képes arra, hogy ezen erőforrások globális elosztását végrehajtsa, ez a bonyolult ellátási lánc rendkívül törékeny tud lenni. Az FDI segítségével az erőforrások lelőhelye és azok kiaknázása feletti irányítás biztosítása páratlan stratégiai előnyhöz juttathat bármely hatalmat.

5. táblázat: Leíró statisztika a beáramló közvetlen tőkebefektetésről									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	2,83	2,70	3,20	3,50	1,27	0,28	1,65	1,60	1,41
Medián	3,12	3,04	3,48	3,23	1,31	0,15	1,66	1,51	0,90
Átl. v. eltérés	1,82	1,37	1,42	2,43	0,84	0,33	1,35	0,75	1,85
Terjedelem	10,59	4,77	5,22	10,51	3,59	1,29	6,26	2,95	9,74
Minimum	-3,61	0,26	0,97	-0,48	0,03	-0,05	-1,76	0,46	-0,06
Maximum	6,98	5,03	6,19	10,03	3,62	1,24	4,50	3,41	9,68

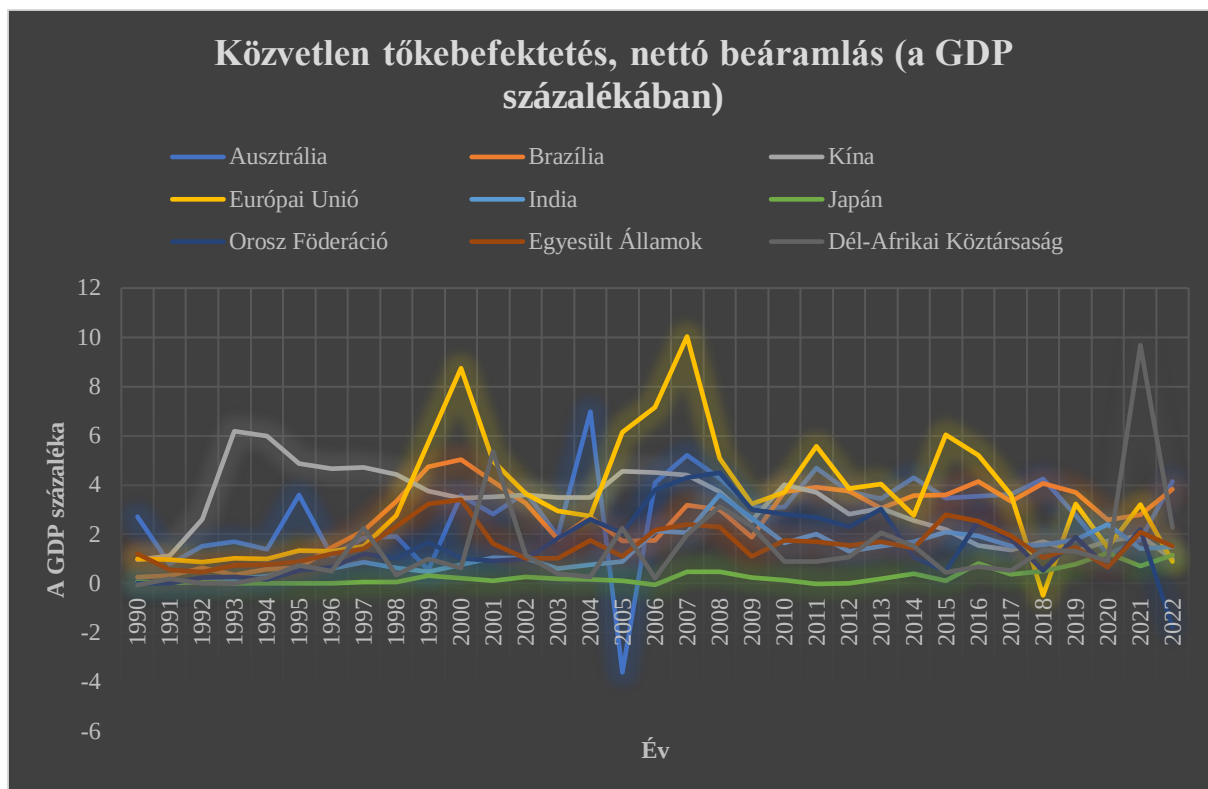
Forrás: Saját készítés

6.táblázat: Leíró statisztika a kibocsátott közvetlen tőkebefektetésről									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,15	0,56	0,75	4,16	0,40	1,76	1,76	1,69	0,61
Medián	0,98	0,33	0,76	3,88	0,26	1,38	1,75	1,66	0,64
Átl. v. eltérés	1,83	0,65	0,40	2,65	0,45	1,33	1,29	0,82	0,92
Terjedelem	12,05	2,87	1,70	10,20	1,61	4,74	4,35	4,25	4,62
Minimum	-4,70	-0,27	0,23	0,92	0,00	0,31	-0,58	-0,63	-2,60
Maximum	7,35	2,60	1,93	11,12	1,61	5,05	3,77	3,62	2,02

Forrás: Saját készítés

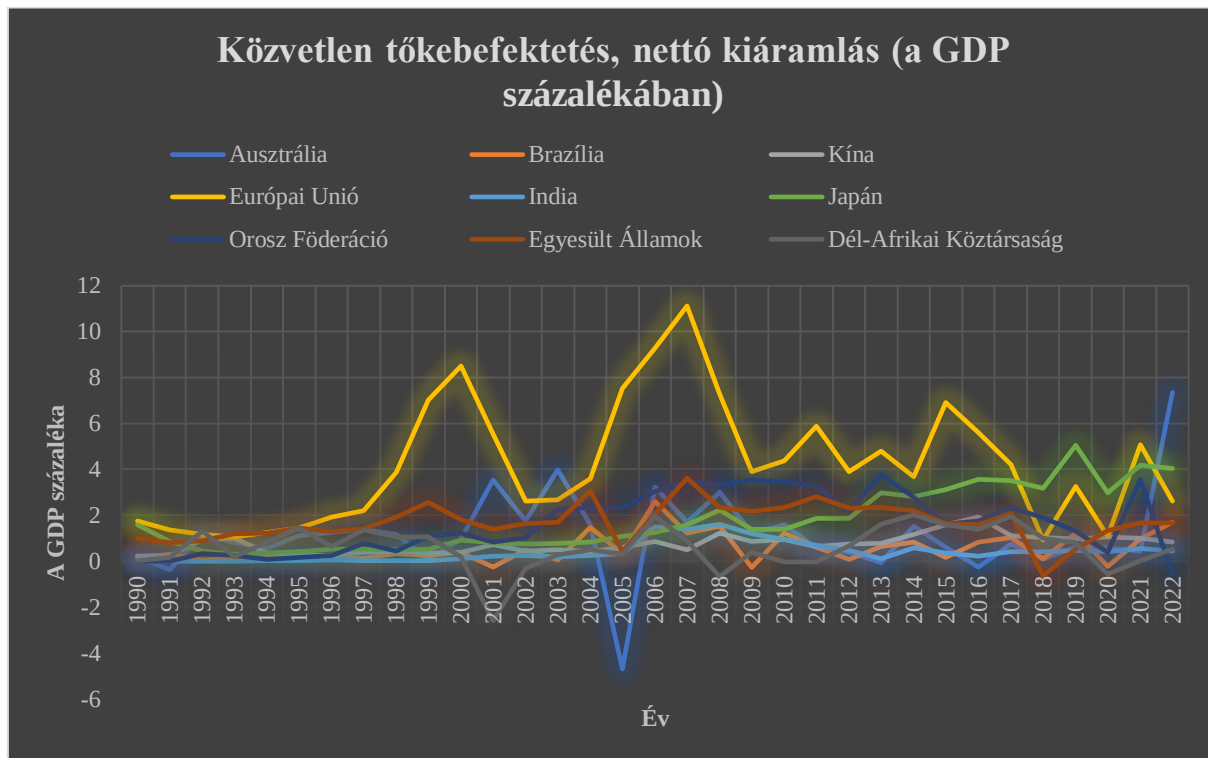
7. táblázat: FDI beáramlás és kibocsátás közötti kétoldali Spearman-féle korreláció		
Ország	Korrelációs együttható értéke	Szignifikancia szint
Ausztrália	0,39	0,025
Brazília	0,225	0,208
Kína	-0,356	0,042
Európai Unió	0,939	0,000
India	0,868	0,000
Japán	0,654	0,000
Orosz Föderáció	0,868	0,000
Egyesült Államok	0,64	0,000
Dél-Afrikai Köztársaság	-0,17	0,344

Forrás: Saját készítés

22. ábra: Közvetlen tőkebefektetés, nettó beáramlás (a GDP százalékában)

Forrás: Saját készítés

23. ábra: Közvetlen tőkebefektetés, nettó kiáramlás (a GDP százalékában)

Forrás: Saját készítés

Bár megelőző vizsgálatainknak köszönhetően rálátással rendelkezünk az első két pillér önálló természetéről, fontos megvizsgálnunk, hogy ezen pillérek hogyan működnek egymással kölcsönhatásban a nemzetközi politikában. A gazdasági pillér vizsgálatához négy alapmutatót használtunk, ezek közül a külföldi tőkebefektetés kibocsájtását fogjuk alkalmazni és összevetni a különböző hatalmak hadi kiadásával az 1992-től 2022-ig tartó időszakban. Első körben az előző vizsgálatokhoz hasonló korrelációs analízissel megkísérlünk sztochasztikus kapcsolatot felfedezni a mutatók között minden hatalom esetében, és ahol az felfedezhető, ott lineáris regresszió segítségével megvizsgáljuk, hogy az együtt járás háttérében ok-okozati összefüggés áll-e. A Spearman-féle kétoldali korreláció közel egyöntetű eredménnyel szolgál. Ausztrália esetében a szignifikancia szint 0,361, Kína esetében 0,853, az India esetében 0,277, az Orosz Föderáció esetében 0,055, az Egyesült Államok esetében 0,378 és a Dél-Afriai Köztársaság esetében 0,905, mivel ez a vizsgálat alfa értékét túllépi, ezen hatalmak esetében a hadi kiadás és az FDI kibocsájtás között nem fedezhető fel sztochasztikus kapcsolat. Ilyen kapcsolat statisztikailag három hatalom esetében létezik, Brazília szignifikancia szintje 0,03, az Európai Unió esetében ez 0,016 és Japán esetében ez szintén 0,03, azonban a korrelációs együttható értéke ezen hatalmak esetében is más képet fest. Brazília korrelációs együtthatója -0,391, így itt negatív irányú gyenge kapcsolat fedezhető fel, az Európai Unió esetében ugyanez az érték -0,428, tehát szintén negatív irányú azonban közepes erősségű kapcsolat fedezhető fel, míg Japán 0,39-es értéke pozitív irányú gyenge kapcsolatot mutat (8. táblázat). A korrelációs analízis eredménye tehát, hogy bár néhány hatalom esetében a hadi kiadás és a kiáramló tőke között felfedezhető sztochasztikus kapcsolat, ezek iránya változó és erősségük relatíve gyenge, viszont ez a tény eltörlül amellelt, hogy a hatalmak jelentős részénél ez a kapcsolat egyáltalán nem létezik. Ez alapján úgy tűnhet, hogy a hadsereg és a gazdaság pillére között kapcsolat nem létezik. Ennek több magyarázata lehetséges. Az eddigi vizsgálatok rámutattak arra, hogy a gazdasági pillér egy rendkívül komplex eszköz. A kereskedelem a világ egy létfontosságú érrendszere, melyre minden hatalom, autark gazdasági működés hiányában, rá van utalva. A gazdasági kapcsolatok, bár korlátozhatóak mesterségesen, rendelkeznek egy belső természetes lendülettel, mely nem pusztán a termékek és szolgáltatások, de a tőke és a munkaerő áramlását is magával vonja, bár ezek likviditása eltérő. Ennek következményeképpen a gazdasági pillér egy olyan pillér, melynek alkalmazása minden hatalom nemzetközi politikájának konstans elemét képezi, amely folyamatos menedzsmentet igényel. Ezzel szemben az adatok azt mutatják, hogy a hadsereg pillérének alkalmazása sokkal inkább a szituációs szükség formáját

ölti. Azon hatalmak esetében is, amelyeknek átlagosan magasabbak a hadi kiadásai, konfliktusok esetén ezen értékek ugrásszerű növekedést képesek produkálni, míg azon hatalmak esetében, melyek hosszú távon képesek ezen konfliktusoktól elzárkózni, hajlamosak vésszesen elhanyagolni ezen pillér állapotát.

8. táblázat: FDI kibocsájtás és hadi kiadás közötti kétoldali Spearman-féle korreláció		
Ország	Korrelációs együttható értéke	Szignifikancia szint
Ausztrália	-0,17	0,361
Brazília	-0,391	0,030
Kína	0,35	0,853
Európai Unió	-0,428	0,016
India	-0,201	0,277
Japán	0,39	0,030
Orosz Föderáció	-0,348	0,055
Egyesült Államok	0,164	0,378
Dél-Afrikai Köztársaság	-0,022	0,905

Forrás: Saját készítés

4.3. Ideológiai pillér

Mint az a fejezet elején említést nyert az ideológiai pillér vizsgálata primer kutatáson keresztül komolyabb akadályba ütközik, mint bármely más pillér. Bár olyan statisztikai mutatót, mely a hatalom ezen minőségét képes lenne vizsgálni, rendkívül nehéz lenne alkotni, amely rendelkezésünkre áll, az rengeteg történelmi példa, melyből nem pusztán a pillér sajátosságaira lelhetünk válaszokat, de tisztán látszik, hogy ezen pillér hogyan képes befolyásolni az összes többi pillér felhasználását. Ennek egyik legékezebb példája a hidegháború időszaka. A kommunista blokk, mely a világszocializmus megvalósítását tartotta elsődleges céljának, az „Első világ” piacgazdaságával közvetlenül szembe kerülve egy, a Karl Marx által lefektetett ideológiai alapokon nyugvó, központosított gazdasági berendezkedést épített ki. Ezen gazdaságban, bár a nemzetközi kereskedelem jelen volt, annak intenzitása és szereplőinek száma jelentősen alulmúlta a vele szemben álló blokk kereskedelmi szofisztikációját. Egy olyan gazdaságban, melyben a munkaerő és tőke szervezése a hadászati pillér igényeinek volt alárendelve törvényszerű módon az összeomlás realitásával szembesítette a keleti blokkot. A hosszú évtizedeken át tartó elégtelen gazdasági működés és a fegyverkezési verseny által okozott károkat az 1980-as években Gorbacsov főtitkár reformpolitikája igyekezett kijavítani, a rendszer belső felépítéséből adódóan megreformálhatatlannak bizonyult, és a Szovjetunió, a keleti blokk vezető hatalma 1991-ben megszűnt létezni. Az ideológiai pillér használata napjainkban elterjedtebb, mint a történelem során valaha, hiszen a kiterjedt és fejlett

kommunikációs és média csatornák segítségével emberek soha nem látott tömegét képesek a hatalmak üzenete elérni, ezáltal létezése természetessé válhat, azonban a Szovjetunió példája mutatja, hogy az ideológiai pillér szélsőséges radikalizálódása olyan katasztrofális módon képes aláaknázni a többi pillért, hogy az az adott hatalom teljes belső megsemmisüléséhez is vezethet.

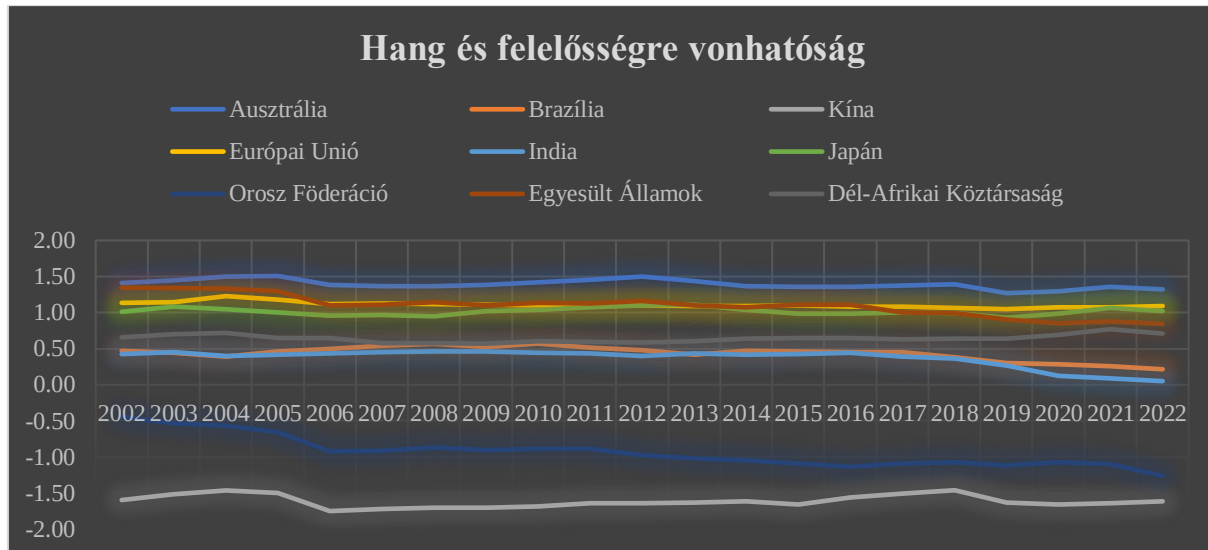
4.4. Kormányzati pillér

A negyedik és egyben utolsó pillér vizsgálatához a Világbank adatbázisában elérhető „World Governance Indicators” adathalmazt fogjuk alapul venni. Ezen adatok segítségével megvizsgálunk hat válogatott mutatót, amelyek az adott ország központi kormányzásának minőségét írják le 2002 és 2022 között. Nagyon fontos megjegyezni, hogy itt kifejezetten országok kormányzásáról van szó. Kilenc hatalmunk közül azonban van egy, amely nem rendelkezik a teljeskörű politikai szuverenitás gyakorlásával saját területén, ez pedig az Európai Unió, ahol ugyanis a szupranacionális szervezet és a nemzetállamok osztoznak a politikai jogok gyakorlásában. Ennek következményeképpen a kormányzati pillér vizsgálata ezen hatalom esetében elvontabb megközelítést igényel, mint a másik nyolc szereplő esetében. Ennek kiküszöbölésére az Európai Unió szereplőinek vizsgálatára külön-külön van szükség, melyek átlaga fog a közösségre vonatkozó statisztikai alapot biztosítani. A hat indikátor, amely az adathalmazban szerepel önállóan egy -2,5-től 2,5 értékig tartó indikátoron mutatja be, hogy az adott állam adott kormányzati aspektusa milyen kormányzati minőséget képvisel, ahol a magasabb érték, stabilabb alapokon fekvő kormányzati pillért jelent. Az első indikátorunk a „Hang és felelősségre vonhatóság” változója, amely a polgárok kormányzat megválasztásába való beleszólásának, illetve a szólás, a hovatartozás és a sajtószabadság gyakorlásának minőségét jelzi. Ezen indikátor teljesítménye két ország, Kína és az Orosz Föderáció esetében mutat kiugróan alacsony értéket, ezekben az országokban a kormányválasztás és a kifejezés szabadsága jelentős mértékben korlátozott a többi hatalomhoz képest, mindezek felett az Orosz Föderáció negatív irányba való változása megfigyelhető. Ennek ellenére a vizsgált időszakban számos már ország is, bár érzékelhetően jobb helyzetben van, romló tendenciát mutatott ezen aspektusában, mint az Egyesült Államok, Brazília és India. A többi hatalomra az érték stagnálása jellemző. Az átlag Ausztrália esetében 1,39, Brazília esetében 0,44, Kína esetében -1,61, az Európai Unió esetében 1,11, India esetében 0,37, Japán esetében 1,02, az Orosz Föderáció esetében -0,93, az Egyesült Államok esetében 1,1 és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 0,64. A medián értéke Ausztráliánál 1,38, Brazíliánál 0,46, Kínánál -1,63, az Európai

Uniónnál 1,1, Indiánál 0,43, Japánnál 1,01, az orosz Föderációnál -0,98, az Egyesült Államoknál 1,11 és a Dél-Afrikai Köztársaságnál 0,64. Terjedelem szempontjából a vizsgált időszakban az Orosz Föderáció tapasztalta a legnagyobb változást 0,82 pontos terjedelmével, mely abszolút romló tendenciát mutat az idő előrehaladtával. Az ország -1,26-os minimum és -0,44-es maximum értéke, hasonlóan Kína -1,75-ös minimum és -1,46-os maximum értékéhez, reprezentálja a két ország politikai rendszerének berendezkedés béli különbségét a minta többi tagjához képest (9. táblázat)(24. ábra).

9. táblázat: "Hang és felelősségre vonhatóság"									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,39	0,44	-1,61	1,11	0,37	1,02	-0,93	1,10	0,64
Medián	1,38	0,46	-1,63	1,10	0,43	1,01	-0,98	1,11	0,64
Átl. v. eltérés	0,06	0,10	0,08	0,04	0,13	0,05	0,22	0,15	0,05
Terjedelem	0,24	0,36	0,29	0,18	0,41	0,18	0,82	0,49	0,20
Minimum	1,27	0,21	-1,75	1,05	0,05	0,93	-1,26	0,85	0,57
Maximum	1,51	0,57	-1,46	1,23	0,46	1,11	-0,44	1,34	0,77

Forrás: Saját készítés

24. ábra: Hang és felelősségre vonhatóság

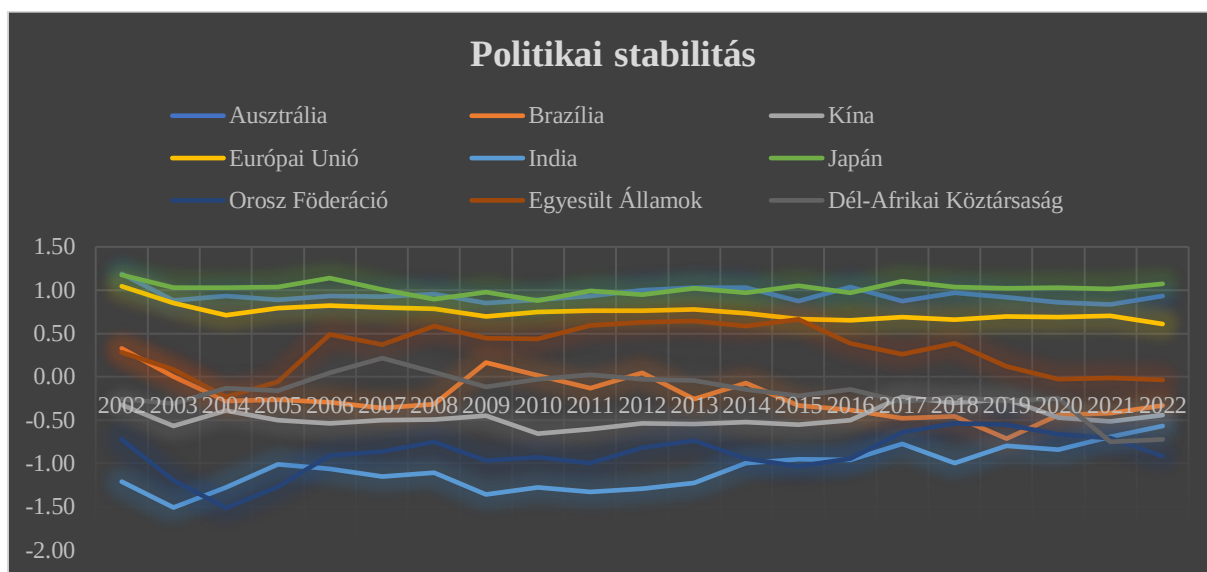
Forrás: Saját készítés

A második mutató a „Politikai stabilitás” mutatója, mely a politikai instabilitás, a politikai indíttatású erőszak és a terrorizmus veszélyének kockázatát méri az adott országban. A vizsgált időszakban az országok jelentős része ezen indikátor esetében a negatív értéktartományban mozgott. Három kivétel, amely sikeresen a pozitív értéktartományban tudott maradni

Ausztrália, az Európai Unió és Japán. A tendencia megfigyelése során láthatjuk, hogy számos országban történelmi gyökerű esemény befolyásolta a politikai stabilitás minőségét. A vizsgált időszak elején az Egyesült Államok 2004-ig folyamatosan romló tendenciát mutatott, amely a 2001. szeptember 11-i támadás és a globális terror elleni harc kezdetének hatásaként magyarázható. Ehhez hasonlóan az Orosz Föderáció politikai stabilitásában is romlás tapasztalható a 2000-es évek elején a második csecsen háború, a 2010-es évek közepén a Krím-félsziget elleni invázió és a 2020-as évek elején az orosz-ukrán háború eredményeképpen. A politikai stabilitás átlagos értéke Ausztráliában 0,94, Brazíliában -0,24, Kínában -0,47, az Európai Unióban 0,74, Indiában -1,07, Japánban 1,02, az Orosz Föderációban -0,89, az Egyesült Államokban 0,31 és a Dél-Afrikai Köztársaságban -0,18. A medián érték Ausztrália esetében 0,93, Brazília esetében -0,29, Kína esetében -0,5, az Európai Unió esetében 0,73, India esetében -1,07, Japán esetében 1,02, az Orosz Föderáció esetében -0,91, az Egyesült Államok esetében 0,39 és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében -0,15. Az előző mutatóhoz képest a politikai stabilitás megítélése érzékelhetően volatilisabb, a terjedelem Brazília esetében 1,04, India esetében 0,94, az Orosz Föderáció esetében 0,97, az Egyesült Államok esetében 0,89 és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 0,97. Bár a legalacsonyabb minimum és maximum értékekkel India és az Orosz Föderáció rendelkezik, ezek India esetében -1,51 és -0,57, illetve az Orosz Föderáció esetében -1,51 és -0,54, fontos megjegyeznünk, hogy a politikai stabilitás sokkal inkább összemosódik az országok között, mint a mutatók jelentős része (10. táblázat)(25. ábra). Mivel ezen mutatók a már említett tényező megítélését mutatják be, fontos megemlíteni, hogy a politikai konfliktus és a terrorizmus veszélye a társadalom számára prioritást kényszerítő veszélyforrás, és ezen veszélyforrás érzékelése ennek függvényében prioritást élvez. Ezen veszélyérzetet jelentősen növeli a tény, hogy a globális terrorizmus megfékezése sokkal komplexebb feladatnak bizonyult az elmúlt két és fél évtized során, mint a történelemben addig tapasztalt hagyományos háború megvívása, ennek egyik fő okozója, hogy a magas hatalmi kibocsájtással és szofisztikált katonai pillérrel rendelkező hatalmak számára is komoly kihívást jelent a terror elleni védekezés, éppen ezért ezekben az országokban hasonló módon képes félelmet és pánikot kiváltani a társadalomból.

10. táblázat: "Politikai stabilitás"									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	0,94	-0,24	-0,47	0,74	-1,07	1,02	-0,89	0,31	-0,18
Medián	0,93	-0,29	-0,50	0,73	-1,07	1,02	-0,91	0,39	-0,15
Átl. v. eltérés	0,08	0,24	0,11	0,09	0,24	0,07	0,24	0,27	0,23
Terjedelem	0,35	1,04	0,43	0,44	0,94	0,30	0,97	0,89	0,97
Minimum	0,84	-0,71	-0,66	0,61	-1,51	0,88	-1,51	-0,23	-0,75
Maximum	1,19	0,33	-0,23	1,05	-0,57	1,18	-0,54	0,66	0,22

Forrás: Saját készítés

25. ábra: Politikai stabilitás

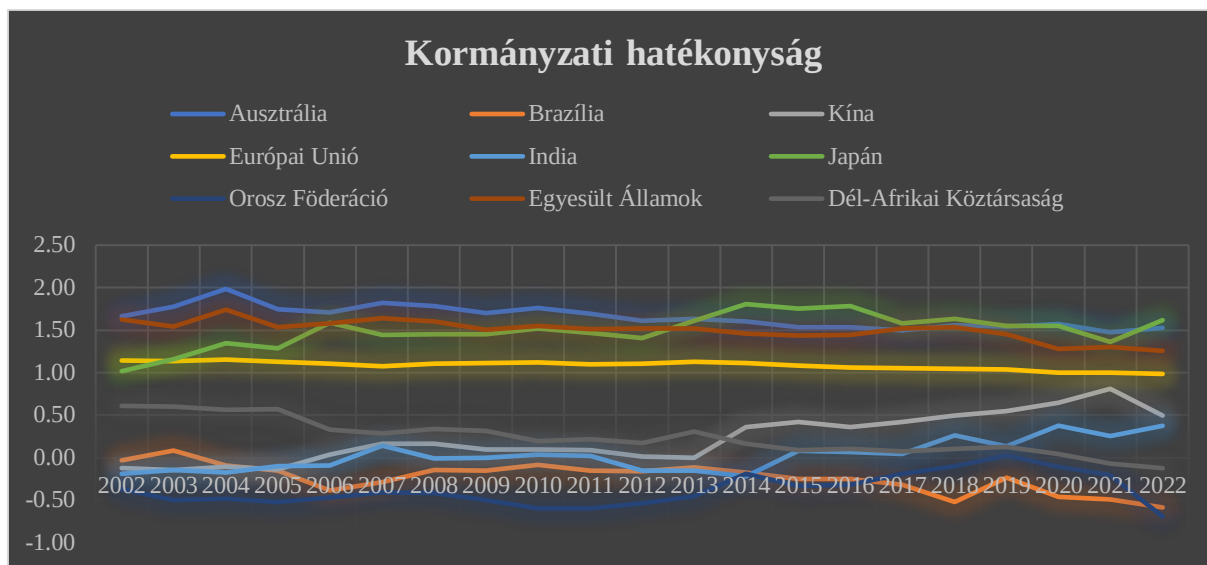
Forrás: Saját készítés

Harmadik indikátorunk a „Kormányzati hatékonyság”, mely a bemutatja a közszolgáltatások működésének hatékonyságával, annak politikai nyomástól való függetlenségének megítélését, illetve a központi döntések megalkotásának és beiktatásának, illetve a kormányzat azokhoz való elkötelezettségének minőségét. A kormányzati hatékonyság mutatójában az eddigi indikátorokhoz hasonló tendenciával szembesülünk, miszerint az Egyesült Államok, Ausztrália, az Európai Unió és Japán érzékelhetően jobb minőségű kormányzással rendelkezik a csoport többi tagjához képest, azonban itt is érdemes a tendenciát vizsgálni. A vizsgált időszakban ugyanis Brazília, az orosz Föderáció, a Dél-Afrikai Köztársaság, sőt az Egyesült Államok esetében is számottevő csökkenés következett be, míg Japán, India és Kína esetében növekedés volt tapasztalható. A kormányzati hatékonyság átlaga a vizsgált időszakban

Ausztráliában 1,65, Brazíliában -0,24, Kínában 0,22, az Európai Unióban 1,08, Indiában 0,02, Japánban 1,49, az Orosz Föderációban -0,38, az Egyesült Államokban 1,5 és a Dél-Afrikai Köztársaságban 0,24. Ugyanebben az időszakban a medián érték Ausztráliában 1,63, Brazíliában -0,18, Kínában 0,17, az Európai Unióban 1,1, Indiában 0,02, Japánban 1,52, az orosz Föderációban -0,42, az Egyesült Államokban 1,52 és a Dél-Afrikai Köztársaságban 0,19. A terjedelem Kína esetében a legmagasabb a maga 0,96 pontos értékével, amely reprezentálja a mutató hosszú távú javulását, azonban ezen eredményt csorbítja a tény, hogy az Orosz Föderációhoz hasonlóan 2022-ben Kínában is jelentős mértékben visszaesett a kormányzati hatékonyság. A legstabilabb tendenciát az Egyesült Államok birtokolja 0,48-as terjedelmével, amely azonban ugyancsak csökkenő tendenciát mutat. Bár a minimum és maximum értékek alátámasztják a tényt, hogy a három említett ország, Ausztrália, Japán és az Egyesült Államok magasabb szinten van kormányzati hatékonyság tekintetében, az orosz Föderáció esetét érdemes megvizsgálni, amely -0,7-es minimum értékével, még ha hullámzó tendencia után is, 2022-ben a 2002-es érték alá esett vissza egyik évről a másikra az ukrán-orosz háború kiterjedése eredményeképpen (11. táblázat)(26. ábra).

11. táblázat: "Kormányzati hatékonyság"									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,65	-0,24	0,22	1,08	0,02	1,49	-0,38	1,50	0,24
Medián	1,63	-0,18	0,17	1,10	0,02	1,52	-0,42	1,52	0,19
Átl. v. eltérés	0,13	0,17	0,28	0,05	0,18	0,19	0,19	0,12	0,21
Terjedelem	0,51	0,67	0,96	0,17	0,60	0,79	0,72	0,48	0,74
Minimum	1,47	-0,59	-0,15	0,98	-0,22	1,02	-0,70	1,26	-0,13
Maximum	1,98	0,08	0,81	1,15	0,38	1,81	0,02	1,74	0,61

Forrás: Saját készítés

26. ábra: Kormányzati hatékonyság

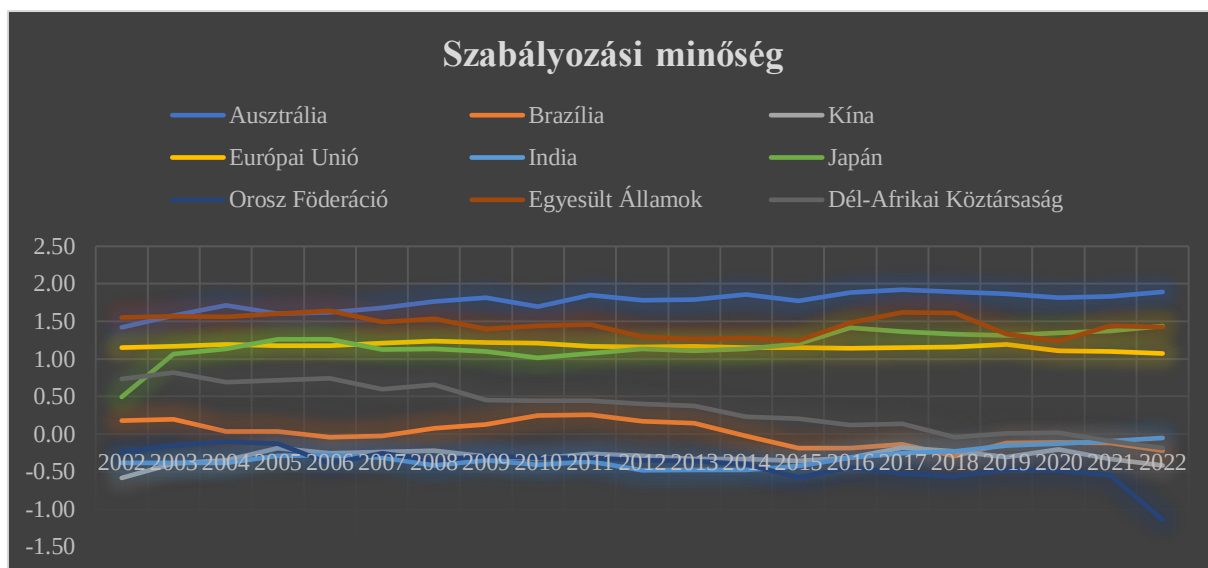
Forrás: Saját készítés

A negyedik mutató a „Szabályozási minőség” mutatója, amely tükrözi a központi kormányzat képességét, hogy olyan döntéseket alkosson és realizáljon, amely a piac működését és fejlődését elősegíti. A vizsgált országok közül a legtöbb esetben ez a mutató stabilabb tendenciákat mutat, mint az előzőek. Az időszak nagy részében a már említett három hatalom, az Egyesült Államok, Japán és Ausztrália kimagasló értékekkel rendelkezik. Hosszú távú csökkenés Brazília és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében tapasztalható, viszont érdemes kiemelni két kiugró értéket az Orosz Föderáció és Japán esetében. Az Orosz Föderáció szabályozási minősége a 2022-es évben jelentősen visszaesett, ennek oka az Ukrajna ellen indított invázió következményei, míg Japán egy alacsony 2002-es érték után magasabb szinten stabilizálódott. A szabályozási minőség átlagos értéke a vizsgált időszakban Ausztrália esetében 1,76, Brazília esetében 0, Kína esetében -0,3, az Európai Unió esetében 1,17, India esetében -0,32, Japán esetében 1,18, az Orosz Föderáció esetében -0,4, az Egyesült Államok esetében 1,45 és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 0,36. A medián érték ugyanebben az időszakban Ausztráliában 1,79, Brazíliában -0,02, Kínában -0,3, az Európai Unióban 1,17, Indiában -0,35, Japánban 1,14, az Orosz Föderációban -0,36, az Egyesült Államokban 1,46 és a Dél-Afrikai Köztársaságban 0,4. A terjedelem a szabályozási minőség tekintetében az Orosz Föderáció esetében a legmagasabb 1,04-es értékkel, mögött nem sokkal a Dél-Afrikai Köztársaság marad le 1,01-es értékével. Ez összevetve az Orosz Föderáció rendkívül alacsony -1,14-es minimum és -0,1-es maximum értékével, amely jelentős részben szintén a 2021-ről 2022-re forduló időszakhoz köthető tovább erősíti elméletünket, miszerint az orosz-ukrán háború kiterjedése jelentős mértékben rontotta

az Orosz Föderáció kormányzati pillérjét. Az ehhez fűződő általános kérdéseket a fejezet végén részletezzük (12. táblázat)(27. ábra).

12. táblázat: "Szabályozási minőség"									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,76	0,00	-0,30	1,17	-0,32	1,18	-0,40	1,45	0,36
Medián	1,79	-0,02	-0,30	1,17	-0,35	1,14	-0,36	1,46	0,40
Átl. v. eltérés	0,13	0,16	0,09	0,04	0,13	0,20	0,22	0,13	0,31
Terjedelem	0,50	0,55	0,40	0,17	0,43	0,94	1,04	0,40	1,01
Minimum	1,42	-0,29	-0,58	1,07	-0,48	0,50	-1,14	1,24	-0,19
Maximum	1,92	0,26	-0,18	1,24	-0,05	1,44	-0,10	1,64	0,82

Forrás: Saját készítés

27. ábra: Szabályozási minőség

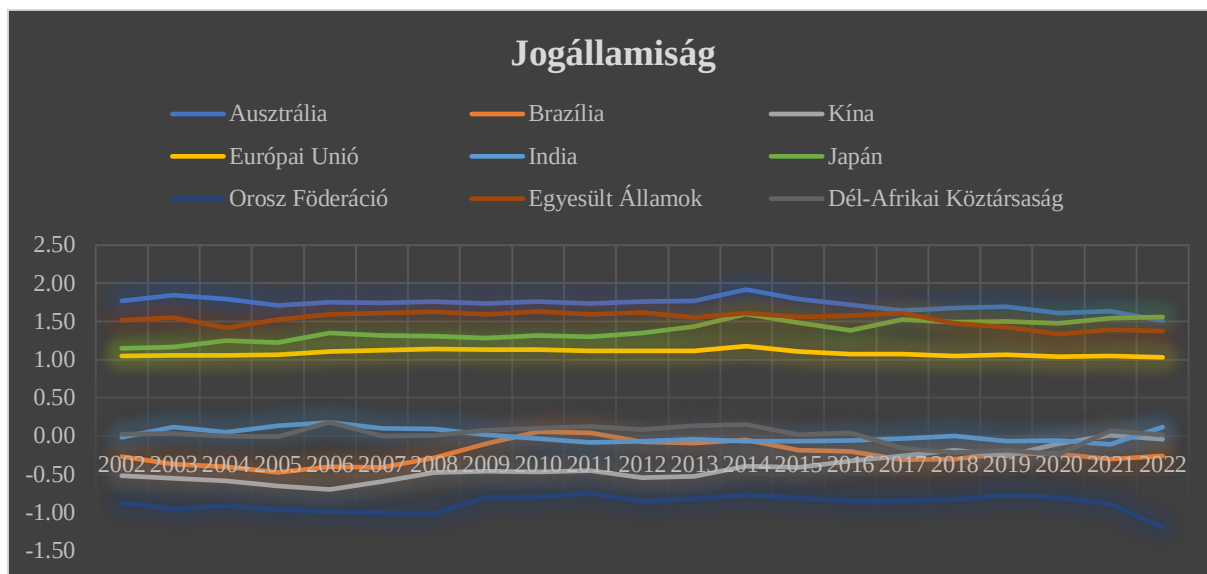
Forrás: Saját készítés

Az ötödik mutató a „Jogállamiság” mutatója, amely bemutatja, hogy az adott államban mekkora a társadalmi rendbe, a hatóságokba, a bíróságba, illetve a szerződések betartásába vetett bizalom a társadalmon belül, illetve a bűnözés és erőszak valószínűsége. Szinte minden állam esetében a változó stagnálása jellemző a vizsgált időszakban, ez alól kivételt képez az Orosz Föderáció, mely a szabályozási minőséghez hasonlóan a jogállamiság változójában is komoly csökkenést él át 2021-ről 2022-re fordulva, az orosz-ukrán háború kiterjedésének eredményeképpen. A jogállamiság átlagos értéke a vizsgált időszakban Ausztrália esetében 1,73, Brazília esetében -0,23, Kína esetében -0,41, az Európai Unió esetében 1,09, India

esetében 0, Japán esetében 1,38, az Orosz Föderáció esetében -0,88, az Egyesült Államok esetében 1,53 és a Dél-Afrikai köztársaság esetében 0,01. Ugyanebben az időszakban a medián érték Ausztráliában 1,74, Brazíliában -0,26, Kínában -0,46, az Európai Unióban 1,08, Indiában -0,03, Japánban 1,35, az Orosz Föderációban -0,85, az Egyesült Államokban 1,56 és a Dél-Afrikai Köztársaságban 0,03. A jogállamiság mutatójában a vizsgált csoport tagjainak jelentős része statisztikailag is relatíve stabil értékeket vesz fel a többi mutatóhoz képest, a terjedelem Kínában volt a legmagasabb a maga 0,71 pontos értékével, mely egy stabil növekedési pályát ír le. Ez azonban egy kétélű penge. Tény és való, hogy sok ország képes volt joggyakorlatának stabil szintjét megtartani, a minimum és maximum értékek vizsgálata megmutatja, hogy sok hatalom számára ez meglehetősen alacsony szinten stabilizálódott. Ez különösen igaz az Orosz Föderációra, amely amellet, hogy a vizsgált időszak teljes terjedeleme alatt a leggyengébben teljesítő hatalom volt jogállamiság szempontjából, a 2022-es események ismét okoztak egy negatív törést a statisztikában, melynek eredménye a -1,2-es abszolút minimum érték az adathalmazban (13. táblázat)(28. ábra).

13. táblázat: "Jogállamiság"									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,73	-0,23	-0,41	1,09	0,00	1,38	-0,88	1,53	0,01
Medián	1,74	-0,26	-0,46	1,08	-0,03	1,35	-0,85	1,56	0,03
Átl. v. eltérés	0,09	0,15	0,20	0,04	0,09	0,13	0,11	0,09	0,12
Terjedelem	0,41	0,54	0,71	0,15	0,29	0,45	0,45	0,29	0,42
Minimum	1,51	-0,48	-0,70	1,03	-0,11	1,15	-1,20	1,34	-0,24
Maximum	1,92	0,06	0,01	1,18	0,18	1,60	-0,75	1,63	0,18

Forrás: Saját készítés

28. ábra: Jogállamiság

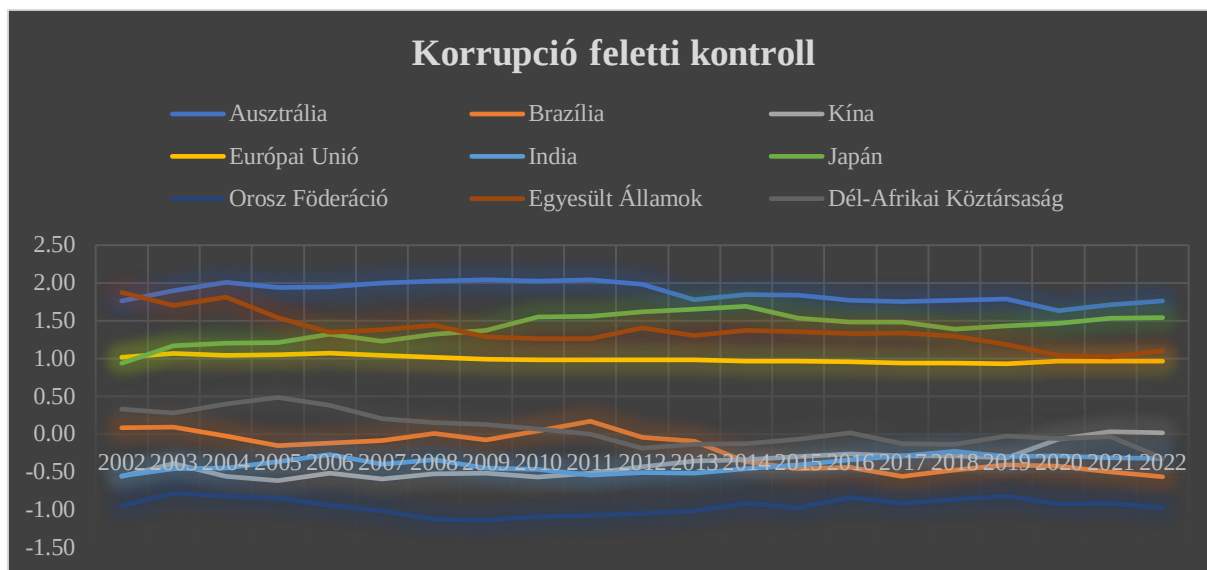
Forrás: Saját készítés

A hatodik és egyben utolsó indikátor, melyet megemlítünk a kormányzati pilléren belül a „korrupció feletti kontroll” változója, mely felvázolja, hogy az adott államon belül mekkora a közhatalom felhasználása magáncélokra, illetve milyen szintű az adott állam „foglyul ejtése” a társadalmi elit és magánérdek által. A korrupció feletti kontroll jóval volatilisabb, mint a többi mutató a politikai stabilitás kivételével. Számos vizsgált hatalom esetében jelentős változás következett be a vizsgált időszakban, bár ezek iránya változó. Brazília, a Dél-Afrikai Köztársaság és az Egyesült Államok esetében romlott a korrupció feletti kontroll, míg Kína és Japán esetében javult. A korrupció feletti kontroll átlagos értéke Ausztráliában 1,87, Brazíliában -0,21, Kínában -0,38, az Európai Unióban 0,99, Indiában -0,39, Japánban 1,41, az Orosz Föderációban -0,95, az Egyesült Államokban 1,36 és a Dél-Afrikai Köztársaságban 0,06. A medián érték Ausztrália esetében 1,85, Brazília esetében -0,12, Kína esetében -0,4, az Európai Unió esetében 0,98, India esetében -0,4, Japán esetében 1,46, az Orosz Föderáció esetében -0,94, az Egyesült Államok esetében 1,34 és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében 0. A terjedelem vizsgálata alátámasztja a tényt, amelyet már az adatok vizualizása is megmutatott, miszerint az egyik leginkább változékonnyal rendelkező indikátorról beszélhetünk a kormányzati pilléren belül. A legnagyobb változás az Egyesült Államokban tapasztalható a maga 0,85 pontos terjedelmével, melyet a Dél-Afrikai Köztársaság 0,8 ponttal, Japán 0,75 ponttal, Brazília 0,74 ponttal és Kína 0,65 ponttal követ. Ez a változás az Egyesült Államok, Brazília és a Dél-Afrikai Köztársaság esetében keserű képet fest, ugyanis a vizsgált időszakban a mutató folyamatos romló tendenciájával szembesülhetünk, az Egyesült Államok a legjobban teljesítő hatalom

pozíciójából a harmadik helyre esett vissza. Kína és Japán esetében ezzel szemben a korrupció szintje statisztikailag jelentős javulást élt át. Az Orosz Föderáció a korrupciós spektrum legalsó szintjén helyezkedik el, ezáltal rendelkezve a legalacsonyabb -1,14-es minimum és -0,78-as maximum értékkel (14. táblázat)(29. ábra). A politikai stabilitáshoz hasonlóan talán itt is érdemes megemlíteni, hogy milyen társadalmi tényező befolyásolhatja a statisztikai eredményeket. Az öt előző mutatóhoz hasonlóan ez is a korrupció megítélését vizsgálja. Számos országban a korrupció megítélése mind törvényileg, mind társadalmi szempontból mást jelent. Olyan gyakorlatok, melyek elfogadottak lehettek az Egyesült Államokban, akár törvénybeütközőek is lehettek bármely más országban, illetve az idő múlásával az adott hatalom törvényei változása is befolyásolhatja ezen gyakorlatok megítélését és elfogadottságát. Bonyolult feladattá válik tehát megítélni, hogy a statisztikai változás mögött mekkora mértékű a tényleges változás a különböző hatalmak esetében. Erre talán jó példa az Orosz Föderáció statisztikai eredménye. Már említésre került, miszerint ezen hatalomhoz kapcsolható a korrupció feletti kontroll legalacsonyabb szintje, ez a hat közül az egyetlen olyan mutató, amely a számos negatív politikai esemény és korrupciós ügy ellenére nem produkál kiugró értékeket, például a 2021-ről 2022-re forduló évben.

14. táblázat: "Korrupció feletti kontroll"									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
Átlag	1,87	-0,21	-0,38	0,99	-0,39	1,41	-0,95	1,36	0,06
Medián	1,85	-0,12	-0,40	0,98	-0,40	1,46	-0,94	1,34	0,00
Átl. v. eltérés	0,13	0,24	0,19	0,04	0,10	0,19	0,10	0,22	0,22
Terjedelem	0,41	0,74	0,65	0,14	0,33	0,75	0,36	0,85	0,80
Minimum	1,63	-0,57	-0,62	0,93	-0,56	0,94	-1,14	1,02	-0,32
Maximum	2,04	0,17	0,03	1,07	-0,23	1,69	-0,78	1,87	0,48

Forrás: Saját készítés

29. ábra: Korrupció feletti kontroll

Forrás: Saját készítés

4.5. A négy pillér

Ahhoz, hogy megértsük a hatalmak döntéseit, meg kell értenünk a hatalmak természetét is. A pillérek vizsgálata betekintést nyújt számunka abba, hogy a különböző hatalmak különböző prioritással rendelkeznek pillérjeik kialakítása során, azonban ez nem pusztán az önálló preferencia eredménye. Minden egyes pillér egy eszköz, amelynek meghatározott célja van. Ezen célok azonban nem csupán az akarat, de az alkalmazkodás szükségére, illetve a nemzetközi környezet sajátossága gyanánt is létre jöhetnek. Ennek eredményeképpen látható, hogy míg egyes pillérek prioritása konstans szerepet vállal a hatalmi struktúrában, addig más pillérek intenzitása ingadozó.

A hadsereg pillérje egy tipikusan a „szükség” törvényeit követve működik a nemzetközi környezetben. A második világháború utáni nemzetközi rendet megalkotó Atlanti Charta és az Egyesült Nemzetek Alapokmánya bár törekedett arra, hogy a modern világban ezen pillér fontossága csökkenjen, jelenléte a mai napig meghatározó a nemzetközi környezetben. A hatalmak saját magterületeinek biztosítása, illetve érdekeinek védelme magában hordoz egy biztonsági keretrendszerre való igényt, amelyet a civilizációk hajnala óta nem sikerült más eszközzel helyettesíteni. A hadászati potenciál a jövőben is komoly relevanciával fog bírni, azonban az adatok alapján láthatjuk, hogy ennek megtestesülése korántsem egyöntetű. Különböző hatalmak különböző prioritással kezelik a hadászati pillért hosszú távú tendenciáikat tekintve is, viszont emellett látható, hogy a pillér egyfajta szituációs viselkedési formát ölt, amely reagál a hatalmat érintő eseményekre és környezetre. Az USA és az Orosz

Föderáció esetében láthattuk, hogy a hadászati pillér felhasználását igénylő kihívások a pillér megerősödéséhez vezettek, míg a magas katonai potenciállal rendelkező szövetségi rendszerek kisebb hadászati potenciállal rendelkező tagjai esetében láthattuk, hogy a környezetük nyújtotta biztonság a hadászati pillérre multiplikatív hatással van, melynek eredményeképpen saját befektetésük hadászati pillérjükbe alulmaradhat a természetes szinthez képest, mely „potyautas” magatartás rövid távon hatékonynak tűnhet, hiszen az ezzel megtakarított erőforrásokat lehet más, a többi pillérhez tartozó célokra fordítani, hosszú távon gyengíti a hadászati pillér reakcióját igénylő sokkhatással szembeni ellenálló képességüket.

A gazdasági pillér különböző elemei változatosabb képet festenek. Míg a hadsereg pillérje egy működőképes hatalom fenntartása érdekében szükséges, a gazdasági pillér alapját képezi bármely entitás működésének. Ennek eredményeképpen nem pusztán a nemzetközi közösség más szereplőivel való interakció során van jelen, hanem a belső működés konstans elemeit reprezentálja. Ez leginkább a nemzetközi kereskedelem tendenciáit vizsgálva válik látványossá. Minden egyes hatalom esetében a nemzetközi kereskedelem aránya stabilnak bizonyult. A kereskedelem teszi lehetővé a nemzetközi közösség számára, hogy megfelelő módon specializálódjon gazdaságilag, mellyel az erőforrások felhasználása a lehető legoptimálisabb szint felé haladhat. Ennek eredményeképpen minden hatalom érdekében áll ezen elosztási rendszer megfelelő működése. Bár a közelmúlt eseményei bemutatták, hogy mind természeti, mind politikai eredetű nemzetközi sokk befolyásolhatja a nemzetközi kereskedelem intenzitását, a statisztikai vizsgálatok alapján annak szerkezete, tehát a gazdasági pillér felhasználási módjának ezen aspektusa, relatíve ellenálló az ilyen fajta sokkokkal szemben. A nemzetközi tőkeáramlás nem csupán a multinacionális vállalatok jövedelmezőségét növelni kívánó jelenség, de egy olyan eszköz, mellyel a hatalmak olyan erőforrásokra bevonására, legyen az természeti vagy emberi, illetve olyan technológiai transzfer létesítésére ad lehetőséget, melyek realizálása önállóan rendkívül nehéz, költséges vagy akár lehetetlen lenne. A kelet-ázsiai országok felemelkedése testamentuma annak, hogy a tőke bevonása a világ legszegényebb országaiból is képes magas jövedelmű, világszintű csúcstechnikával foglalkozó hatalmakat kovácsolni, míg az Egyesült Államok és más hatalmak gazdaságpolitikája jó mintája annak, hogy hogyan lehet tőke kibocsájtással új, az adott hatalom magterületétől távol eső gazdasági erőforrásokra szert tenni és hosszú távú, többszintű nemzetközi kapcsolatokat létesíteni. Az FDI áramlása a globalizáció következtében a nemzetközi kereskedelemhez

hasonlóan szerves részévé vált a nemzetközi környezet életének, és a mai napig gazdasági pillér egyik legfontosabb és legsokoldalúbb elemét képezi.

Az ideológiai pillér mérése bár számszerű módon nehezen értelmezhető, ez a pillér fontosságának csorbulásához nem vezet. Az ideológiai pillér felhasználása a többi pillér támogatásának érdekében egy hosszú történelmi múlttal rendelkező gyakorlat, mely megtestesülése leginkább a nemzetközi rendszer többi szereplője iránti attitűd megfogalmazásában, illetve a különböző hatalmi pillérek felhasználásának igazolásában lel értelmet. Ez nem pusztán a többi hatalom felé jelzés értékű, de az adott hatalmon belüli általános hozzáállás megformálására is kísérletet tesz. Számos hosszú távú politikai vállalkozás bukott el a hatalom katonai és gazdasági pillérének erejétől függetlenül, mert nem rendelkezett a megfelelő ideológiai támogatással, nemzetközi viselkedése saját magterületén is ellenszenvet váltott ki a lakosságból, amely annak legitimitását és a hatalom stabilitását veszélyeztette. Erre a közelmúlt egyik leggyakrabban említett példája az amerikai fegyveres erők Vietnámban végrehajtott intervenciójának sorsa, melynek sikertelenségéhez jelentős részben hozzájárult a háború népszerűtlensége az Egyesült Államokon belül.

A kormányzati pillér a gazdasági pillérhez hasonló módon, az adott hatalom működésének alapjait képezi, mely nélkül a hosszú távú működés nehézkessé, a fejlődés pedig lehetetlenné válhat. A hat vizsgált változónk közül négy stabil tendenciát mutat, mely reprezentálja ezen államok berendezkedés béli sajátosságait és az emberek ezen rendszerekkel szembeni elvárásait és nézeteit. A kormányzati pillér két legvolatilisabb változója a politikai stabilitás és a korrupció feletti kontroll jelzi számunkra a modern nemzetközi rend legnagyobb kormányzást érintő kihívásait. A politikai stabilitás változékonysága jelzi azt, amelyet a hadászati pillér esetében is láthattunk, miszerint a különböző hatalmakat érintő, gyakran erőszakos nemzetközi sokk a mai napig szerves részét képezi világunk működésének, amely akadályozza a hatalmi egyensúly harmóniájának létrejöttét, vagy veszélyezteti annak fenntartását. A korrupció problémája bár pusztán egyetlen elemét alkotja ezen pillérnek, hatása a teljes belső hatalmi működésre kihat. A korrupció elterjedése és megfékezhetetlensége rövid utat jelent, a katonai célokra szánt költségvetés elsikkasztásának, a gazdasági erőforrások nem hatékony felhasználásához és a társadalom elidegenítéséhez, ezáltal tehát ez az elem önmagában fenyegeti az összes többi pillér működését is azon hatalom esetében, amely nem képes úrrá lenni rajta.

Összességében nyilvánvalóvá válik, hogy minden pillér egyenként szükséges, azonban nem elégséges feltétele a nemzetközi rendszerben való érvényesülésnek. De pontosan mire is használhatóak ezek a pillérek a gyakorlatban?

Amint azt említettük a hadászati pillér relatíve szituációs jelleget ölt a többi pillérhez képest, szerepe megerősödik konfliktusok és gyengül relatív béke idején. Azonban nem lehet ennyire egyszerű magyarázattal illetni a pillér működését. Láthattuk a vizsgálatok alapján, hogy egyes hatalmak önszántukból, a nemzetközi nyugalanság periódusaitól függetlenül magasan tartják hadi kiadásukat. Az ebben rejlő titok legékesebb bizonyítékát a hidegháborúban lelhetjük, ez pedig az elrettentés. Ennek alapvető logikája, hogy ha az adott hatalom hadászati pillérének intenzitását a megfelelő szinten tartja, nem pusztán abszolút, de relatív értelemben, azaz a legvalószínűbb potenciális riválisokhoz képest, akkor a nemzetközi környezetben tudatosul, hogy egy esetlegese konfliktus egyenesen vereséggel, avagy elfogadhatatlan költségekkel járó „pürrhoszi” győzelemmel járna. Ez a hozzáállás a mai napig jelen van, a szövetségi rendszerek együttműködésében és a technológiai és fegyverkezési versenyben. Ennek eredményeképpen a hadászati pillér nem csupán reaktív eszközként szolgál, a bekövetkezett konfliktusok megfékezése érdekében, de proaktív eszközként is a potenciális konfliktusok megelőzésében. Pontosan ez az a proaktív elem, amelynek érdekében azok az országok, amelyek a hidegháború befejezte után továbbra is prioritásként kezelték a hadászati pillért, próbálják szövetségeseiket ösztönözni arra, hogy ne hanyagolják el saját katonai potenciáljukat.

A gazdasági pillér jellege a szerepét és felhasználási körét tekintve talán a legkomplexebb a pillérek közül. Ez annak köszönhető, hogy ezen pillér a hatalom fennmaradásának alapvető feltételeként tekinthető, egészséges működése teljes mértékben átszövi a politikai entitást. Az 1929-es gazdasági válság mutatta meg számunkra, hogy a gazdasági pillér akár egyetlen elemének megingása a teljes összeomlás szélére sodorhat egy társadalmat nem pusztán ezen probléma forrása, de az összes vele kapcsolatban lévő entitás esetében is. Ennek eredményeképpen a gazdasági pillér relatíve szilárdabb, mint a többi pillér, ezt azonban ellensúlyozza a pillér sokoldalúsága. A gazdasági pillér egyik legnagyobb szerepe a hatalom számára olyan erőforrásokhoz való hozzáférés biztosítása, mely saját területén alacsonyabb mennyiségben vagy minőségben, avagy egyáltalán nem található meg. Ennek legalapvetőbb módjai a nemzetközi kereskedelem, illetve a külföldi közvetlen tőkebefektetés. Míg a nemzetközi kereskedelem lehetővé teszi egy entitás számára a nemzetközi ellátási

lánchoz való hozzáférést, addig a közvetlen tőkebefektetés a termékek, szolgáltatások és a munkaerő forrását teszik elérhetővé. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok azonban számos más szerepet is vállalnak a hatalmi kapcsolatok kiépítésében. Az erőforrások áramlásának köszönhetően amellet, hogy a politikai entitások stratégiai nyersanyagok, fogyasztási termékek, munkaerő és tőkeforrások tömegéhez szerezhet hozzáférést, ezek olyan kapcsolatok kiépítéséhez vezetnek természetes módon, amely a gazdaságon kívüli döntéshozatali folyamatokat is alakító módon befolyásolja. Az erőforrások hatékony elosztása révén létrejövő specializáció olyan gazdasági interdependenciához vezet, amely velejárója egy belső ellenállási faktor a hatalomközi konfliktusok kialakulásában, hiszen az ezekkel járó sokk, amely az ellátási láncot és az erőforrásbázis érintené, minden résztvevő fél számára jelentős negatívumokkal járna. Ennek eredményeképpen a gazdasági pillér fontos szerepet játszik a biztonság stabilitás megőrzésében is. Egy másik fontos eleme, amely kapcsolódik az interdependenciához és az ebből következő említett gazdasági sebezhetőségnek, az ezen felület kihasználása politikai rivalizálás vagy támadás céljából. A kereskedelmi protekcionizmus és a szankciók elhozták a gazdasági hadviselés páratlanul szofisztikált formáját, mely a hatalmi vetélkedés fő formájává alakult. Bár hatásossága, a megfelelő felhasználás mellett, kétségtelen, hatékonysága folyamatos vita tárgyát képezi, hiszen az interdependencia, amelyre alapul ez az eszköz egyben a legnagyobb gyengepontja, hiszen ennek arányában a gazdasági hadviselés eszközeit alkalmazó is hasonlóan viselheti azok terheit, mint azon eszközök célzottja.

Az ideológiai pillér az elmúlt évtizedek során megőrizte formáját. Legfőbb feladata az adott hatalom létének és döntéseinek legitimálása, a belső támogatás, illetve a külső presztízs fenntartása. Az ideológiai pillért célzottjaik általában a média eszközén keresztül érzékelik a leginkább, azonban az ideológia ennél jelentősen magasabb szereppel bír. A hatalom ideológiai beállítottsága hatással van a hatalom felépítésére és működésére. A kormányzati és gazdasági szerkezet, melyet a hatalom jellemez, mind elemeit viselik ezen ideológiának, mely sokszor évszázadokra visszatekintő történelmi múlttal rendelkezik. Az ideológia ezen tulajdonsága megszilárdíthatja helyzetét, melyet történelmi példákon keresztül látva, olykor hosszú időn keresztül tartó fejlődéssel vagy radikális eszközökkel képesek csak megváltoztatni. Éppen ezért az ideológiai pillér, mint eszköz, az adott hatalom társadalmi szerkezetét célozza meg. A hasonló ideológiával rendelkező hatalmak nagyobb eséllyel kötnek hosszú távon előnyös politikai kapcsolatokat, így egy domináns hatalomnak érdekében állhat, hogy adott régiók vagy

akár globális léptékben mérve, az ideológiai és kulturális nézetek és szokások, a lehető legnagyobb mértékben, az Ő ideológiájának mintájára homogenizálódnak.

A kormányzati pillér a gazdasági pillérhez hasonlóan alapot szolgál az adott hatalom fennmaradásának és működésének. Ezen kormányzati elemek hatalomközi használata a modern világban nehezen értelmezhető, hiszen az Atlanti Charta által létrehozott világrendben minden államot megillet a területi szuverenitás joga, amelyet egy másik állam kormányzati jogának az adott államra való kiterjesztése sértene. Abban a helyzetben, ahol a többi pillér mind aktív, mind passzív szerepet vállal a nemzetközi politikában, a kormányzati pillér értékeit a passzív szerepvállalásban értelmezhetjük leginkább. A hatalom, mely stabil kormányzati pillérrel rendelkezik nagyobb eséllyel tudja megőrizni cselekvőképességét, hiszen intézményrendszere képes meggátolni a belső feszültségek konfliktusban való realizálását, illetve megakadályozni, hogy más hatalmak túlzott befolyást szerezzenek felette. A történelem ilyesféle bukott, illetve bábállamai ritkán voltak haszonélvezői az így kialakult helyzetnek, és sok esetben évszázadokon keresztül nem voltak képesek az ebből származó negatív hatásokon felülkerekedni.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Történelmünk folyamán számtalan hatalom versengett az adott kor nézőpontjának megfelelő hegemoniáért, melyhez a hatalom pillérjeinek folyamatosan bővülő tárháza állt rendelkezésükre. Ez az állapot napjainkban is olyan releváns, mint évtizedekkel, évszázadokkal vagy évezredekkel ezelőtt, azonban ezen rendszer extenzív és intenzív voltának eddig soha nemlátott mértékével. A hatalom pillérjei, amint azt ezen dolgozat kutatása is bizonyíthatta, a politikai entitások működésének és cselekvésének olyan alapvető feltételei, amelyeket az adott hatalom, bár méretéhez és céljaihoz mérten, kivétel nélkül fenn kell tartania. Láthattuk azt, hogy a pillérek, a hadsereg, a gazdaság, az ideológia és a kormányzat, külön-külön nélkülözhetetlen szereplői a nemzetközi környezetnek.

A hadsereg pillérje tölti be azt az alapvető szerepet, mely nem pusztán az nemzetközi politika, de az élet alapvető elemének számít, ez pedig a fizikai biztonság. A hadsereg, mely a modern nemzetközi rendben is az adott politikai entitás legutolsó és legfőbb bástyáját kell alkossa, nem vesztett jelentőségéből az Atlanti Charta által megalkotott világrendben, éppen ellenkezőleg, teljesen új szerepkör jutott ezen pillér számára, mely újra definiálja a hadászati pillér szerepét, mint geopolitikai eszköz. A fegyverkezési verseny, a kölcsönös megsemmisítési doktrínája, illetve a helyettesítő háborús rendszer lehetővé teszi a hatalmak számára a hadászati

pillér felhasználását a hatalmi rivalizálásban oly módon, hogy az ne vezessen törvényszerűen teljes kiterjedésű nyílt konfliktushoz. Ez az újszerű szerep, mely az elrettentésen és a folyamatos technológiai fejlődésen alapul, számszerűsíthető a politikai entitások hadi kiadásainak mérésével. Ezen mérések eredménye azzal a megállapítással szolgál, hogy a hadászati pillért a hatalmak más prioritással kezelik. Vannak olyan szereplők, mint az Egyesült Államok vagy az Orosz Föderáció, mely nagyobb figyelmet fordít ezen pillérre, azonban megfigyelhető az is, hogy a hadászati pillér prioritása változó az adott hatalom rövid távú szükségleteinek függvényében. Számos esetben látható, hogy a hadi kiadások ingadoznak annak függvényében, hogy az adott hatalom pillanatnyi állapotában mekkora mértékben kénytelen hadseregére támaszkodjon éppen zajló konfliktus miatt. Éppen ezért ez a pillér szituációs jelleget ölt a nagyhatalmak tárházában. Ennek eredményeképpen a hadászati pillér komoly kihívás előtt áll napjainkban. A nemzetközi terrorizmus, a hegemoniáért folyó küzdelem kiélesedése és regionális konfliktusok felerősödése és kiterjedése a XXI. században sok vezető hatalmat váratlanul ért, és ezen kihívások ellenére sok hatalom továbbra is elhanyagolja ezen pillérét. Ez különösképpen gyakori azokban az esetekben, amikor politikai entitások nagy kiterjedésű szövetségei rendszerek részeit képezik, ahol egy domináns katonai szereplő viseli ezen teher jelentős részét. Ez a „potyautas” magatartás azonban végzetes következményekkel járhat, ugyanis, mint említettük a hadászati pillér célja mára nem a pusztai fizikai védelem, az elrettentés, a visszatartó erő hiánya vezethet azon konfliktusok kialakulásához, melyek megoldására egészséges hadászati pillér meglétére lenne szükség. A gazdasági pillér szerepe vitathatatlanul jelen van bármely hatalom, régió vagy egyén életében. A társadalmak és a technológia fejlődése létrehozta azt a gazdasági kapcsolatokkal teljes mértékben egybefont hálózati világot, melyben az erőforrások elosztása dominál az autark szemlélettel szemben. A termékek, szolgáltatások, a tőke és a munkaerő nemzetközi áramlása lehetővé teszi a hatalmak számára, hogy a specializáció révén olyan gazdasági teljesítményre és jólétre tegyenek szert, melyre önállóan képtelenek lennének. Éppen ezért a gazdasági pillér magas fokú fejlődése minden hatalom számára elérhetővé vált, azonban ezen pillér szerepe jelentős változáson ment keresztül emiatt. A nemzetközi gazdasági kapcsolatok által kialakult globális interdependencia átrajzolta a hegemoniáért való versengés dimenzióit. A szereplők, melyek ezen rendszer részét képezik, szembesülnek a realitással, hogy a történelem jelentős részében domináló katonai konfliktusos konfrontáció mellé lépett a gazdasági versengés eddig nem tapasztalt mértéke. A gazdasági pillér eszközrendszere emiatt rendkívül sokoldalú. A

nemzetközi kereskedelem és a nemzetközi tőkeáramlás lehetővé teszi olyan stratégiai jelentőségű erőforrások feletti felügyeletet, mely másképpen a hatalom számára nem lenne elérhető, ezzel javítva pozícióját a hatalmi vetélkedésben. Ezen kapcsolatoknak köszönhetően megnövekedett a bizonyos régiók közötti együttműködés intenzitása, mely önmagában hozzájárul a globális stabilitás elősegítéséhez. Ennek titka maga az interdependencia. Mivel a nemzetközi gazdasági hálózat mára globális méreteket ölt, ezen rendszer destabilizálása az összes résztvevő számára hátrányokkal járna. Éppen ezért a gazdasági pillér másik, offenzív módon történő alkalmazása egy rendkívül éles, azonban kétélű penge. Az interdependencia miatt az a hatalom, mely a nemzetközi rivalizálásban protekcionista elemeket vagy a gazdasági hadviselés más eszközeit alkalmazza, óvatosan kell eljárnia, meg kell győződnie arról, hogy az adott akció a kívánt hatást fogja elérni, illetve, hogy az ezen eszközökből adódó negatív visszacsatolás terhet saját gazdasági pillére képes lesz viselni. Az ideológiai pillér használata bár nehezen számszerűsíthető, fontossága nem elhanyagolható. Mint azt példákön keresztül szemléltettük, az ideológiai pillér stabilitása elengedhetetlen feltétele a többi pillér megfelelő működésének. Ez a pillér fontos szerepet játszik az adott hatalom cselekedeteinek legitimitásában, illetve a társadalom támogatásában, melynek hiányában a hatalom gyorsan cselekvőképtelenné válhat a hegemoniáért zajló versenyben. Szélsőséges esetben a megfelelő ideológiai pillér hiánya az adott hatalom teljes összeomlásához is vezethet. Végül a kormányzati pillér az a pillér, mely a politikai entitások létezésének intézményi alapját biztosítja. Bár aktív felhasználása a nemzetközi politikában kevésbé jellemző és kivitelezhető, fontos védelmi szerepet tölt be a hatalom életében. A kormányzati pillér erőssége meghatározó abban, hogy a hatalom mennyire ellenálló mind külső, mind belső sokkhatásokkal szemben. Az a hatalom, melyben a jogrendszer, a korrupció, az emberi szabadságjogok tiszteletben tartása vagy a szabályozás elégtelen minőségű, sokkal könnyebben destabilizálható, ezáltal sebezhető a hegemoniáért folyó küzdelem során.

Bár a pillérek önálló fontossága vitathatatlan, a pillérek rendszerének komplexitása abból ered, hogy ezen pillérek nem függetlenek egymástól. Számos példán keresztül szemléltettük, hogy adott pillérek elégtelen, vagy bizonyos esetekben akár túlzott prioritása, az egész rendszer összeomlását is eredményezheti és ez az, amely a végső, fő konklúzióhoz elvezet minket. A hatalom cselekvőképessége és életképessége a modern geopolitikai térben úgy és csakis úgy értelmezhető, ha a négy pillér egyszerre, kivétel nélkül megfelelő erősségű állapotban van. Bármely pillér hiánya a rendszerre nézve kockázatos, azt akár képes

megbénítani, szélsőséges esetben pedig a teljes összeomláshoz vezethet. A hadászati pillér elégtelenségének veszélye a szövetségi rendszerek kisebb hatalmaiban, a gazdasági pillér elégtelensége a Szovjetunióban, az ideológiai pillér elégtelensége az Egyesült Államokban a vietnámi háború idején, vagy a kormányzati pillér elégtelensége a számtalan bukott államban, melyek napjainkban is emberek tömegeit érinti, a bizonyítéka a hegemoniáért folyó küzdelem kihívásainak.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

A modern nemzetközi rend megismerésének alapfeltétele az azt felépítő szereplők, a hatalmak, létezési és cselekvési körülményeinek megismerése. Annak megértése, hogy a hatalmak milyen alkorka épülnek, azok méretétől és formájától függetlenül, az első és legfontosabb lépén ezen körülmények feltárásához. Ennek nyomán ismerhettük meg a struktúrát, melyen keresztül betekintést nyerhettünk a hatalmak négy fő pillérjébe, a hadászati, a gazdasági, az ideológiai és a kormányzati pillérbe. A tanulmány legfontosabb feladata ezen pillérek fizikai megtestesülésének szemléltetése, illetve gyakorlati felhasználásának megértése, hogy ezen keresztül magyarázattal szolgálhasson olyan kulcsfontosságú kérdésekre, hogy ezek a tényezők milyen hatással lehetnek a döntéshozatalra, milyen főbb előnyöket és lehetőségeket nyújtanak a hatalmi kapcsolatok kiépítése szempontjából, illetve, hogy milyen szerepet játszanak a hatalmak felemelkedésének és bukásának folyamatában. A vizsgálat, melyre ezen megállapítások épülnek, nem pusztán empirikus megközelítést igényelt, de a létező geopolitikai szemléletek és a történelem által nyújtott példák segítségével mutat rá arra, hogy a pillérek alakító módon hatnak a hatalmak sorsára, azonban ez mind más formában érzékelhető. Míg egyes pillérek dinamikusak, ahol mások statikusak, minden pillér biztosít az adott hatalom számára egy eszközt, amely szolgál egy célt. Legyen ez a hadászati pillér által nyújtott biztonság, a gazdasági pillér által nyújtott jólét, az ideológiai pillér által nyújtott szellemi erőfölény vagy a kormányzati pillér által nyújtott stabilitás. Minden pillér egy eszköz, mely felhasználható agresszív vagy passzív módon és bár a történelem jelentős részében a hatalmi rivalizálás a pillérek agresszív módon történő alkalmazásán keresztül zajlott, a modern nemzetközi rend teljesen más képet fest. A konfrontáció mellett a kooperáció döntő szereppel bír versengő felek között is, amely azonban a rendszer komplexitásának növekedéséhez vezetett. Az ebből levonható legfontosabb tanulság a hatalmi pillérek szinergiájában lelhető fel. A pillérek nem különálló eszközök, hanem szorosan összefonódó elemek a hatalmi rendszer létezésében. Fő kérdésünk, miszerint a hatalmak kezében milyen lehetőségek és rájuk

leselkedve milyen veszélyek várnak ebben a szinergiában rejlik. A geopolitikai hegemoniáért folyó küzdelem kulcsa a hatalmi pillérek közötti kiegyensúlyozottság lehet. Bármely hatalom, a legkisebbtől a legnagyobbig, amely képes minden egyes pillérét megerősíteni, az ellenállóbbá válik a különféle nemzetközi sokkhatásoknak, ezzel együtt pedig kezdeményező szerepét tudja vállalni a hegemoniáért folyó küzdelemben. Ez megfelel a hegemon hatalom fogalmának, mely mind katonai, gazdasági, technológiai és társadalmi szempontból domináns szerepet tölt be, ennek feltétele, hogy minden hatalmi pillér stabilitása megfelelő legyen. A legnagyobb veszély ennek hiánya. Példákon keresztül láthattuk, hogy egyetlen pillér hiánya, függetlenül a többi pillér erősségétől az egész rendszert instabillá teheti, mely esetben a hatalom cselekvőképessége sérül. Extrém esetben bizonyos hatalmak pillérjeikhez fűződő fókusza egydimenzióssá válhat, mely fenntarthatatlan helyzetet teremt az adott hatalom működésében. A hatalom fennmaradásának egyik kulcsa, a hatalmi pillérek harmóniája.

7. IRODALOMJEGYZÉK

- Berne, Á. (2015). A kelet-közép-európai régió a XXI. századi geopolitika nagy sakktábláján. *Köz-gazdaság* 10.1, 77-90.
- Cline, W. R. (2010). The Financial Crisis of 2007-09 and Financial Globalization. In W. R. Cline, *Financial Globalization, Economic Growth, and the Crisis of 2007-09* (old.: 260-333). Washington: Peterson Institute for International Economics.
- Cohen, S. B. (2014). *Geopolitics: The geography of international relations*. Lanham, Boulder, New York, London: Rowman & Littlefield.
- Cohen, S. B. (2015). *Geopolitics*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Fischer, F. (2001). *A megosztott világ, A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1941-1991)*. Budapest-Pécs: Dialóg Campus Kiadó.
- Group, W. B. (2024. August 10). *World Development Indicators*. Forrás: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
- Group, W. B. (2024. August 25). *World Governance Indicators*. Forrás: <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>
- Group, W. B. (2024. September 14). *World Integrated Trade Solutions*. Forrás: <https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>
- Intelligence, D. (2024. February 26). *Geostrategic rivalry in polar regions*. Forrás: Geopolitical & Security Insights: <https://dragonflyintelligence.com/news/global-geostrategic-rivalry-in-polar-regions/>
- Kearns, G. (2009). *Geopolitics and empire: The legacy of Halford Mackinder*. Oxford: Oxford University Press.
- Kissinger, H. (2017). *Kínáról*. Budapest: Antall József Tudásközpont.
- Kuran, T. (1991). The East European revolution of 1989: is it surprising that we were surprised?. *The American Economic Review* 81.2, 121-125.
- Leffler, M. P. (2005). 9/11 and American Foreign Policy. *Diplomatic History*, 395-413.
- Mahan, A. T. (1890). *The influence of sea power upon history, 1660-1783*. Boston: Little, Brown and Company.
- Makinen, G. (2002). *The Economic Effects of 9/11: A Retrospective Assessment*. Washington: Congressional Research Service.
- Malia, A. (2019). The Creation of NATO and the Western Alliance. *Proceedings Book*, 215-218.
- Meinig, D. W. (1956). Heartland and rimland in Eurasian history. *Western Political Quarterly* 9.3, 553-569.
- Metz, D. R. (1998). *The Air Campaign, John Warden and the Classical Air Power Theorists*. Alabama: Air University Press Maxwell Air Force Base.
- Owens, M. T. (1999). In defense of classical geopolitics. *Naval War College Review* 52.4, 59-76.
- Perényi, B. (2020). Adalékok a Geopolitika Kialakulás-Történetéhez. *Geopolitikai Szemle* 5.2, 155-170.
- Ratzel, F. (1887). *A Föld és az ember: anthropo-geographia vagy a földrajz történeti alkalmazásának alapvonalai*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- Sumida, J. T. (2000). *Inventing grand strategy and teaching command: the classic works of Alfred Thayer Mahan reconsidered*. Washington D.C.: Woodrow Wilson Center Press.
- Szilágyi, I. (2018). *A Geopolitika Elmélete*. Budapest: Pallas Athéné Könyvkiadó.

Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2012). *Economic Development*. New York: Addison-Wesley.

Tuathail, G. Ó., Simon, D., & Paul, R. (1998). *The geopolitics reader*. London: Routledge.

8. MELLÉKLETEK

1. melléklet: Vizsgált hatalmak hadi kiadásai (a GDP százalékában)									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
1992	2,17	1,52	2,45	2,09	2,70	0,95	4,43	4,97	2,82
1993	2,18	1,93	1,93	2,02	2,82	0,95	4,18	4,60	2,50
1994	2,12	2,02	1,69	1,95	2,66	0,92	4,52	4,22	2,56
1995	2,02	1,86	1,69	1,81	2,58	0,92	3,78	3,86	2,12
1996	1,93	1,65	1,65	1,80	2,47	0,91	3,76	3,55	1,76
1997	1,87	1,58	1,63	1,76	2,65	0,92	4,04	3,41	1,58
1998	1,87	1,66	1,66	1,72	2,73	0,94	2,73	3,20	1,38
1999	1,89	1,65	1,87	1,69	2,96	0,95	3,07	3,09	1,27
2000	1,83	1,73	1,84	1,65	2,95	0,92	3,31	3,11	1,39
2001	1,87	1,95	1,98	1,61	2,92	0,93	3,55	3,12	1,48
2002	1,87	1,90	2,06	1,59	2,83	0,94	3,76	3,45	1,53
2003	1,85	1,50	2,00	1,59	2,68	0,94	3,67	3,83	1,47
2004	1,83	1,46	1,94	1,56	2,83	0,93	3,30	4,02	1,36
2005	1,80	1,52	1,87	1,48	2,91	0,92	3,33	4,09	1,23
2006	1,82	1,48	1,87	1,48	2,68	0,90	3,25	4,04	1,15
2007	1,81	1,47	1,75	1,44	2,48	0,88	3,12	4,07	1,06
2008	1,80	1,44	1,72	1,46	2,63	0,91	3,15	4,45	1,04
2009	1,92	1,54	1,89	1,53	3,13	0,97	3,92	4,88	1,09
2010	1,85	1,54	1,73	1,47	2,89	0,95	3,59	4,90	1,00
2011	1,76	1,41	1,66	1,41	2,70	0,97	3,43	4,82	1,00
2012	1,67	1,38	1,70	1,40	2,62	0,96	3,69	4,46	1,03
2013	1,64	1,33	1,71	1,36	2,55	0,94	3,85	4,03	1,03
2014	1,77	1,33	1,74	1,33	2,54	0,96	4,11	3,69	1,02
2015	1,95	1,37	1,78	1,31	2,46	0,95	4,87	3,48	1,01
2016	2,09	1,35	1,77	1,33	2,54	0,93	5,43	3,42	0,97
2017	2,00	1,41	1,71	1,33	2,53	0,91	4,25	3,32	0,94
2018	1,90	1,47	1,67	1,35	2,42	0,96	3,72	3,32	0,90
2019	1,88	1,38	1,68	1,38	2,55	0,99	3,86	3,43	0,88
2020	2,01	1,33	1,76	1,54	2,81	1,02	4,17	3,70	0,96
2021	1,99	1,16	1,61	1,51	2,47	1,02	3,72	3,46	0,81
2022	1,90	1,05	1,60	1,56	2,43	1,08	4,06	3,45	0,74

Forrás: World Bank Group, 2024

2. melléklet: Importált termékek és szolgáltatások (a GDP százalékában)									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
1990	17,04	6,96	10,66	25,83	8,45	9,29	17,94	10,56	16,67
1991	16,16	7,91	11,46	25,56	8,49	8,14	12,99	10,13	15,54
1992	16,39	8,39	14,49	25,10	9,59	7,50	48,25	10,24	15,37
1993	17,86	9,10	19,35	23,98	9,82	6,81	30,49	10,50	15,78
1994	18,49	9,16	17,23	25,25	10,19	6,97	23,20	11,16	17,57
1995	19,83	9,46	16,32	26,67	12,02	7,57	25,89	11,81	19,44
1996	19,34	8,91	15,89	26,86	11,54	8,94	21,85	11,94	20,42
1997	18,85	9,59	15,04	28,86	11,93	9,40	22,53	12,31	20,64
1998	20,44	9,41	14,08	29,78	12,68	8,63	24,55	12,31	21,52
1999	20,74	11,42	15,36	30,63	13,36	8,32	26,17	13,00	19,99
2000	21,54	12,45	18,52	34,91	13,90	9,10	24,03	14,41	21,82
2001	22,07	14,56	18,22	34,25	13,43	9,48	24,22	13,26	22,81
2002	20,72	13,39	20,10	32,78	15,24	9,59	24,43	13,15	25,03
2003	21,14	12,96	24,82	32,45	15,64	9,86	23,88	13,59	21,81
2004	19,85	13,13	28,44	33,90	19,64	10,88	22,16	14,82	22,89
2005	20,94	11,84	28,38	35,87	22,40	12,41	21,51	15,66	23,83
2006	21,71	11,67	28,44	38,42	24,46	14,36	21,00	16,33	27,67
2007	21,82	11,96	26,76	39,46	24,89	15,53	21,54	16,55	29,17
2008	22,70	13,72	25,01	40,25	29,27	16,89	22,07	17,44	33,72
2009	22,73	11,25	20,44	34,61	25,87	11,97	20,50	13,83	24,60
2010	20,72	11,91	23,53	38,73	26,85	13,58	21,14	15,88	24,62
2011	20,40	12,35	24,17	41,51	31,08	15,42	19,98	17,28	26,94
2012	21,66	13,24	22,78	41,91	31,26	16,06	20,24	17,04	28,44
2013	21,28	14,04	22,15	41,46	28,41	18,19	20,44	16,39	30,50
2014	21,36	13,67	21,40	41,91	25,95	20,01	20,69	16,40	30,50
2015	21,54	14,05	18,11	42,69	22,11	17,99	20,66	15,28	29,01
2016	21,53	12,07	17,31	42,29	20,92	15,25	20,66	14,56	27,71
2017	20,71	11,80	17,94	44,04	21,95	16,83	20,79	14,95	26,20
2018	21,49	14,24	18,45	45,30	23,69	18,29	20,79	15,16	26,99
2019	21,64	14,77	17,48	45,92	21,24	17,75	20,80	14,48	26,70
2020	20,18	15,85	16,17	42,81	19,08	15,80	20,44	13,02	23,16
2021	17,73	18,55	17,36	46,71	24,02	18,65	20,43	14,45	24,97
2022	19,71	19,19	17,56	54,49	26,76	25,30	15,23	15,41	31,52

Forrás: World Bank Group, 2024

3. melléklet: Exportált termékek és szolgáltatások (a GDP százalékában)									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
1990	15,12	8,20	13,61	25,41	7,05	10,05	18,16	9,25	21,54
1991	16,03	8,68	14,49	25,27	8,49	9,62	13,27	9,66	19,34
1992	16,66	10,87	15,66	25,01	8,84	9,52	62,32	9,71	18,96
1993	17,54	10,50	16,70	25,20	9,83	8,91	38,20	9,55	19,91
1994	17,97	9,51	18,54	26,61	9,89	8,84	27,76	9,89	19,55
1995	17,87	7,53	17,95	28,28	10,84	8,82	29,29	10,64	20,04
1996	18,89	6,73	17,92	28,63	10,39	9,32	26,07	10,75	21,77
1997	19,13	6,98	19,49	30,92	10,69	10,38	24,73	11,12	21,66
1998	19,56	7,03	18,34	31,54	11,02	10,37	31,22	10,52	22,52
1999	18,29	9,56	18,16	31,92	11,45	9,81	43,22	10,31	22,27
2000	19,39	10,19	20,89	35,69	13,00	10,46	44,06	10,69	24,40
2001	22,15	12,37	20,31	35,70	12,56	10,08	36,89	9,70	26,36
2002	20,73	14,23	22,64	35,10	14,26	10,86	35,21	9,13	28,43
2003	19,06	15,18	26,98	34,35	14,95	11,47	35,25	9,04	23,92
2004	17,16	16,55	31,06	35,99	17,86	12,79	34,42	9,63	22,76
2005	18,22	15,24	33,83	37,44	19,61	13,82	35,20	9,98	23,60
2006	19,85	14,37	36,04	39,63	21,27	15,66	33,73	10,64	26,10
2007	20,18	13,33	35,43	40,72	20,80	17,29	30,16	11,46	27,96
2008	20,15	13,53	32,60	41,10	24,10	17,24	31,31	12,43	32,25
2009	23,01	10,85	24,75	36,27	20,40	12,42	27,94	10,93	24,98
2010	19,80	10,87	27,19	40,32	22,40	14,92	29,22	12,34	25,78
2011	21,44	11,58	26,57	43,19	24,54	14,77	28,06	13,56	27,70
2012	21,49	11,88	25,49	44,78	24,53	14,41	26,91	13,64	27,14
2013	19,97	11,74	24,60	44,97	25,43	15,78	25,85	13,55	28,38
2014	21,08	11,01	23,51	45,66	22,97	17,42	27,11	13,51	29,00
2015	20,06	12,90	21,35	47,05	19,81	17,44	28,70	12,41	27,71
2016	19,26	12,47	19,58	46,64	19,16	16,06	25,85	11,89	28,16
2017	21,23	12,52	19,69	48,29	18,79	17,59	26,09	12,18	27,34
2018	21,85	14,63	19,11	49,12	19,93	18,31	30,79	12,29	27,50
2019	24,11	14,12	18,41	49,40	18,66	17,46	28,43	11,80	27,20
2020	23,97	16,45	18,59	46,46	18,68	15,53	25,52	10,08	27,53
2021	21,98	19,11	19,94	50,52	21,40	18,13	29,77	10,81	31,11
2022	25,43	19,63	20,79	56,29	23,20	21,54	28,03	11,63	33,54

Forrás: World Bank Group, 2024

4. melléklet: Közvetlen tőkebefektetés, nettó beáramlás (a GDP százalékában)									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
1990	2,72	0,26	0,97	1,01	0,07	0,06		1,19	-0,06
1991	0,80	0,32	1,14	0,98	0,03	0,04		0,56	0,19
1992	1,52	0,63	2,61	0,87	0,10	0,07	0,25	0,46	0,00
1993	1,70	0,35	6,19	1,03	0,20	0,00	0,28	0,73	0,01
1994	1,38	0,58	5,99	1,01	0,30	0,02	0,17	0,77	0,24
1995	3,60	0,63	4,88	1,34	0,59	0,00	0,52	0,90	0,73
1996	1,14	1,48	4,65	1,31	0,62	0,00	0,66	1,21	0,50
1997	1,86	2,15	4,73	1,51	0,86	0,06	1,20	1,42	2,26
1998	1,90	3,34	4,44	2,77	0,63	0,06	1,02	2,33	0,36
1999	0,57	4,73	3,75	5,73	0,47	0,32	1,66	3,24	0,99
2000	3,58	5,03	3,48	8,74	0,77	0,22	1,03	3,41	0,64
2001	2,82	4,15	3,51	4,97	1,06	0,11	0,93	1,63	5,37
2002	3,70	3,25	3,61	3,65	1,01	0,28	1,01	1,02	1,15
2003	1,92	1,81	3,49	2,96	0,61	0,19	1,84	1,02	0,40
2004	6,98	2,71	3,48	2,75	0,77	0,15	2,61	1,75	0,27
2005	-3,61	1,73	4,55	6,14	0,89	0,11	2,03	1,09	2,26
2006	4,08	1,75	4,51	7,17	2,13	-0,05	3,80	2,16	0,21
2007	5,20	3,19	4,40	10,03	2,07	0,47	4,30	2,39	1,98
2008	4,28	2,99	3,73	5,08	3,62	0,48	4,50	2,31	3,13
2009	3,12	1,89	2,57	3,24	2,65	0,23	2,99	1,11	2,31
2010	3,09	3,73	4,00	3,71	1,64	0,13	2,83	1,75	0,88
2011	4,69	3,92	3,71	5,57	2,00	-0,01	2,69	1,69	0,90
2012	3,72	3,75	2,83	3,86	1,31	0,01	2,29	1,54	1,06
2013	3,45	3,04	3,04	4,03	1,52	0,20	3,02	1,71	2,05
2014	4,30	3,57	2,56	2,76	1,70	0,40	1,07	1,43	1,52
2015	3,47	3,59	2,19	6,03	2,09	0,12	0,50	2,80	0,44
2016	3,56	4,14	1,56	5,20	1,94	0,82	2,55	2,52	0,68
2017	3,63	3,34	1,35	3,59	1,51	0,38	1,81	1,94	0,54
2018	4,24	4,08	1,69	-0,48	1,56	0,50	0,53	1,04	1,37
2019	2,78	3,69	1,31	3,23	1,78	0,78	1,89	1,47	1,31
2020	1,19	2,59	1,72	1,48	2,41	1,24	0,63	0,65	0,93
2021	1,78	2,78	1,93	3,20	1,41	0,70	2,19	2,09	9,68
2022	4,14	3,82	1,01	0,90	1,49	1,16	-1,76	1,51	2,27

Forrás: World Bank Group, 2024

5. melléklet: Közvetlen tőkebefektetés, nettó kiáramlás (a GDP százalékában)									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
1990	0,20	0,17	0,23	1,75	0,00	1,59		1,01	0,02
1991	-0,36	0,30	0,24	1,35	0,00	0,87		0,80	0,15
1992	1,18	0,04	0,94	1,17	0,01	0,43	0,34	0,90	1,32
1993	0,82	0,13	0,99	1,05	0,00	0,31	0,23	1,21	0,20
1994	0,57	0,20	0,35	1,24	0,03	0,36	0,08	1,23	0,82
1995	1,10	0,18	0,27	1,44	0,03	0,41	0,15	1,44	1,45
1996	1,25	0,10	0,24	1,92	0,06	0,54	0,24	1,28	0,64
1997	1,40	0,13	0,39	2,21	0,03	0,53	0,79	1,42	1,38
1998	1,17	0,33	0,44	3,88	0,01	0,48	0,45	1,93	1,07
1999	0,08	0,25	0,37	7,02	0,02	0,52	1,12	2,57	1,05
2000	0,98	0,38	0,38	8,50	0,11	0,91	1,22	1,82	0,18
2001	3,52	-0,27	0,72	5,55	0,22	0,82	0,83	1,38	-2,60
2002	1,76	0,49	0,43	2,62	0,24	0,74	1,02	1,64	-0,31
2003	3,98	0,04	0,51	2,68	0,20	0,76	2,26	1,70	0,28
2004	1,59	1,47	0,41	3,59	0,26	0,83	2,33	3,06	0,51
2005	-4,70	0,33	0,60	7,54	0,32	1,07	2,34	0,40	0,31
2006	3,22	2,60	0,87	9,30	1,49	1,26	3,03	2,05	1,95
2007	1,69	1,22	0,48	11,12	1,40	1,59	3,45	3,62	0,90
2008	3,02	1,54	1,24	7,28	1,61	2,23	3,35	2,33	-0,67
2009	1,23	-0,27	0,86	3,91	1,20	1,39	3,54	2,16	0,40
2010	1,57	1,21	0,95	4,37	0,95	1,38	3,45	2,32	-0,04
2011	0,59	0,61	0,64	5,89	0,69	1,87	3,27	2,80	-0,03
2012	0,37	0,08	0,76	3,91	0,47	1,88	2,21	2,32	0,67
2013	-0,05	0,63	0,76	4,80	0,10	2,99	3,77	2,33	1,63
2014	1,54	0,84	1,18	3,67	0,57	2,82	2,77	2,20	2,02
2015	0,61	0,17	1,58	6,91	0,36	3,11	1,62	1,65	1,59
2016	-0,26	0,82	1,93	5,61	0,22	3,57	1,75	1,59	1,39
2017	0,75	1,03	1,12	4,21	0,42	3,52	2,33	2,09	1,95
2018	0,07	0,11	1,03	0,92	0,42	3,18	1,89	-0,63	0,99
2019	0,64	1,22	0,96	3,25	0,46	5,05	1,29	0,53	0,81
2020	0,59	-0,23	1,05	1,07	0,42	2,97	0,39	1,34	-0,57
2021	0,44	0,97	1,00	5,07	0,54	4,17	3,57	1,67	0,02
2022	7,35	1,71	0,84	2,62	0,43	4,04	-0,58	1,66	0,53

Forrás: World Bank Group, 2024

6. melléklet: Hang és felelősségre vonhatóság									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
2002	1,41	0,47	-1,59	1,13	0,43	1,01	-0,44	1,34	0,66
2003	1,44	0,44	-1,51	1,14	0,45	1,08	-0,54	1,34	0,70
2004	1,50	0,39	-1,46	1,23	0,40	1,04	-0,57	1,33	0,72
2005	1,51	0,46	-1,50	1,18	0,41	1,01	-0,65	1,29	0,65
2006	1,38	0,50	-1,75	1,12	0,44	0,95	-0,92	1,10	0,65
2007	1,37	0,54	-1,72	1,13	0,45	0,97	-0,92	1,11	0,58
2008	1,37	0,57	-1,70	1,12	0,46	0,95	-0,87	1,14	0,58
2009	1,38	0,52	-1,70	1,11	0,46	1,02	-0,90	1,10	0,57
2010	1,42	0,57	-1,68	1,10	0,44	1,04	-0,89	1,13	0,60
2011	1,45	0,51	-1,64	1,09	0,44	1,07	-0,88	1,13	0,59
2012	1,50	0,48	-1,64	1,10	0,40	1,10	-0,98	1,16	0,58
2013	1,44	0,42	-1,63	1,09	0,43	1,11	-1,02	1,10	0,60
2014	1,36	0,47	-1,62	1,09	0,41	1,04	-1,04	1,07	0,64
2015	1,36	0,46	-1,66	1,10	0,43	0,99	-1,09	1,11	0,65
2016	1,35	0,45	-1,56	1,08	0,44	0,98	-1,13	1,11	0,65
2017	1,38	0,45	-1,50	1,08	0,39	1,00	-1,09	1,01	0,63
2018	1,39	0,38	-1,46	1,06	0,36	0,99	-1,07	1,00	0,64
2019	1,27	0,30	-1,63	1,05	0,27	0,93	-1,12	0,91	0,64
2020	1,30	0,29	-1,66	1,07	0,13	0,98	-1,07	0,86	0,69
2021	1,36	0,26	-1,64	1,08	0,09	1,07	-1,10	0,88	0,77
2022	1,32	0,21	-1,61	1,09	0,05	1,02	-1,26	0,85	0,71

Forrás: World Bank Group, 2024

7. melléklet: Politikai stabilitás									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
2002	1,19	0,33	-0,33	1,05	-1,21	1,18	-0,72	0,29	-0,25
2003	0,88	0,00	-0,57	0,85	-1,51	1,03	-1,19	0,08	-0,31
2004	0,94	-0,28	-0,39	0,71	-1,28	1,03	-1,51	-0,23	-0,13
2005	0,89	-0,26	-0,50	0,79	-1,01	1,04	-1,27	-0,06	-0,16
2006	0,93	-0,29	-0,54	0,82	-1,07	1,14	-0,91	0,49	0,05
2007	0,93	-0,36	-0,50	0,80	-1,15	1,01	-0,86	0,37	0,22
2008	0,95	-0,31	-0,49	0,79	-1,11	0,89	-0,75	0,58	0,05
2009	0,86	0,16	-0,45	0,69	-1,36	0,98	-0,97	0,45	-0,11
2010	0,89	0,01	-0,66	0,74	-1,28	0,88	-0,93	0,44	-0,03
2011	0,94	-0,13	-0,60	0,76	-1,33	1,00	-1,00	0,59	0,02
2012	1,00	0,05	-0,54	0,76	-1,29	0,95	-0,82	0,63	-0,03
2013	1,03	-0,26	-0,54	0,78	-1,23	1,02	-0,74	0,64	-0,05
2014	1,03	-0,07	-0,52	0,73	-1,00	0,97	-0,94	0,58	-0,15
2015	0,87	-0,33	-0,55	0,67	-0,95	1,05	-1,03	0,66	-0,22
2016	1,03	-0,38	-0,50	0,65	-0,96	0,97	-0,95	0,39	-0,15
2017	0,88	-0,48	-0,23	0,69	-0,77	1,10	-0,64	0,26	-0,28
2018	0,97	-0,46	-0,30	0,66	-1,00	1,04	-0,54	0,39	-0,24
2019	0,92	-0,71	-0,26	0,69	-0,80	1,02	-0,55	0,12	-0,28
2020	0,86	-0,45	-0,47	0,69	-0,84	1,03	-0,67	-0,03	-0,25
2021	0,84	-0,42	-0,52	0,70	-0,69	1,02	-0,71	-0,01	-0,75
2022	0,93	-0,33	-0,44	0,61	-0,57	1,07	-0,92	-0,04	-0,72

Forrás: World Bank Group, 2024

8. melléklet: Kormányzati hatékonyság									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
2002	1,66	-0,03	-0,12	1,14	-0,19	1,02	-0,38	1,62	0,61
2003	1,77	0,08	-0,15	1,14	-0,14	1,16	-0,50	1,54	0,60
2004	1,98	-0,09	-0,11	1,15	-0,18	1,34	-0,48	1,74	0,56
2005	1,75	-0,16	-0,14	1,13	-0,10	1,29	-0,53	1,53	0,57
2006	1,71	-0,39	0,04	1,11	-0,10	1,58	-0,47	1,58	0,33
2007	1,82	-0,29	0,17	1,07	0,14	1,44	-0,41	1,64	0,28
2008	1,78	-0,15	0,17	1,10	-0,01	1,45	-0,42	1,61	0,33
2009	1,70	-0,15	0,09	1,11	0,00	1,45	-0,50	1,50	0,31
2010	1,76	-0,09	0,09	1,12	0,03	1,52	-0,60	1,55	0,19
2011	1,69	-0,15	0,08	1,10	0,02	1,47	-0,60	1,51	0,22
2012	1,61	-0,16	0,02	1,11	-0,16	1,41	-0,53	1,52	0,17
2013	1,63	-0,12	0,00	1,13	-0,16	1,61	-0,45	1,52	0,31
2014	1,60	-0,18	0,36	1,11	-0,22	1,81	-0,19	1,46	0,17
2015	1,53	-0,25	0,42	1,08	0,08	1,75	-0,33	1,43	0,09
2016	1,53	-0,25	0,36	1,06	0,06	1,79	-0,32	1,44	0,10
2017	1,50	-0,32	0,42	1,05	0,04	1,58	-0,19	1,52	0,07
2018	1,56	-0,52	0,50	1,04	0,26	1,63	-0,10	1,54	0,10
2019	1,54	-0,23	0,54	1,03	0,13	1,55	0,02	1,45	0,13
2020	1,57	-0,47	0,64	1,00	0,38	1,55	-0,11	1,28	0,05
2021	1,47	-0,49	0,81	1,00	0,25	1,36	-0,21	1,30	-0,07
2022	1,53	-0,59	0,50	0,98	0,37	1,62	-0,70	1,26	-0,13

Forrás: World Bank Group, 2024

9. melléklet: Szabályozási minőség									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
2002	1,42	0,18	-0,58	1,15	-0,38	0,50	-0,24	1,55	0,73
2003	1,58	0,20	-0,39	1,17	-0,38	1,07	-0,15	1,57	0,82
2004	1,71	0,04	-0,35	1,19	-0,38	1,13	-0,10	1,56	0,69
2005	1,60	0,04	-0,18	1,17	-0,29	1,26	-0,12	1,61	0,72
2006	1,62	-0,04	-0,26	1,18	-0,28	1,26	-0,39	1,64	0,75
2007	1,68	-0,02	-0,23	1,21	-0,31	1,13	-0,26	1,49	0,60
2008	1,77	0,08	-0,22	1,24	-0,41	1,13	-0,35	1,53	0,66
2009	1,82	0,13	-0,30	1,22	-0,35	1,10	-0,29	1,40	0,45
2010	1,70	0,25	-0,32	1,21	-0,41	1,02	-0,31	1,44	0,45
2011	1,85	0,26	-0,26	1,17	-0,36	1,07	-0,31	1,46	0,45
2012	1,78	0,17	-0,28	1,16	-0,48	1,14	-0,35	1,29	0,40
2013	1,79	0,15	-0,33	1,17	-0,48	1,11	-0,36	1,26	0,38
2014	1,86	-0,03	-0,33	1,15	-0,48	1,14	-0,40	1,28	0,23
2015	1,78	-0,18	-0,35	1,16	-0,42	1,20	-0,58	1,24	0,21
2016	1,89	-0,19	-0,31	1,14	-0,31	1,42	-0,44	1,49	0,12
2017	1,92	-0,13	-0,18	1,15	-0,26	1,36	-0,53	1,62	0,14
2018	1,90	-0,29	-0,23	1,16	-0,23	1,33	-0,56	1,61	-0,04
2019	1,86	-0,12	-0,30	1,20	-0,15	1,31	-0,48	1,33	0,01
2020	1,81	-0,11	-0,20	1,11	-0,13	1,35	-0,48	1,24	0,02
2021	1,83	-0,12	-0,33	1,10	-0,09	1,37	-0,54	1,44	-0,09
2022	1,89	-0,22	-0,42	1,07	-0,05	1,44	-1,14	1,42	-0,19

Forrás: World Bank Group, 2024

10. melléklet: Jogállamiság									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
2002	1,77	-0,27	-0,52	1,04	-0,02	1,15	-0,87	1,52	0,03
2003	1,84	-0,37	-0,55	1,06	0,12	1,16	-0,96	1,55	0,04
2004	1,80	-0,40	-0,59	1,06	0,05	1,25	-0,92	1,42	0,00
2005	1,71	-0,48	-0,65	1,06	0,13	1,22	-0,96	1,53	-0,01
2006	1,76	-0,40	-0,70	1,11	0,18	1,35	-0,99	1,59	0,18
2007	1,74	-0,41	-0,60	1,12	0,10	1,32	-1,01	1,61	0,00
2008	1,76	-0,29	-0,48	1,14	0,10	1,31	-1,01	1,63	0,01
2009	1,73	-0,10	-0,46	1,13	0,02	1,29	-0,81	1,59	0,07
2010	1,76	0,06	-0,47	1,13	-0,04	1,32	-0,80	1,63	0,10
2011	1,73	0,05	-0,45	1,12	-0,09	1,30	-0,75	1,59	0,13
2012	1,76	-0,08	-0,55	1,12	-0,06	1,35	-0,86	1,62	0,08
2013	1,77	-0,09	-0,53	1,12	-0,05	1,44	-0,82	1,55	0,14
2014	1,92	-0,05	-0,40	1,18	-0,07	1,60	-0,77	1,61	0,16
2015	1,79	-0,19	-0,41	1,11	-0,07	1,49	-0,81	1,56	0,02
2016	1,72	-0,20	-0,32	1,08	-0,06	1,38	-0,84	1,58	0,05
2017	1,64	-0,31	-0,26	1,07	-0,03	1,53	-0,85	1,61	-0,16
2018	1,67	-0,30	-0,19	1,05	0,00	1,49	-0,83	1,48	-0,22
2019	1,69	-0,22	-0,26	1,06	-0,07	1,50	-0,77	1,42	-0,18
2020	1,61	-0,23	-0,10	1,04	-0,06	1,47	-0,81	1,34	-0,24
2021	1,64	-0,30	0,01	1,05	-0,11	1,54	-0,89	1,39	0,07
2022	1,51	-0,26	-0,04	1,03	0,11	1,56	-1,20	1,37	0,02

Forrás: World Bank Group, 2024

11. melléklet: Korruptió feletti kontroll									
	Ausztrália	Brazília	Kína	Európai Unió	India	Japán	Orosz Föderáció	Egyesült Államok	Dél-Afrikai Köztársaság
2002	1,76	0,08	-0,56	1,01	-0,56	0,94	-0,95	1,87	0,33
2003	1,90	0,09	-0,40	1,07	-0,46	1,17	-0,78	1,70	0,28
2004	2,01	-0,03	-0,57	1,04	-0,45	1,20	-0,83	1,81	0,40
2005	1,94	-0,15	-0,62	1,05	-0,36	1,21	-0,85	1,54	0,48
2006	1,95	-0,12	-0,52	1,07	-0,27	1,32	-0,94	1,34	0,38
2007	2,00	-0,08	-0,60	1,04	-0,40	1,23	-1,02	1,38	0,20
2008	2,03	0,00	-0,53	1,01	-0,34	1,32	-1,13	1,44	0,15
2009	2,04	-0,08	-0,52	0,99	-0,45	1,37	-1,14	1,29	0,13
2010	2,02	0,04	-0,57	0,98	-0,46	1,55	-1,10	1,27	0,07
2011	2,04	0,17	-0,51	0,98	-0,54	1,55	-1,07	1,26	0,00
2012	1,98	-0,05	-0,44	0,98	-0,51	1,62	-1,05	1,40	-0,18
2013	1,78	-0,10	-0,36	0,99	-0,52	1,65	-1,02	1,31	-0,14
2014	1,85	-0,37	-0,34	0,97	-0,46	1,69	-0,92	1,37	-0,12
2015	1,84	-0,46	-0,30	0,96	-0,41	1,53	-0,97	1,36	-0,07
2016	1,77	-0,45	-0,27	0,96	-0,34	1,48	-0,84	1,33	0,02
2017	1,75	-0,56	-0,29	0,94	-0,29	1,48	-0,91	1,34	-0,13
2018	1,77	-0,48	-0,29	0,94	-0,23	1,39	-0,87	1,29	-0,14
2019	1,79	-0,41	-0,31	0,93	-0,30	1,43	-0,82	1,18	-0,03
2020	1,63	-0,43	-0,07	0,97	-0,29	1,46	-0,93	1,04	-0,06
2021	1,71	-0,50	0,03	0,96	-0,32	1,54	-0,92	1,02	-0,03
2022	1,76	-0,57	0,02	0,96	-0,32	1,54	-0,98	1,10	-0,32

Forrás: World Bank Group, 2024

12. melléklet: Ausztráliába áramló export a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	4,07	17,10	0,56	5,10	26,84	34,86	5,72	39,11	7,07
Medián	3,06	16,51	0,41	5,06	26,44	34,33	5,12	39,40	6,50
Átl. v. eltérés	3,39	2,48	0,84	0,69	3,43	3,85	4,44	5,62	3,20
Terjedelem	19,78	10,84	4,95	2,77	15,11	18,28	26,29	22,48	11,58
Minimum	2,53	11,20	0,28	3,79	17,75	22,82	3,05	27,09	1,98
Maximum	22,31	22,04	5,23	6,56	32,86	41,10	29,34	49,57	13,56

Forrás: Saját készítés

13. melléklet: Ausztráliából áramló import a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	4,28	22,21	19,55	8,83	4,45	5,94	53,36	15,82	25,20
Medián	3,98	23,23	14,90	10,07	4,72	5,54	53,57	14,74	25,09
Átl. v. eltérés	2,02	4,79	9,73	2,63	2,11	2,48	8,27	3,72	5,44
Terjedelem	11,02	15,88	30,74	9,38	8,47	10,69	32,79	20,24	26,13
Minimum	1,79	13,47	9,36	4,29	1,28	2,05	32,65	10,39	16,01
Maximum	12,81	29,35	40,10	13,67	9,75	12,74	65,44	30,63	42,14

Forrás: Saját készítés

14. melléklet: Brazíliába áramló export a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	1,61	26,62	1,14	5,15	29,10	38,67	9,34	21,02	10,12
Medián	1,54	26,11	0,88	5,33	29,10	38,63	8,59	21,81	10,29
Átl. v. eltérés	0,48	2,54	0,79	1,05	3,30	3,80	3,13	4,84	2,51
Terjedelem	2,25	10,82	4,27	3,61	11,83	15,02	11,73	17,45	12,45
Minimum	0,63	22,32	0,58	3,41	24,43	32,13	4,94	10,23	2,87
Maximum	2,88	33,14	4,85	7,02	36,26	47,15	16,67	27,68	15,32

Forrás: Saját készítés

15. melléklet: Brazíliából áramló import a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	12,10	30,10	12,70	10,15	10,07	15,59	35,93	16,04	5,80
Medián	11,80	30,15	11,85	9,69	9,72	14,45	31,41	14,95	5,31
Átl. v. eltérés	2,45	6,08	4,45	4,53	7,76	8,20	12,60	4,43	4,24
Terjedelem	10,28	26,77	14,31	17,91	46,08	48,38	40,75	13,85	14,78
Minimum	7,84	14,76	6,69	5,18	4,68	7,49	17,20	9,36	0,33
Maximum	18,12	41,53	21,00	23,09	50,76	55,87	57,95	23,21	15,11

Forrás: Saját készítés

16. melléklet: Kínába áramló export a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	2,07	28,25	3,89	7,85	35,28	40,96	15,26	12,40	5,92
Medián	1,15	25,16	3,30	8,03	34,87	40,92	15,37	12,19	5,38
Átl. v. eltérés	4,99	7,31	2,70	2,02	4,24	4,72	7,72	2,29	2,23
Terjedelem	29,17	24,27	8,51	7,35	17,66	19,66	40,89	9,22	7,12
Minimum	0,56	15,64	0,77	4,79	25,57	29,91	5,38	6,57	2,62
Maximum	29,73	39,91	9,28	12,14	43,23	49,57	46,27	15,79	9,74

Forrás: Saját készítés

17. melléklet: Kínából áramló import a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	1,40	14,55	0,50	5,98	38,60	35,89	4,27	43,73	2,27
Medián	0,99	14,11	0,37	6,01	44,37	42,65	2,27	39,44	1,61
Átl. v. eltérés	0,81	2,72	0,47	1,13	13,90	16,31	5,00	13,68	2,77
Terjedelem	4,07	13,54	2,05	5,20	42,19	46,68	24,21	53,94	14,55
Minimum	0,21	12,05	0,08	3,72	10,54	6,61	0,37	13,00	0,73
Maximum	4,28	25,59	2,13	8,92	52,73	53,29	24,58	66,94	15,28

Forrás: Saját készítés

18. melléklet: Európai Unióba áramló export a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	4,48	20,71	0,81	7,82	23,89	29,89	10,00	35,16	8,97
Medián	4,42	20,27	0,75	7,85	24,42	29,84	9,61	35,29	9,63
Átl. v. eltérés	1,28	1,72	0,20	0,75	2,80	2,72	2,20	2,59	4,16
Terjedelem	7,82	7,48	1,06	2,94	8,78	9,19	12,58	9,47	15,05
Minimum	3,14	17,69	0,55	6,37	19,89	25,92	7,53	29,41	2,00
Maximum	10,96	25,17	1,61	9,31	28,67	35,11	20,11	38,88	17,05

Forrás: Saját készítés

19. melléklet: Európai Unióból áramló import a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	4,87	22,79	0,78	8,09	23,23	27,90	7,95	37,63	6,22
Medián	4,84	22,40	0,78	8,14	22,64	27,81	7,84	38,46	6,79
Átl. v. eltérés	0,85	1,52	0,18	1,04	2,46	1,93	1,14	2,43	2,98
Terjedelem	3,80	6,30	0,78	4,29	13,01	9,01	5,38	7,43	9,65
Minimum	2,97	20,48	0,47	6,60	20,02	25,02	5,32	33,09	2,20
Maximum	6,77	26,78	1,25	10,89	33,03	34,03	10,70	40,52	11,85

Forrás: Saját készítés

20. melléklet: Indiába áramló export a termékcsoporthoz százalékosan									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	1,21	31,40	1,62	8,61	25,31	30,12	21,21	10,84	11,34
Medián	0,72	32,58	1,70	8,06	25,00	29,38	21,16	10,87	12,10
Átl. v. eltérés	2,32	4,69	0,40	2,74	3,33	3,98	5,28	1,70	4,00
Terjedelem	13,16	14,66	1,84	12,64	12,59	13,85	24,62	7,00	13,38
Minimum	0,27	23,67	0,86	5,30	20,15	23,87	9,13	6,71	4,81
Maximum	13,43	38,33	2,70	17,94	32,74	37,72	33,75	13,71	18,19

Forrás: Saját készítés

21. melléklet: Indiából áramló import a termékcsoporthoz százalékosan									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	2,69	36,10	4,19	8,01	8,88	10,73	11,39	38,60	7,14
Medián	2,52	36,52	3,77	7,66	8,60	9,99	11,20	37,76	7,36
Átl. v. eltérés	0,79	5,78	2,59	1,83	5,68	5,91	4,14	3,81	4,90
Terjedelem	3,76	31,11	11,57	7,64	33,43	32,73	23,80	20,27	15,57
Minimum	0,72	11,70	0,65	4,60	3,70	4,56	1,65	28,93	0,39
Maximum	4,48	42,81	12,22	12,24	37,13	37,29	25,45	49,20	15,96

Forrás: Saját készítés

22. melléklet: Japánba áramló export a termékcsoporthoz százalékosan									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	3,86	18,39	3,17	5,75	22,52	25,96	19,65	32,34	13,54
Medián	3,89	17,25	3,13	5,32	23,34	26,40	17,99	32,63	12,58
Átl. v. eltérés	0,54	2,45	0,99	1,94	3,91	4,19	5,06	3,83	3,98
Terjedelem	2,39	9,10	4,12	11,35	16,90	18,28	18,33	15,86	15,75
Minimum	2,55	15,51	1,73	4,02	11,29	12,94	13,93	23,67	6,71
Maximum	4,94	24,61	5,85	15,37	28,19	31,22	32,26	39,53	22,46

Forrás: Saját készítés

23. melléklet: Japánból áramló import a termékcsoporthoz százalékában									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	0,35	18,32	0,17	7,71	42,66	53,16	0,98	25,75	0,97
Medián	0,29	17,71	0,18	7,84	42,18	51,76	0,95	25,26	0,80
Átl. v. eltérés	0,14	2,91	0,04	1,36	4,79	3,35	0,41	2,36	0,64
Terjedelem	0,55	9,99	0,13	4,25	20,02	10,71	1,16	11,72	1,91
Minimum	0,16	12,73	0,10	5,53	30,43	49,25	0,43	22,20	0,28
Maximum	0,71	22,72	0,23	9,78	50,45	59,96	1,59	33,92	2,19

Forrás: Saját készítés

24. melléklet: Orosz Föderációba áramló export a termékcsoporthoz százalékában									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	8,25	14,94	0,72	5,77	27,22	33,42	8,85	39,55	1,50
Medián	5,10	15,41	0,72	5,89	28,25	35,16	7,33	39,39	1,29
Átl. v. eltérés	7,50	2,60	0,20	0,72	3,43	5,36	6,94	4,75	0,72
Terjedelem	39,15	12,07	0,95	2,92	14,77	18,94	38,34	24,54	2,74
Minimum	3,59	8,41	0,30	3,77	17,14	21,14	5,47	24,98	0,57
Maximum	42,74	20,48	1,25	6,69	31,91	40,08	43,81	49,52	3,31

Forrás: Saját készítés

25. melléklet: Orosz Föderációból áramló import a termékcsoporthoz százalékában									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	0,94	27,58	1,21	14,91	2,38	3,42	37,91	23,16	53,49
Medián	0,77	24,56	1,16	13,86	2,35	3,12	38,87	21,76	56,92
Átl. v. eltérés	0,40	7,39	0,28	5,50	0,61	1,15	5,32	5,61	11,86
Terjedelem	1,66	26,28	1,23	19,20	2,74	4,68	16,03	20,76	39,55
Minimum	0,49	17,71	0,83	7,93	1,11	1,39	28,90	11,49	30,93
Maximum	2,15	43,99	2,06	27,13	3,85	6,07	44,93	32,25	70,48

Forrás: Saját készítés

26. melléklet: Egyesült Államokba áramló export a termékcsoporthoz százalékában									
	Élelmiszer	Félfész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	2,55	16,57	0,33	5,47	28,86	35,46	8,56	36,59	8,81
Medián	2,39	16,52	0,29	5,49	28,99	36,12	8,32	36,90	8,03
Átl. v. eltérés	0,54	1,08	0,09	0,49	2,02	1,96	2,04	1,78	2,97
Terjedelem	2,25	4,23	0,45	1,93	7,56	6,86	7,76	7,33	12,57
Minimum	1,87	14,90	0,21	4,34	25,07	31,12	5,23	31,99	3,84
Maximum	4,12	19,13	0,66	6,27	32,63	37,98	12,99	39,32	16,41

Forrás: Saját készítés

27. melléklet: Egyesült Államokból áramló import a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	2,92	20,69	0,62	4,93	30,43	42,40	10,06	23,65	5,65
Medián	2,93	20,85	0,63	4,84	30,40	43,14	10,29	22,98	3,42
Átl. v. eltérés	0,31	1,30	0,18	0,55	5,72	5,46	2,68	3,26	4,77
Terjedelem	1,45	4,51	0,79	2,57	19,64	21,73	13,52	12,57	20,46
Minimum	1,97	18,06	0,24	3,57	20,69	29,69	2,54	17,96	1,09
Maximum	3,42	22,57	1,03	6,14	40,33	51,42	16,06	30,53	21,55

Forrás: Saját készítés

28. melléklet: Dél-Afrikai Köztársaságba áramló export a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	3,29	23,33	1,73	7,06	27,76	37,57	8,39	26,39	5,08
Medián	3,00	22,25	0,65	5,22	28,36	39,32	6,96	28,92	3,07
Átl. v. eltérés	1,69	6,42	4,58	6,12	6,55	8,43	6,17	6,25	3,79
Terjedelem	9,58	35,31	24,71	27,39	31,96	43,72	31,99	27,34	11,64
Minimum	1,45	16,57	0,33	4,45	4,53	4,09	3,17	8,08	0,31
Maximum	11,03	51,88	25,04	31,84	36,49	47,81	35,16	35,42	11,95

Forrás: Saját készítés

29. melléklet: Dél-Afrikai Köztársaságból áramló import a termékcsoportok százalékában									
	Élelmiszer	Félkész Termékek	Ásványok	Fémek	Gépek és Elektronikai Termékek	Tőkejavak	Nyersanyagok	Fogyasztási Cikkek	Üzemanyag
Átlag	3,67	43,35	9,08	12,56	6,62	9,64	26,51	14,59	9,46
Medián	3,75	44,59	9,02	12,90	6,11	9,65	27,06	14,74	8,61
Átl. v. eltérés	0,77	7,32	3,34	3,27	2,99	4,59	7,01	6,53	3,10
Terjedelem	3,48	30,61	14,43	10,57	17,03	24,80	42,30	35,37	15,93
Minimum	2,38	21,99	0,55	7,81	1,61	2,30	5,17	5,88	6,16
Maximum	5,86	52,60	14,98	18,38	18,64	27,10	47,47	41,25	22,09

Forrás: Saját készítés